

Dåb i dag. Traditionen til forhandling

Leth-Nissen, Karen Marie

Publication date:
2020

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Document license:
[Ikke-specificeret](#)

Citation for published version (APA):
Leth-Nissen, K. M. (2020). *Dåb i dag. Traditionen til forhandling*. København: Det Teologiske Fakultet.
Publikationer fra Det Teologiske Fakultet, Nr. 85

Dåb i dag

Dåb i dag

Karen Marie Leth-Nissen

med bidrag af Berit Weigand Berg

Center for Kirkeforskning
Afdeling for Systematisk Teologi
Det Teologiske Fakultet
Københavns Universitet

Dåb i dag.

Publikationer fra Det Teologiske Fakultet nr. 85

© Karen Marie Leth-Nissen

ISBN: 978-87-93361-52-2

Trykning og indbinding:

Publikom Karen Blixens Plads 8

2300 København S.

Udgivet af:

Det Teologiske Fakultet

Københavns Universitet

Karen Blixens Plads 16

2300 København S.

www.teol.ku.dk

Forord

Projekt *Dåb i dag* blev udviklet i samarbejde mellem Center for Kirkeforskning og Kirkefondet, og byggede på en idé om at kombinere indsigterne fra undersøgelsen *Dåb eller ej?* (Leth-Nissen og Trolle 2015) med et udviklingsarbejde, begge dele på nationalt niveau. *Dåb eller ej?* (2015) blev gennemført i Sydhavn sogn, og var et pilotprojekt, som afdækkede, at måden, hvorpå forældre forholder sig til barnedåb på, er under forandring – i hvert fald i Sydhavn sogn.

Dåb i dag ønskede derfor at teste pilotprojektets metode og resultater på sogne fordelt over hele Danmark. Med inspiration fra den aktionsforskning, som vinder indpas i den praktiske teologi i Nordeuropa, ønskede *Dåb i dag* samtidig at gennemføre udviklingsprocesser i de samme sogne, som interviewundersøgelsen skulle finde sted i.

En ansøgning med projektbeskrivelse blev sendt fra Kirkefondet med Center for Kirkeforskning som samarbejdspartner til Den folkekirkelige Udviklingsfond, og ansøgningen blev imødekommet som fremsendt ved brev fra Kirkeministeriet af den 22. december 2016.

I 2017 gik projekt *Dåb i dag* i gang, og det har fungeret som et todelt projekt i samarbejde mellem Center for Kirkeforskning, Det Teologiske Fakultet, og Kirkefondet, finansieret hovedsagelig af Den folkekirkelige Udviklingsfond og Kirkefondet. Projekt *Dåb i dag* er gennemført i perioden 2017-2019.

Center for Kirkeforskning, ved postdoc Karen Marie Leth-Nissen, cand. theol. og ph.d., har stået for forskningsdelen (kap. 2-3-4), mens Kirkefondet, ved udviklingskonsulent Berit Weigand Berg, cand. theol., MA, har stået for udviklingsdelen (kap. 5). Projektets styregruppe har bestået af lektor i praktisk teologi Hans Raun Iversen (daværende leder af Center for Kirkeforskning) og generalsekretær Henrik Bundgård Nielsen, Kirkefondet.

De to projektdele fandt sted i de samme otte sogne/fem pastorater, fordelt over hele Danmark. Tilsammen repræsenterede sognene seks forskellige sognetyper, fra landsogne med små landsbyer til den ældre forstad og købstaden. Forskningsdelen, som bestod af feltarbejde og interviews med forældre fra de otte sogne, er foregået på samme metodiske grundlag som *Dåb eller ej?* (2015). *Dåb eller ej?* (2015) slog fast, at småbørnsforældrene i undersøgelsen var meget individualiserede, og at deres valg eller fravalg af barnedåb byggede mere på et behov for at skabe mening i deres eget liv, end på forhold som traditioner i familien, deres egen dåb og medlemskab af folkekirken. Forældrene så barnedåben eller fravalget af dåb som et foreløbigt valg, som skulle endeligt bekræftes af barnet selv i konfirmationsalderen. Valg eller tilvalg af barnedåb var ofte et resultat af en forhandling mellem forældrene til barnet.

Dåb i dag (2018) nuancerer og udbygger resultater og fund fra *Dåb eller ej?* (2015). I sammenligningen mellem *Dåb i dag* (2018) og interview-materialet fra *Dåb eller ej?* (2015) bliver det tydeligt, at forældre bosat uden for København hyppigere vælger barnedåb end de forældre, som er bosat i København. Men selvom deres handlinger og valg ligner de valg, som deres forældre foretog, så er de individualiserede og må selv sammensætte deres egen pakke af traditioner. Materialet fra undersøgelsen peger på et traditionsbegreb under opløsning, hvor tradition er noget, der kan vælges til og fra. I udgangspunktet ud fra de traditioner, som ens familie og netværk lever efter, men man kan også lade sig inspirere af andres traditioner, og vælge dem til.

Dåben ses som et foreløbigt tilvalg af religiøst tilhørsforhold, og forældrenes holdning er, at barnet selv skal vælge konfirmation til og fra. Forældrene indtager dermed samme position som deres egne forældre, og vil stille sig passive, når det drejer sig om at give en bestemt tradition videre.

De forældrepar, der er bosat uden for København, deler i højere grad værdier og religiøs baggrund (religiøs socialisering) indbyrdes end forældreparrene bosat i København. Det gør, at forældrepar bosat uden for København i højere grad reflekterer fælles over valg af dåb eller ej, og i mindre grad forhandler, end de forældre, som er bosat i København.

Udviklingsdelen af projektet, som metodologisk er inspireret af aktionsforskning, har tilvejebragt god erfaring inden for både læring i praksis og læring på baggrund af praksis, og går dermed ind som en del af de eksperimenter, der foregår med at anvende aktionsforskning i dansk praktisk teologisk sammenhæng.

Jeg er taknemmelig for, at de mange års frugtbare samarbejde mellem Kirkefondet og Center for Kirkeforskning også muliggjorde gennemførelsen af dette projekt, og vil gerne rette en stor tak til både Hans Raun Iversen og Henrik Bundgård Nielsen for fælles projektudvikling, for den ihærdige indsats i styregruppen, og for alle gode diskussioner af processer og resultater. Tak til analysekonsulent Sille Fusager på Kirkefondet, og med tak også til hele kontoret for imødekommenhed i dagligdagen i projektet. Tak også til kolleger på Afdeling for Systematisk Teologi, herunder særligt Nete Enggaard, for de mange spændende diskussioner af materialet og dets mange fund. En særlig tak skal også gå til Berit Weigand Berg for godt og lærerigt samarbejde gennem projektperioden.

Den største tak skal rettes to steder hen: Til interviewpersonerne, der lukkede deres dør op for mig, og i stor tillid fortalte mig deres livshistorie. Og til de sogne, hvor menighedsråd, ansatte og frivillige har deltaget i projektet: Dalum sogn, Jerslev-Hellum-Mylund sogne, Nykøbing Falster sogn, Oppe Sundby-Snostrup sogne og Them sogn. Tak for jeres åbenhed over for

projektideen, og for at lukke projektet ind i sognets dagligdag. Tak for indblik i jeres aktive indsatser, og samtaler, telefonopkald, e-mails og for deltagelse i afslutningskonferencen.

Jeg håber, at projektets resultater og rapporten her vil blive taget godt imod og medvirke til en dybere forståelse af de vedvarende forandringer i forholdet mellem folk og kirke.

20. februar 2020, Karen Marie Leth-Nissen.

Indhold

Fortegnelse over figurer	x
Fortegnelse over tabeller	xi
Bilagsfortegnelse	xii
Kapitel 1. Projektets opbygning og teoretiske fundament	1
Forskningsdelen	1
Udviklingsdelen	2
Fælles aktiviteter i projektet – et samarbejde mellem forskning og udvikling	2
Projektets teoretiske fundament	5
Forskning og udvikling i samme projekt	7
Kapitel 2. Profil og præsentation af sogne og pastorater i undersøgelsen	9
Præsentation af Dalum sogn, Hjallese provsti, Fyens Stift	16
Præsentation af Jerslev sogn, Brønderslev provsti, Ålborg Stift	19
Præsentation af Nykøbing Falster sogn, Falster provsti, Lolland-Falsters Stift	23
Præsentation af Oppe Sundby–Snostrup sogne, Fr.sund provsti, Helsingør Stift..	26
Præsentation af Them sogn, Silkeborg provsti, Aarhus Stift	29
Kapitel 3. Interviewundersøgelsens temaer og resultater	33
Præsentation af interviewdeltagerne	33
Rekruttering af deltagere til interviews	33
Baggrundshypotese og forskningsspørgsmål	36
Forhandling og meningsskaben	37
Forældrenes eget valg	42
Dåben er foreløbig	44
Religion er kristendom	52
Faktorer med indflydelse på valg af barnedåb	55
Betydningen af lokalt tilhørsforhold	56
Familietradition, navngivning og danskhed?	61
Fravalg af dåb	61
Forskel på forældre fra før og efter 1970	62
Religiøs socialisering og betydning for valg af barnedåb	63
Kontakt til folkekirken og den lokale sognepræst	64
Eget medlemskab og valg eller fravalg af barnedåb	66

Nye temaer uden for forskningsspørgsmålene.....	66
Kapitel 4. Teoretisk diskussion af undersøgelsens resultater	71
Sammenligning mellem Dåb i dag (2018) og Dåb eller ej? (2015).....	71
Sammenligning med YouGov 2014-undersøgelsen	77
Andre faktorer bag valg eller fravalg af dåb?	80
Tradition altid i transformation.....	82
Opsummering og konklusion.....	88
Perspektiver og nye tendenser	89
Kapitel 5. Aktionsforskning og udviklingsaktiviteterne i sognene.....	93
Aktionsforskningen som akademisk disciplin	93
Aktionsforskning som teologisk disciplin	94
Teologisk aktionsforskning i projekt Dåb i dag.....	97
Projektets praktiske gennemførelse	99
Aktionsforskningselementer i projekt Dåb i dag	108
Perspektivering	114
Kapitel 6. Afrunding af hele projekt <i>Dåb i dag</i>	117
Litteraturliste.....	119

Fortegnelse over figurer

Figur 1: Per Petterssons model til beskrivelse af et individs livslange forhold til kirken	5
Figur 2: Danmarkskort med de fem deltagende sogne/pastorater markeret.....	9
Figur 3: Folketal for Danmark og undersøgelsens sogne for uddannelse	14
Figur 4: Kort over Dalum sogn, Hjallesø provsti, Fyens Stift.....	16
Figur 5: Kort over Brønderslev provsti. Jerslev, Hellum og Mylund sogne	20
Figur 6: Kort over Jerslev-Hellum-Mylund pastorat.....	21
<u>Figur 7: Kort over Falster Provsti med Nykøbing Falster sogn markeret.</u>	<u>23</u>
Figur 8: Kort over Nykøbing Falster sogn med sognets tre kirker markeret.....	24
Figur 9: Nykøbing Falster sogn 2008-2019. Folketal efter herkomst	25
Figur 10: Kort over Frederikssund provsti. Oppe Sundby og Snostrup sogne.....	26
Figur 11: Kort over Snostrup sogn. Snostrup kirke er markeret på kortet.	27
Figur 12: Kort over Oppe Sundby sogn. Oppe Sundby kirke er markeret på kortet.....	28

Figur 13: Kort over Silkeborg Provsti med Them sogn markeret i sort streg.	30
Figur 14: Kort over Them sogn.	31
Figur 15: Model for traditio-proces (eksempel-familie).	83
Figur 16. Procesdiagram for en mulig aktionsforskningsproces.	93
Figur 17: Model af projektets mange refleksionsrum.	109

Fortegnelse over tabeller

Tabel 1: Undersøgelsens sogne og deres sognetyper	10
Tabel 2: De fem provstier i undersøgelsen	11
Tabel 3: Indbyggertal, medlemstal og –procenter, samt præster for sognene	12
Tabel 4: Medlemsprocenter, fødte og døbt i 2018 for sognene i undersøgelsen	15
Tabel 5: Statistik for Dalum sogn	18
Tabel 6: Dalum sogn. Folketal 1. januar 2019 e. sogn, herkomst og medlemsskab	19
Tabel 7: Statistik for Jerslev-Hellum-Mylund pastorat	22
Tabel 8: Statistik for Nykøbing Falster sogn	25
Tabel 9: Statistik for Oppe Sundby og Snostrup sogn	28
Tabel 10: Statistik for Them sogn	32
Tabel 11: Informanter og baggrund	35
Tabel 12: Oversigt over forskningsspørgsmål i undersøgelsen	37
Tabel 13: Kontakt med folkekirken og religiøs socialisering	64
Tabel 14: Demografi hos deltagerne i Dåb i dag (2018) og Dåb eller ej? (2015).	71
Tabel 15: Resultater af Dåb i dag (2018) (Spørgsmål 1-6) og Dåb eller ej? (2015).	74
Tabel 16: Tilknytning til folkekirken. Dåb i dag (2018) og Dåb eller ej? (2015).	76
Tabel 17: Resultater af Dåb i dag (2018) (Spørgsmål 8 + 10-13 + 15) og Dåb eller ej? (2015)	78
Tabel 18: Resultater af Dåb i dag (2018) (Spørgsmål 7, 9, 14, temaer) og Dåb eller ej? (2015)	81
Tabel 19: Nye temaer genereret fra interviewene i Dåb i dag (2018).	86
Tabel 20: Tiltag og overvejelser om tiltag i forbindelse med projekt Dåb i dag.	101

Bilagsfortegnelse

Bilag 1. Projektbeskrivelse

Bilag 2. Revideret tidsplan for projekt Døb i dag

Bilag 3. Hypoteser bag interviews, forskningsspørgsmål samt interviewguide

Bilag 4. Dokumentation statusseminar om dåbsprojekter 2018

Bilag 5. Program for konferencen ”Dåben under forandring”

Bilag 6. Babysalmesang og babysalmesangsgudstjenester i sognene

Bilag 7. Oversigt over kontakten med sognene

Bilag 8. Drop in-døb liturgi fra Dalum sogn

Bilag 9. Notat om begrebet statistisk normalitet af Hans Raun Iversen

Kapitel 1. Projektets opbygning og teoretiske fundament

Nærværende rapport redegør for de forskningsmæssige resultater af projekt *Dåb i dag* (som i hele rapporten konsekvent navngives *Dåb i dag* (2018) for at tydeliggøre forskellen til *Dåb eller ej?* (2015)), og dermed især for resultaterne af interviews og feltarbejde. Til kontekst for forståelsen af forskningsresultaterne beskrives i det følgende projektprocessen for hele projekt *Dåb i dag*. Udviklingsdelen har bidraget med elementer af aktionsforskning, som afrapporteres og diskuteres i rapportens kapitel 4 om aktionsforskning og udviklingsprocesserne i sognene.

Projektets to søjler har hver især forholdt sig til ét af projektbeskrivelsens hovedspørgsmål, og leveret hver sin del af projektets samlede leverance. I projektbeskrivelsen lød det:

”Projekt ‘Dåb i dag’ baserer sig på den nyeste viden og erfaring, og eksperimenterer og udvikler nye modeller for kontakt mellem folkekirke, sogn og småbørnsforældre. Samtidig afdækker ‘Dåb i dag’ situationen for barnedåb i både land-, købstads- og forstadssogne og bidrager derfor med en viden, vi ikke har i dag. Er sekulariseringen og traditionstabet mon lige så stort på landet som i byen? Og hvad skal vi gøre ved det?”¹

Forskningsdelen

Forskningsdelen, som er gennemført af Karen Marie Leth-Nissen, har gennem feltstudier og kvalitative interviews afdækket situationen for barnedåb i både land-, købstads- og forstadssogne. Gennem fem casestudier (i fem pastorater) afdækkes tendenser og mønstre, som tilsammen svarer på projektbeskrivelsens første hovedspørgsmål: ”Er sekulariseringen og traditionstabet mon lige så stort på landet som i byen?” Efter gennemarbejdning blev det formuleret således, at det centrale forskningsspørgsmål i undersøgelsen lyder: **Er forældre i Danmark ligeså individualiserede i deres tilvalg/fravalg og brug af folkekirken som forældrene i Sydhavnsundersøgelsen (*Dåb eller ej?* 2015)?**

Forskningsdelen forholder sig hele vejen igennem til den dåbsundersøgelse, som blev gennemført af Karen Marie Leth-Nissen og religionssociolog Astrid Krabbe Trolle ved Center for Kirkeforskning i 2014-15, og publiceret i rapporten ”Dåb eller ej? Rapport om småbørnsforældres til- og fravalg af dåb” (2015). Dåb eller ej-projektet var et pilotprojekt, som kombinerede en YouGov online spørgeundersøgelse med feltarbejde og kvalitative interviews i Sydhavn sogn i København. YouGov-undersøgelsen, som havde deltagelse af 1042 forældre med hjemmeboende børn under 18 år, bosat i hele Danmark, viste, at de tre faktorer, som havde størst indflydelse på tilvalg af barnedåb, var dåben som en familietradition (45 %), dåben som et ritual

¹ Se Projektbeskrivelse, Bilag 1.

for navngivning (45 %) og dåben som en del af det at være dansk (38 %). Den kvalitative interviewundersøgelse påviste, at individualiseringen blandt småbørnsforældre i Sydhavn sogn er udtalt, og at et tilvalg af barnedåb i høj grad handler om, at barnedåben giver mening for forældrene personligt.

Med interview-delen af det nye projekt *Dåb i dag* (2018) er der bygget videre på hypoteser og fund fra *Dåb eller ej?* (2015) og visse dele af de andre undersøgelser (se kapitel 3 om baggrundshypoteser samt Bilag 3).

Med forskningsdelen af *Dåb i dag* bliver resultaterne fra *Dåb eller ej?* (2015) belyst med resultater fra hele Danmark, som både bekræfter, udbygger og nuancerer pilotprojektets fund.

Udviklingsdelen

Udviklingsdelen er gennemført af Berit Weigand Berg, som i arbejdet har anvendt en åben og eksperimenterende tilgang, inspireret af aktionsforskning, i fem forskellige sogne/pastorater. Hovedfokus var at få svaret på projektbeskrivelsens andet hovedspørgsmål: ”Og hvad skal vi gøre ved det [forandringerne i retning af sekularisering og traditionstab]?”

Med udgangspunkt i sogneanalyser leveret af analysekonsulent Sille Fusager på Kirkefondet, og med aktionsforskningen i ryggen har udviklingsdelen inviteret de deltagende sogne/pastorater med ind i projektet, og sammen med dem udviklet nye, lokale tilgange til dåb og barnedåb.

Da sognene netop var udvalgt efter spredning på mange parametre, er der gennem de fem lokale projektforsøg blevet udviklet en vifte af forskellige tiltag. Sideløbende har udviklingsdelen indsamlet ideer fra andre sogne til arbejdet med fokus på dåb i folkekirkens sogne. Projektmodeller og ideer er sammen publiceret i et idékatalog, som er udsendt til alle folkekirkens sogne, sammen med et særnummer *Dåb i dag* af Kirkefondets tidsskrift *Kirken i dag*, som afrapporterer projektet og videregiver erfaringerne til inspiration.² Udviklingsdelen har hermed opfyldt den anden del af leverancen fra projekt *Dåb i dag*, ved at eksperimentere og udvikle nye modeller for kontakt mellem folkekirke, sogn og småbørnsforældre, og herefter dele dem aktivt med hele folkekirken.

Fælles aktiviteter i projektet – et samarbejde mellem forskning og udvikling

I den oprindelige tidsplan var det forudsat, at forskningsdelen med interviews i tid skulle ligge før udviklingsarbejdet, så udviklingsaktiviteterne kunne drage nytte af den indsamlede og bearbejdede viden. I praksis blev

² <http://www.kirkefondet.dk/udgivelser/magasinet-kirken-i-dag.html> Tilgået 31. oktober 2019.

det, grundet sygdom og andre arbejdsopgaver, udviklingsdelen af projektet, som kom først i gang. Projektet er derfor gennemført i en anden rækkefølge (se Bilag 2 for den reviderede tidsplan).

Samarbejdet mellem de to projektdele bestod i hele den aktive projektdel (fra rekruttering af sogne forår-sommer 2017 til afsluttende konference i november 2018) i løbende statusmøder, hvor udviklingskonsulent og forsker gensidigt orienterede om processens forløb og nye iagttagelser. Berg som udviklingskonsulent og Leth-Nissen som forsker havde dermed hele tiden god fornemmelse for, hvordan begge dele af projektet forløb, og kunne dele information af vigtighed for projektet med hinanden.

Samarbejdet mellem projektets to søjler var således intensivt i den indledende del af projektet, hvor sogne skulle identificeres og inviteres med i projektet. Her bidrog forskningsdelen med statistiske analyser og teoretisk fundament bag udvælgelsen af mulige sogne, mens udviklingsdelen stod for at kontakte og invitere de mulige sogne.

Inden for den gruppe af sogne, som opfyldte de demografiske kriterier, valgte Berg som udviklingskonsulent at kontakte de sogne, som havde synlige udviklingsressourcer, og dermed også potentielt en interesse i at deltage i et udviklingsprojekt. For at klarlægge de synlige udviklingsressourcer, studerede Berg sognehjemmesider og sognes sociale medier for at se, om der var tegn på, at et givet sogn kunne have interesse i og ressourcer til at deltage i et projekt som *Dåb i dag*. Berg kiggede bl.a. efter, om sognet tilbød baby-salmesang (og om præsten deltog), men også efter lørdagsdåb, dåbsjubilæer og andet, der kunne indikere, at sognet havde erfaring med skabe tiltag, der ligger uden for den klassiske højmessearrangement. Brug af sociale medier blev set som indikator for nytænkning og dermed set som potentiel udviklingsinteresse.

Udviklingsdelen arbejdede med løbende rekruttering af sogne i den indledende projektfase, og havde fået tilsagn fra fem sogne, som aktivt ville deltage i projekt *Dåb i dag*, da rekrutteringsfasen afsluttedes hen over sommeren 2017. I udgangspunktet var det tanken, at projektaktiviteter og interviews kunne fokuseres på enkelt sogne. I praksis fandt projektarbejdet sted i pastorater (og dermed flere sogne), fordi sogne, der er i pastorat med hinanden deler præst/præster, og fordi de forældre, som deltog i interviews, ikke gik op i sognegrænserne selv. Projektet har derfor fundet sted i fem pastorater med i alt otte sogne.

De otte sogne dækker alle de tre typer, vi gerne så repræsenteret, nemlig landsogne, forstadssogne og købstadssogne.

Da rekruttering til udviklingsdelen var sværere end forventet, skal der tages et enkelt forbehold i forhold til repræsentation i udviklingsdelen af projektet: Det kan forholde sig sådan, at de deltagende sogne er sogne med en mere udviklingsorienteret profil end folkekirkelige gennemsnitssogne. Dette forhold har dog ingen betydning for repræsentativiteten i forskningsdelen af projektet, og interviews kan derfor siges at repræsentere danske småbørns-forældres forhold til og tanker om barnedåb bredt.

Forsker og udviklingskonsulent har, som beskrevet ovenfor, koordineret arbejdet undervejs, og indbyrdes delt viden relateret til sognene, bistået af styregruppen. Nogle af informanterne til interviews er kontaktet gennem den stedlige babysalmesang, men ellers har præster og kirkefunktionærer ikke været inde over den kvalitative undersøgelse.

I et enkelt tilfælde, i Oppe Sundby-Snostrup sogne, var der brug for en mere datadrevet tilgang til udviklingsarbejdet. Her deltog således også Leth-Nissen med detaljerede analyser af fødsels- og dåbstal, samt med deltagelse i udviklingsmøder med begge præster.

Sideløbende har forsker og udviklingskonsulent samarbejdet om hhv. et statusseminar og en konference om dåb. Projektseminaret, som lå ud over projektbeskrivelsen, inviterede alle de projekter, som har arbejdet med dåbsfeltet i folkekirken siden *Dåb eller ej?* (2015). Det lykkedes at samle repræsentanter for 12 projekter til et heldagsseminar på Det Teologiske Fakultet.³

Sammen med generalsekretær for Kirkefondet, Henrik Bundgård Nielsen, som også var del af styregruppen, arrangeredes 10. november 2018 konferencen ”Dåben under forandring”, som samlede 90 mennesker til heldagskonference i København til oplæg og debat om dåbens stilling i dag, både i og uden for folkekirken (Se program for konferencen i Bilag 5). Her præsenterede relevante oplægsholdere (bl.a. fra statusseminaret) udvikling i dåbens teologi, erfaringer, viden osv. om dåb, lige som også de foreløbige resultater af forskningsdelen af projekt *Dåb i dag* blev præsenteret sammen med udviklingsdelens idékatalog ”Idet I døber dem...” (se Bilag 6).

Herudover opstod der i løbet af projektprocessen et samarbejde med Danske Kirkers Råd og Mellemkirkeligt Råd, da forsker og udviklingskonsulent ønskede at kende udviklingen i dåb og dåbstal i de danske kirker uden for folkekirken. Begge organisationer tog initiativ til at indsamle tal for dåb fra deres medlemskirker, og selvom tallene ikke var umiddelbart sammenlignelige med de tal fra folkekirken, som projekt *Dåb i dag* arbejdede ud fra, stod det klart, at den udvikling, som ses inden for folkekirken, foregår parallelt i de andre danske kirker. Jørgen Thaarup, præst i Metodistkirken

³ Seminaret blev afholdt på Det Teologiske Fakultet, KU, 21. august 2018, og er afrapporteret i Bilag 4.

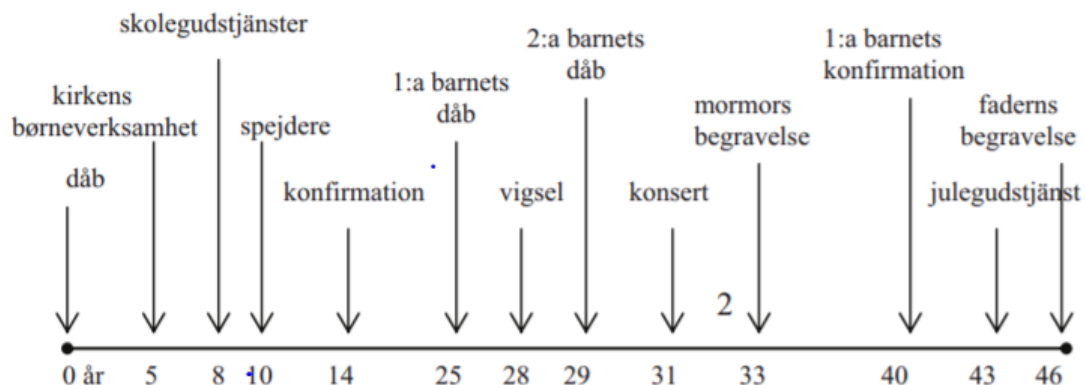
samt kirkens repræsentant i Danske Kirkers Råd, deltog som oplægsholder på konferencen og fremlagde her dåbstendenserne for en del af de andre danske kirker.

Projektets teoretiske fundament

Dåb i dag-projektet har således arbejdet på to fronter og kombineret en klassisk kvalitativ interviewundersøgelse med et udviklingsprojekt inspireret af aktionsforskning, som har samarbejdet med otte sogne (fem pastorater) om udviklingsaktiviteter omkring dåb.

Forskningsdelen har metodisk arbejdet i livshistoriske interviews ud fra kvalitative forskningsprincipper som beskrevet i Leth-Nissen (2018, s. 45-71) samt i Leth-Nissen og Trolles *Dåb eller ej?* (2015).

Selve den overordnede hypotese (baggrundshypotesen) og forskningsspørgsmålene bag interviewundersøgelsen er placeret i kapitel 3, hvor resultaterne af interviewundersøgelsen fremlægges. Ved ca. halvdelen af alle interviews var det relevant at bringe den model i spil, som er udviklet af teolog og sociolog Per Pettersson til beskrivelse af, hvordan mennesker indgår i en livslang relation til den Svenske Kirke.

Figur 1: Mette Jensens, 46 år, relation till folkekirken och nyttjande av dess tjänster betraktat ur hennes eget livsperspektiv. Ett fiktivt exempel.

Figur 1: Per Petterssons model til beskrivelse af et individs livslange forhold til kirken (Her taget fra Pettersson 2009, s. 5).

Linjen symboliserer en fiktiv persons livsforløb, og pilene markerer de møder, som personen gennem livet har haft med kirken. Ved de interviews, hvor Leth-Nissen fandt det formålstjenstligt at anvende modellen, tegnedes en pil på et stykke papir som symbol på livsforløbet, og interviewpersonen satte da

selv mærker på linjen, og fortalte om, hvilke møder med folkekirken der huskedes, og hvordan de havde været. Anvendelsen af modellen gjorde det muligt på en konkret måde at få interviewpersonen til at fortælle om relationen til folkekirken gennem hele livet. I de tilfælde, hvor modellen ikke blev bragt i anvendelse, var det oftest fordi interviewpersonen eller –personerne af sig selv havde fortalt om møderne med folkekirken. Alle interviews er optaget med diktafonapp på Iphone, og herefter transskriberet til tekst. Det fulde kvalitative materiale er analyseret med brug af softwaren NVivo. Alle retningslinjer for god videnskabelig praksis og forskningsetik er overholdt.⁴

Til baggrund for *Dåb i dag* (2018) lå udover '*Dåb eller ej?*' flere empirisk baserede rapporter med dåb som deltema. 'Højmesse og dåb' byggede på undersøgelser i Helsingør stift (Enggaard 2016). 'Højmessen set fra kirkebænken' byggede på interviews af gudstjenestedeltagere på Frederiksberg (Enggaard 2015). Herudover bidrager flere nye empiriske analyser og rapporter med baggrundsviden om forholdet til og brugen af folkekirken. 'Tager du barnet ved hånden, tager du moderen ved hjertet' afdækkede brugen af babysalmesang (Nielsen et al. 2014). Bredere tilgange til folkekirken blev givet i 'Hvad forventer folket af kirken?' (Felter og Bjerrum 2015), 'Blandt principielle sekularister og konkrete konservatorer. Danskernes holdninger til religion og folkekirke belyst gennem fire YouGov-undersøgelser' (Trolle 2015), samt 'Kirke på Vesterbro' (Mortensen 2016).

Udviklingsdelen har arbejdet på kanten af et nyere felt, *teologisk aktionsforskning*, som der redegøres for i kapitel 5. Gennem fælles refleksioner har forsker og udviklingskonsulent i projektets indledende fase overvejet, hvordan aktionsforskningselementer kunne inkorporeres i udviklingsdelen af projektet. Grundlæggende handler aktionsforskning om at lade et projekt udvikle sig i interaktion med de individer og grupper, som projektet samarbejder med. Som aktionsforsker kan man derfor ikke på forhånd vide, hvordan et givet projekt ender. Som del af projektets statusmøder mellem forsker og udviklingskonsulent reflekteredes udviklingsarbejdet løbende, og ad den vej blev aktionsforskningens principper udfoldet i praksis gennem projektførelse.

De elementer fra aktionsforskning, som blev anvendt helt eller delvist i udviklingsdelen er:

- Loops som procesmetode
- Medforskerperspektiv ift. projektdeltagerne

⁴ Se retningslinjer

https://praksisudvalget.ku.dk/regler_vejl/KU_kodeks_for_god_videnskabelig_praksis.pdf Tilgået 19. januar 2020.

- Demokratiske elementer
- Inkludering af 1., 2. og 3. stemmes perspektiv
- Transparens i proces og rapportering

Se kapitel 5 for uddybning af elementerne. Ved det seminar om teologisk aktionsforskning på Det Teologiske Fakultet, KU (30. november - 1. december 2017), som Berg var med til at arrangere, fik udviklingskonsulent og forsker mulighed for at fremlægge projektet og diskutere arbejdsprocessen med andre forskere i feltet mellem aktionsforskning, kirkeforskning og kirkeudvikling. Det teoretiske arbejde med aktionsforskning har bidraget til at kvalificere projektarbejdet i udviklingsdelen af projektet, og udgør en del af den teoretiske ramme for diskussion af udviklingsdelens elementer af aktionsforskning i projekt *Dåb i dag*, kapitel 5.

Forskning og udvikling i samme projekt

Med det stigende fokus på forskningens *impact* på samfundsudviklingen vil flere projekter i fremtiden skulle indeholde både forskning og udviklingsaktiviteter. Projekt *Dåb i dag* bidrager her med ny viden om mulighederne, men også vanskelighederne ved at koble forskning og udvikling tættere sammen (se kapitel 6 for afrundende diskussion).

Projektets to dele hænger sammen, fordi de er foretaget i de samme sogne, og på den samme baggrund. Forskningsdelen har undervejs bidraget med baggrundsviden og sognebeskrivelse til udviklingsdelen, og samspillet har dermed været med til at pege på, hvilke typer udviklingsaktiviteter, der kunne lade sig gøre i hvilke sogne. Udviklingsdelen har bidraget med indsigter til forskningsdelens kontekstforståelse omkring feltarbejdet. Samarbejdet omkring aktionsforskningsseminar, statusseminar om dåb og konferencen var særdeles værdifuldt, fordi der som en rød tråd gennem de tre begivenheder kom et fælles indspil fra både teori og praksis.

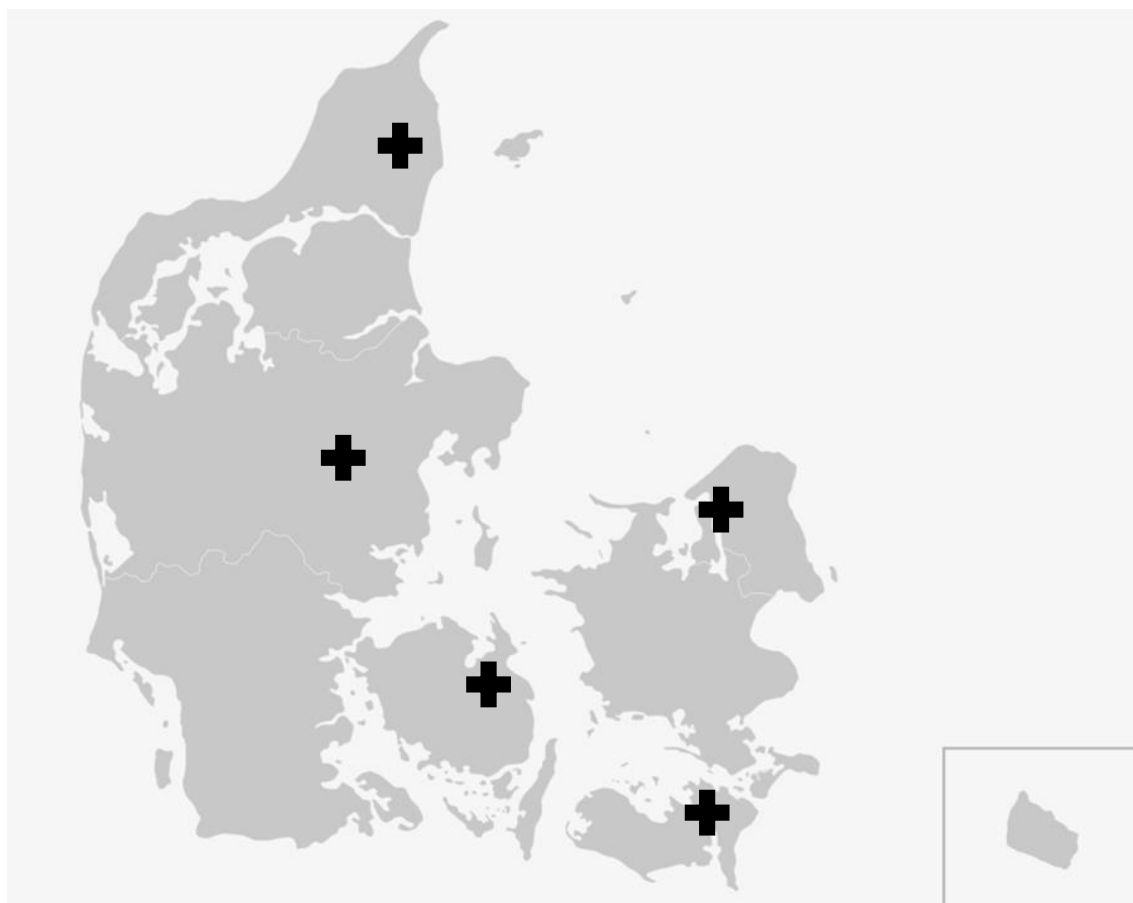
Afsluttende skal det påpeges, at den indledende projekttid viste sig urealistisk i forhold til det antal sogne, man kan samarbejde med i et enkelt projekt. Den geografiske spredning på fem lokaliteter gjorde det svært at koordinere de to projektdeles samarbejde, og gav mindre mulighed for praktisk samarbejde end oprindelig intenderet.

På baggrund af projektets resultater kan vi alligevel anbefale samarbejdsmetoden til fremtidige projekter med færre cases. Fokus på færre cases vil give mulighed for at gå i dybden med samarbejdet, mere end tilfældet har været i projekt *Dåb i dag*.

Kapitel 2. Profil og præsentation af sogne og pastorater i undersøgelsen

Fem geografiske områder er repræsenteret i projekt *Dåb i dag*, fordelt på otte sogne og seks forskellige sognetyper. Interviews er som før nævnt foregået efter samme forskningsprincipper og med samme teoretiske fundament som interviews i *Dåb eller ej?* (2015), se Leth-Nissen og Trolle (2015) samt Leth-Nissen (2018, s. 45-71) for de videnskabsteoretiske overvejelser.

Deltagerne i interviewene fordeler sig således geografisk over hele landet, og i forskellige typer af sogne, idet der er sigtet mod, at de kan være repræsentative for forældres praksis, tanker og holdninger til dåb i hele Danmark. De fem sogne eller pastorater, der sagde ja til at deltage, var Dalum sogn ved Odense, Jerslev-Hellum-Mylund sogne i Nordjylland, Nykøbing Falster sogn, Oppe Sundby-Snostrup sogne ved Frederikssund og Them sogn ved Silkeborg.

Figur 2: Danmarks kort med de fem deltagende sogne/pastorater markeret med sorte kors.

De fem pastorater opfyldte tilsammen kravene til undersøgelsen ved at være fordelt over hele Danmark, og repræsentere forskellige typer af sogne, fra

landsogne med små landsbyer til den ældre forstad og købstaden. I beskrivelsen af de forskellige sognetyper, som undersøgelsens sogne repræsenterer, bygges for landsognerenes vedkommende på de sognetyper, som sociolog Steen Marquard Rasmussen udviklede i sit arbejde med landsogne (Rasmussen 2016).

Tabel 1: Undersøgelsens sogne og deres sognetyper. Kilde til sognetyper: Rasmussen 2016, s. 150.218-222)

Sogn	Sognetype	Beskrivelse af sognetype
Dalum	Forstad	Klassisk forstad med villa- og parcelhuskvarterer og et mindre lejlighedsbyggeri, uden egentligt centrum.
Jerslev	Det store landsogn	Landsogn med mere end 847 indbyggere i hele sognet, og i pastorat med udelukkende landsogne. Sognet har dagligvareindkøb og skole. Højt antal forskellige kirkelige aktiviteter. Mellem niveau af aktivt foreningsliv (Type LD2_S)
Hellum	Øvrige landsogne	Landsogn, hovedsagelig beboelse og landbrug. ⁵
Mylund	Øvrige landsogne	Landsogn, hovedsagelig beboelse og landbrug.
Nykøbing Falster	Købstad	Købstad med funktion som centerby i kommunen.
Oppe Sundby	Forstad	Klassisk forstad med villa- og parcelhuskvarterer, uden egentligt centrum.
Snostrup	Landsogn, det bynære vækstland	Landsogn i vækstzone omkring by. Indgår typisk i et blandet pastorat med et bysogn. Har god infrastruktur og befolkningstilvækst, samt god opslutning omkring kirkelivet. Højt niveau af aktivt foreningsliv (type BD1_V)
Them	Forstadslandsogn	Landsogn, som har karakter af forstad til nærliggende større by.

For at sikre bred en repræsentation på sognetyper, udvalgte sogne til undersøgelsen bl.a. efter provstiets urbaniseringsgrad. Urbaniseringsgraden beskriver, hvor mange sogne i et provsti, der har byer over 1000 indbyggere og dermed kan beskrives som bysogne. Marquard Rasmussens definitioner på landsognetyperne bygger på en fordeling over fire parametre, nemlig demo-

⁵ Rasmussen 2016, s. 150, klassificerer sognet som ”øvrige sogne”, der ikke inkluderes i én af Rasmussens seks idealtyper.

grafi (inklusive synlige ressourcer i sognet), befolkningsvækst, sognestørrelse og urbaniseringsgrad i pastoratet (Rasmussen 2016, s. 146-151). Har et provsti en urbaniseringsgrad på 50 procent, er halvdelen af provstiets sogne således bysogne.⁶

Tabel 2: De fem provstier i undersøgelsen. Kilde: Danmarks Statistik KM55 og Rasmussen, 2016.

Sogn/ pastorat	Dalum	Jerslev- Hellum- Mylund	Nykø- bing Falster	Oppe Sundby- Snostrup	Them	Hele DK
Stift	Fyens Stift	Aalborg Stift	Lolland- Falsters Stift	Helsingør Stift	Aarhus Stift	-
Provsti	Hjallese	Brønder- slev ⁷	Falster	Frederiks- sund	Silkeborg	-
Procentandel af bysogne i provsti 2016	84 %	30 %	75 %	56 %	64 %	46 % ⁸
Medlemspct. i provsti 2019	81 %	87 %	80 %	78 %	82 %	75 %
Medlemspct. i provsti blandt 1-2 årige 2017	72 %	79 %	69 %	68 %	73 %	62 %

De fem provstier, som vores sogne er placeret i, har en andel af bysogne mellem 30 og 84 procent, og fordeler sig dermed bredt i forhold til by- og landkriterierne.

Medlemsprocenten i de fem provstier er jævnt fordelt mellem 78 og 87 procent. Som tidligere nævnt, har vi i undersøgelsen fravalgt sogne og provstier fra Hovedstadsområdet, da vi anser området for at være dækket gennem

⁶ Beregninger af urbaniseringsgrad i provstierne er stillet til rådighed af Steen Marquard Rasmussen. Udarbejdet efter en specialkørsel fra Danmarks Statistik 2014 (omtalt i Rasmussen 2016, s. 21).

⁷ I Steen Marquard Rasmussens tabel kaldes provstiet Brønderslev-Dronninglund provsti. Det ændrede efter kommunalreformen navn til Brønderslev provsti.

⁸ 2014, se Rasmussen 2016, s. 21.

Dåb eller ej?-rapporten fra 2015. Medlemsprocenten for folkekirken er lavest i Hovedstadsområdet; så lav at den trækker godt ned i landsgennemsnittet. Det er derfor vi ser, at rigtig mange provstier fordelt over Danmark har en høj medlemsprocent i forhold til landsgennemsnittet på 75 procent (2019).⁹ Også dåbsprocenten er større i de deltagende provstier, end den var på landsplan (62 procent i 2017).¹⁰ Desværre kan der ikke trækkes tal for de 1-2 årige på sogneniveau fra Danmarks Statistik, og i beskrivelsen af sognene er det derfor tal for de 0-4 årige, som anføres.

Tabel 3: Indbyggertal, medlemstal og –procenter, samt antal præster 2019 for sognene i undersøgelsen. Kilde: Danmarks Statistik og sogn.dk.

Sogn	Dalum	Jerslev	Hellum	Mylund	Nykøbing Falster	Oppe Sundby	Snostrup	Them
Indbyggere sogn 2019	6.796	1.864	294	256	16.825	5.653	1.016	4.931
Medlemmer sogn 2019	5.333	1.658	242	208	12.573	4.527	859	4.318
Medlemspct. sogn 2019	78 %	89 %	82 %	81 %	75 %	80 %	85 %	88 %
Antal præster	2	1			7 (5)	2		1½

Som udgangspunkt gik vi i udvælgelsen efter seks sogne til vores undersøgelse. I praksis var flere af sognene integrerede i et pastorat, som var om-

⁹ <http://www.km.dk/folkekirken/kirkestatistik/folkekirkens-medlemstal/> Tilgået 28. marts 2019.

¹⁰ Kilde: Danmarks Statistik KM55. Udtalelse fra fagudvalg om beregning af dåbsprocent: ”Dåbsprocenten er et mål for, hvor mange spædbørn fra en årgang, der er døbt og dermed er blevet medlem af folkekirken i løbet af deres første leveår. Dåbsprocenten fremkommer ved at beregne, hvor mange procent af alle 1 årige (alle børn mellem 12-23 måneder) i et givent år, som er medlem af folkekirken. Resultatet er lig med dåbsprocenten for det år, hvor de 1 årige blev født. Dåbsprocenten kan altså kun beregnes med et års forsinkelse”. Faggruppen består af Bjarke Schønwandt Mortensen, sociologisk videnskabsmedarbejder hos Folkekirkens Uddannelses og Videnscenter; Sille Fusager, analysekonsulent hos Kirkefondet; Peter Birkelund Andersen, lektor ved Københavns Universitet. Postdoc. ved Københavns Universitet Karen Marie Sø Leth-Nissen deltog også i diskussionen og beslutningen.

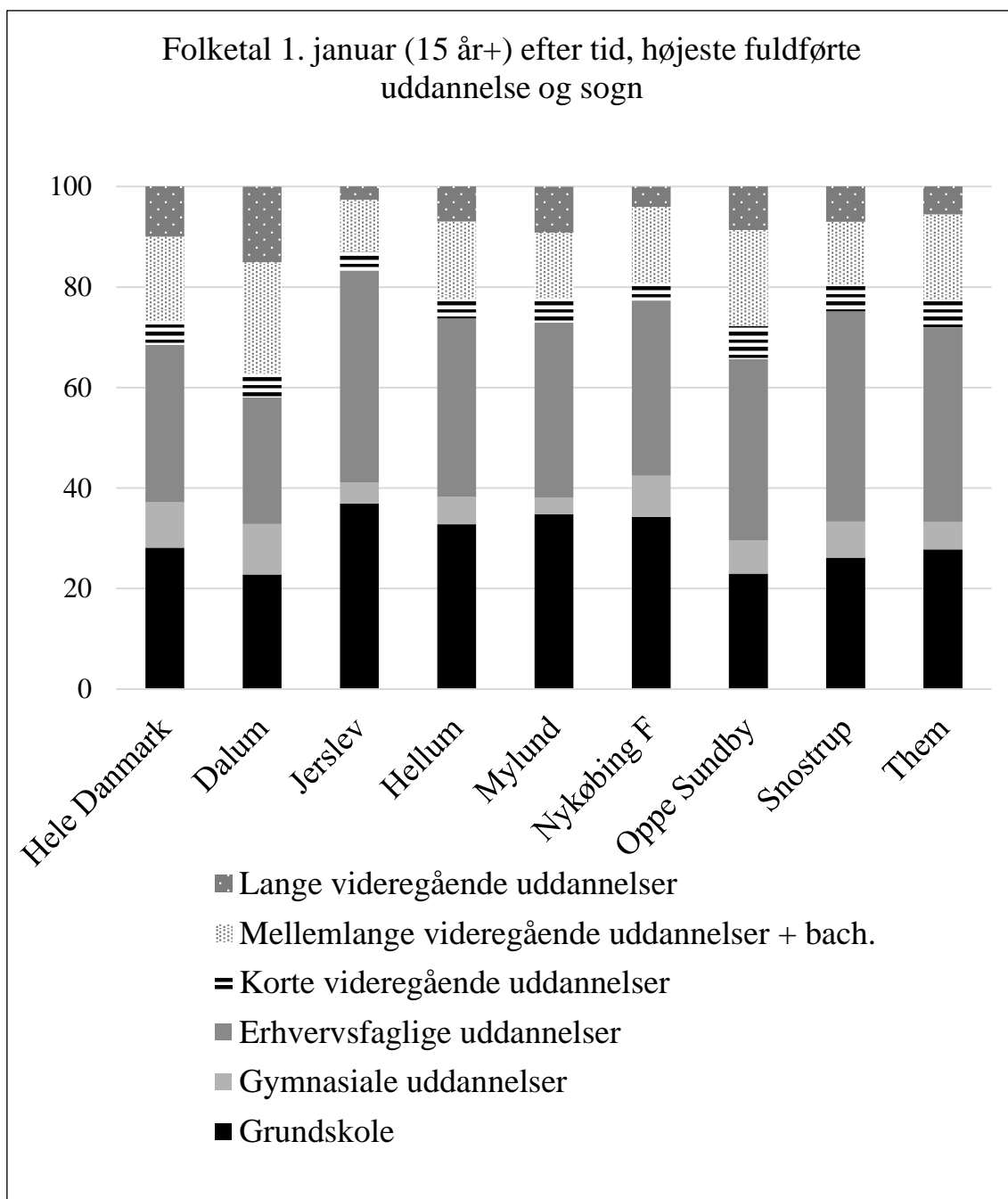
drejningspunktet for sognearbejdet og den kirkelige selvforståelse, og de andre sogne i pastoratet blev derfor naturligt en del af undersøgelsen. Det drejer sig om Jerslev sogn, som således trak Hellund og Mylund med ind, ligesom Oppe Sundby trak Snostrup med ind. De fem sogne, som sagde ja til at medvirke i undersøgelsen, blev således til alt otte sogne.¹¹

Tabel 3 giver en oversigt over de fem pastorater, i alt otte sogne. Der er store forskelle i indbyggertallene, hvilket afspejles i hvor mange præster, der er tilknyttet det enkelte sogn. Dalum sogn er et gammelt forstadssogn og har to præster på fuld tid. Pastoratet Jerslev-Hellum-Mylund består af et stort landsogn, Jerslev, som sammen med to meget små sogne (Hellum og Mylund) har én præst. Oppe Sundby er et nyere forstadssogn og Snostrup et landsogn i bynært vækstland, og her er to præster til de to sogne. Them sogn passer hverken ind som købstad eller landsogn. Vi har derfor navngivet typen som ”forstadslandsogn”, fordi sognet er opland for og særligt den nordligste del af sognet fungerer som forstad for Silkeborg. Her er to sognepræster på hhv. 100 og 50 procent. Nykøbing Falster er den største by på Lolland-Falster og samtidig en gammel købstad. Sognet er ét af Danmarks største sogne og har syv præster svarende til ca. 5 fuldtidspræster tilknyttet, herunder en provst på ca. 25 procent, samt kvoteansatte funktionspræster i form af sygehuspræst og korshærspræst, som kun har en lille del af deres arbejde direkte i sognet.¹²

Ligesom de otte sogne repræsenterer forskellige sognetyper, repræsenterer sognenes indbyggerne forskellige niveauer af uddannelse (se Figur 3). Dalums og Oppe Sundbys befolkning har flere mellem- og højtuddannede end det danske gennemsnit. Them ligger nogenlunde på landsgennemsnittet. Resten af sognene har et lidt lavere gennemsnitligt uddannelsesniveau end resten af Danmark.

¹¹ Vi har valgt at liste sognene (dog pastorater sammen) i alfabetisk rækkefølge rapporten igennem.

¹² I alt ca. 5 fuldtidsstillinger: 4 heltidsstillinger samt andele fra funktionspræster: 20 % sygehuspræst + 45 % korshærspræst + 25 % migrantpræst = 4,85 % + provsten ca. 25 %. Data fra mail fra provst Michael Fagerlund 12. december 2019.

Figur 3: Folketal for Danmark og undersøgelsens sogne 1. januar 2019 for personer 15+ efter højeste fuldførte uddannelse. Kilde: KMSTA007, Danmarks Statistik.

Hvordan ser det så ud med barnedåb i sognene i undersøgelsen? På sogne-niveau ses udsving mellem 42 og 82 procent, når man ser på medlemsprocenten blandt de 0-4 årige (Tabel 4). Ser man lidt nærmere på, hvor mange børn, der var medlem i de forskellige sogne, er det tydeligt, at de 42 procent i Hellum sogn drejer sig om meget få børn, og derfor skal tages med varsomhed. Anderledes i Nykøbing Falster, som er købstad og ét af Danmarks største sogne, med en bredt sammensat befolkning og en medlemsprocent på 56

blandt de 0-4 årige. Her blev der døbt 107 børn i 2018, og medlemsprocenten på de 56 virker realistisk set i forhold til befolkningssammensætningen. Forstadssognene Dalum og Oppe Sundby ligger på 64 og 65 procent. Jerslev, Mylund, Snostrup og Them ligger mellem 73 og 82, og der tegner sig tilsyneladende et mønster, hvor urbaniseringsgrad, uddannelsesniveau og børnenes medlemsprocent følges ad. Jo mere landligt et sogn er, des højere ligger medlemsprocenten blandt børnene. Sognets medlemsprocent må ikke forveksles med forholdet mellem fødte børn i sognet og døbte børn i sognets kirke. De døbte børn kan nemlig også være børn, som bor uden for sognet, men som af forskellige årsager, oftest forældrenes personlige tilknytning, bliver døbt i sognets kirke.

Tabel 4: Medlemsprocenter, fødte og døbte i 2018 for sognene i undersøgelsen. Kilde: Danmarks Statistik, KM3, KM4 og KM5.

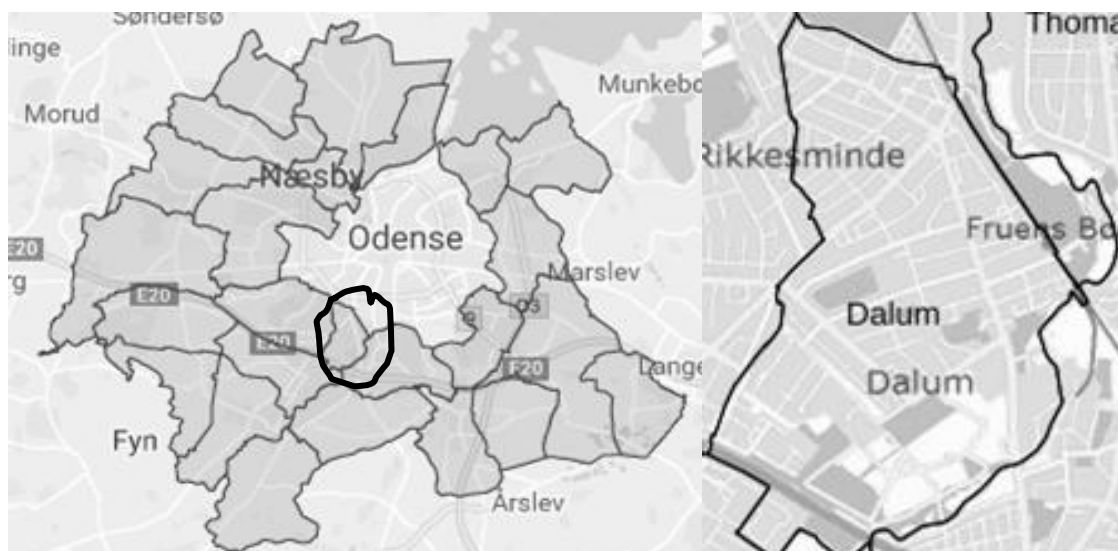
Sogn	Dalum	Jerslev	Hellum	Mylund	Nykøbing Falster	Oppe Sundby	Snostrup	Them
Medlemspct. i sogn 2019	78 %	89 %	82 %	81 %	75 %	80 %	85 %	88 %
Medlemspct. i sogn 0-4 årige 2019	64 %	82 %	42 %	73 %	56 %	65 %	74 %	75 %
Fødte i sogn 2018	63	23	1	2	132	56	15	52
Døbte i sogn 2018	79	25	1	1	107	29	20	43

Baggrunden for interviewundersøgelse og udviklingsarbejde blev således disse otte sogne, som er bredt fordelt på geografi, sognetyper, uddannelsesniveau og medlemsprocent for 0-4 årige. En lidt dybere beskrivelse, som baserer sig på både statistik, dokumentstudier og feltbesøg foldes ud i de næste afsnit, som zoomer ind på hvert sogn/pastorat for sig.

Præsentation af Dalum sogn, Hjallese provsti, Fyens Stift

Dalum er udvalgt til *Dåb i dag* som eksempel på et forstadssogn i Danmark. Dalum er en ældre forstad til Odense, og Dalum sogn hører under Hjallese provsti, i Fyens stift.¹³ Med et indbyggertal på 6.796 (2019) er Dalum et af de største sogne i undersøgelsen.

Sognet ligger som en del af Odense, lige uden for midtbyen og ringgaden, og har en attraktiv placering nær store arbejdspladser og transportmuligheder. Geografisk følger Dalums sognegrænse Odense Å et stykke mod øst og følger stort set motorvejen mod syd. Den nordlige del af sognet, som ligger tættest på Odense C, har mange flotte villaer og en del almen-nyttige rækkehuse og dobbelthuse. Trækker man sydpå, mod motorvejen, finder man boligkomplekser i Floravænget, Heliosvænget og Dianavænget med både ejerboliger, almennyttige lejeboliger og andelslejligheder.¹⁴ Kommunen arbejder med en boligsocial indsats i Dianavænget, hvis be-

Figur 4: Kort over Dalum sogn, Hjallese provsti, Fyens Stift. Dalum sogn markeret med sort linje på provstikort. Kilde: sogn.dk og <https://sdfekort.dk/spatialmap>.

boere, i højere grad end resten af Odense kommune, består af indvandrere og efterkommere, børn og unge, og med en stor andel af enlige forsørgere og mange beboere, som står uden for arbejdsmarkedet. Området er opført 1972-

¹³ Indsamlede data bag afsnittet om Dalum: Telefoninterview med sognepræst i Dalum 7. februar 2018. Feltbesøg i sognet 16. marts 2018, med deltagelse i babysalmesang i Dalum kirke og samvær i sognegården bagefter. Uformelle samtaler med kirkemusiker, kirketjener, og seks lokale beboere. Interviews med fem informanter, rekrutteret gennem babysalmesang og Facebook. Desuden kildestudier af rapporter, hjemmesider, kort mm. hentet på internettet.

¹⁴ <https://www.odense.dk/borger/bolig-og-byggeri/boligstrategisk-indsats/boligsociale-helhedsplaner/dianavanget> Tilgået 17. januar 2018.

1974 i beton og består af lejligheder, hvoraf mange er under totalrenovering. Helt op ad motorvejen ligger et tæt-lavt bebygget område med mindre rækkehuse. Der er én skole midt i sognet, Tingløkkeskolen. En del børn går dog på privatskole i Odense C, som ligger tæt på.¹⁵ Sognet har også rekreative områder med fodboldbaner og rideskole. Dalum kirke og præstegård ligger naturskønt lige ind til et skovområde, som knytter til ved skovområdet "Fruens Bøge". På den anden side af kirken ligger Dalum kloster, som også har grønne områder bag sig. Den nu nedlagte Dalum Papirfabrik ligger umiddelbart op af kirkens område, og en påtænkt omdannelse af området til boliger og kontorer kan få stor betydning for det kirkelige arbejde i sognet.¹⁶ Tæt på kirke og kloster ligger bydelens fritidscentrum med bibliotek, sports-park, supermarked. Biblioteket har kulturaktiviteter som "Fransk salon", "Writerspace", "Filmklub 5250" og "MakerKlubben".¹⁷

Ved besøg i forbindelse med deltagelse i babysalmesang i Dalum kirke, fortalte kirketjeneren, at hun mener, at Dalum sogn er ét af de sogne i Odense, som har flest aktiviteter i gang. Torsdagsforedragene trækker over 100 til, Folkeuniversitetet har noget næsten hver uge med et forløb om de kirkelige handlinger, og her kommer også omkring 80 hver gang. Her udover har de filmklub og sorggrupper.¹⁸

På trods af at sognet er så varieret, både i boligmasse og alder, bliver Dalum som område betragtet som et af Odenses "finere" kvarterer, hvor de veluddannede og vellønnede bor. Huspriserne er tilsvarende høje.¹⁹ Forklaringen er måske, at boligkomplekserne med lejligheder ikke tænkes med som en del af Dalums identitet. Dalum må dog siges at være mere end bare et "fint sogn". Der er mange, som lever et liv med villa og sandsynligvis pæne indkomster, men også mange som ingen uddannelse har.

¹⁵ Samtale med sognepræst i Dalum 7. februar 2018.

¹⁶ Kommunen planlægger at omdanne den nedlagte Dalum Papirfabrik til attraktive familieboliger og kontorer <http://odense.viewer.dkplan.niras.dk/plan/20#/9152> Tilgået 17. januar 2018.

¹⁷ <https://www.odensebib.dk/biblioteker/slug-dalum> Tilgået 17 januar 2018.

¹⁸ Samtale med kirketjener i sognegården 16. marts 2018.

¹⁹ Om Dalum: "I Odenses sydvestlige del ligger Dalum, der ligeledes kan bryste sig af adskillige, spændende liebhaverboliger. Dalum byder på en hel række af forskellige forretninger, flere folkeskoler, sportsaktiviteter og stadig kort afstand til Odenses centrum." <http://www.lilienhoff.dk/information/omraader/odense.htm> Tilgået 17 januar 2018.

Barnedåb og Dalum sogn

Medlemsprocenten blandt de 0-4 årige er i Dalum sogn på 64 procent (2019) (Tabel 5). Den ligger altså i den lave ende i forhold til undersøgelsens andre sogne, men flugter med landsgennemsnittet på 75 procent.²⁰ Dalums forholdsvis lave medlemsprocent dækker sandsynligvis over det, at Dalum ligger tæt på Odense centrum, har et højere uddannelsesniveau end landsgennemsnittet og en befolkning med en større andel af indvandrere og efterkommere end landsognene i undersøgelsen.

Tabel 5: Statistik for Dalum sogn. Kilde: Danmarks Statistik

Sogn	Dalum
Type sogn	Forstad
Indbyggertal sogn 2019	6.796
Medlemmer sogn 2019	5.333
Medlemsprocent sogn 2019	78
Antal præster	2
Fødte i sogn 2018	63
Døbte i sogn 2018	79

Går man tættere på befolkningens sammensætning i forhold til medlemskab af folkekirken, ser tallene nemlig ud som i Tabel 6. Befolkningen i sognet er her delt op i tre grupper, nemlig Personer med dansk oprindelse, Indvandrere og efterkommere fra vestlige lande og Indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande (terminologi fra Danmarks Statistik). Det viser sig her, at blandt Personer med dansk oprindelse, i alt 6.021 personer, er 88 procent medlem af folkekirken. Blandt Indvandrere og efterkommere fra vestlige lande er 19 procent medlem af folkekirken, mens det samme kun gør sig gældende for 1 procent af Indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande. Det har altså betydning for den samlede medlemsskabsprocent i Dalum sogn, at i alt 1.353 personer, svarende til 20 procent af befolkningen, har anden oprindelse end dansk. Det er desværre ikke muligt at lave en tilsvarende analyse på aldersgruppen 0-4 år, da en statistik med både etnisk herkomst, alder, sogn og folkekirkemedlemskab ikke stilles til rådighed hos Danmarks Statistik. Medlemsprocenten på 64 procent blandt 0-4 årige påvirkes, ud over af nærheden til en storby og uddannelsesniveau, af befolkningens sammensætning.

²⁰ Kilde: <http://www.km.dk/folkekirken/kirkestatistik/folkekirkens-medlemstal/> Tilgået 12. december 2019.

Tabel 6: Dalum sogn. Folketal 1. januar 2019 efter sogn, herkomst og folkekirke-medlemsskab. Kilde: Danmarks Statistik KMSTA001.

Dalum sogn	Medlem af folkekirken	Ikke medlem af folkekirken	I alt
Personer med dansk oprindelse	5.285 personer	736 personer	6.021 personer
	88 %	12 %	100 %
Indvandrere og efterkommere fra vestlige lande	55 personer	238 personer	793 personer
	19 %	81 %	100 %
Indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande	7 personer	553 personer	560 personer
	1 %	99 %	100 %
Befolkning i alt i Dalum sogn	5.347 personer	1527 personer	6.874 personer
	78 %	22 %	100 %

Forældrene i interviews

Fra Dalum deltog 5 forældre i interviews, og de var alle bosat i sognet. Danielle, og parret Ditte og David havde alle små børn, og de blev rekrutteret via babysalmesang i Dalum kirke. Parret Dan og Diana havde store børn og teenagere, og de blev fundet gennem personlige kontakter på Facebook. De fem informanter boede alle i eget hus, var gift og havde udelukkende fællesbørn. De repræsenterede således den samme familietype, dog spredt over alder. Én familie ønskede privatskole for deres børn, de to andre brugte den lokale folkeskole. De boede i sognets villakvarterer, nogle i en dyr villa, andre i en billig. Alle fem havde valgt, at deres børn skulle døbes, men ud fra forskellig baggrund. Fælles for dem er også, at de bor i Dalum og bruger hele Odense i forbindelse med fritidsinteresser. De forholdt sig også til byens andre kvarterer og var stolte af at bo i Dalum. To af mødrene havde gået til babysalmesang i Dalum kirke.

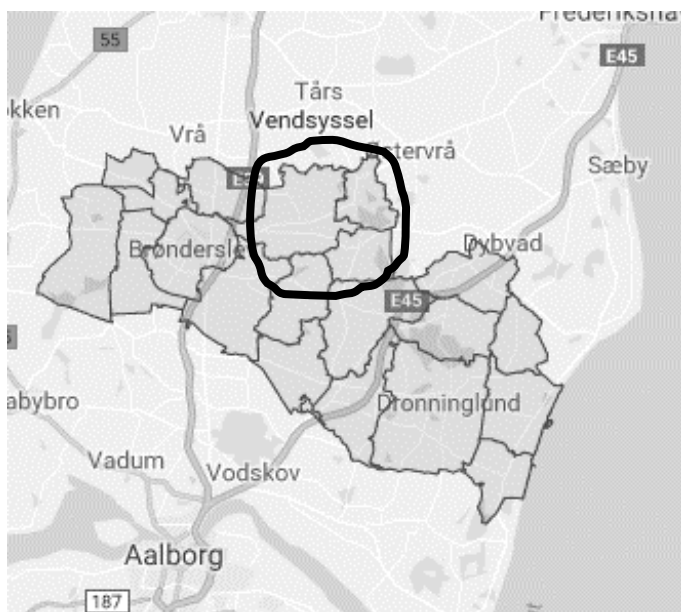
Præsentation af Jerslev sogn, Brønderslev provsti, Ålborg Stift

Som eksempel på "det store landsogn" deltog Jerslev sogn i Brønderslev provsti, Ålborg stift. I Brønderslev provsti ligger urbaniseringsgraden på 30 procent, og der er dermed en overvægt af landsogne i provstiet.

87 procent af beboerne i Brønderslev provsti er medlem af folkekirken, mens dåbsprocenten er på 77 procent (2019).²¹

²¹ Beregning på grundlag af tal fra Danmarks Statistik, KM55. Indsamlede data bag afsnittet om Jerslev: Feltbesøg i sognet 15. juni 2018, med deltagelse i babysalmesang i

Den største by i sognet er Jerslev med ca. 880 indbyggere (2019)²², og sognet klassificeres derfor som et landsogn, da den største by er under 1000 indbyggere. Byen Jerslev er med udsving vokset fra 823 i 2007 til nu 880 i 2019. Jerslev sogn er i pastorat med de mindre landsogne Hellum og Mylund. Interviewene har vist, at Jerslev-Hellum-Mylund er et eksempel på, hvordan

Figur 5: Kort over Brønderslev provsti. Jerslev, Hellum og Mylund sogne markeret med sort ring. <https://sogn.dk/maps/sognegraenserv2.php>.

et område hænger sammen på tværs af landsbyer og sognegrænser, og hele pastoratet blev derfor set som en enhed i undersøgelsen.

I Jerslev og omegn bor de fleste i parcelhuse, rækkehuse eller landejendomme. Sognegrænserne går i det åbne land, og beboerne selv er ikke klar over præcis hvilket sogn, de bor i.²³ Ud over Jerslev by ligger bl.a. landsbyerne Sterup, Mylund, og Hellum i de tre sogne. Sognene er præget af foreningsliv. Mange for-

eninger præsenterer sig samlet gennem den fælles hjemmeside for mere end 35 foreninger, kaldet "9740" med sloganet "Balance i livet".²⁴

Der er åbnet en ny sports-multipark i Jerslev i 2017, støttet af fonden Sparekassen Vendsyssel Fond – Jerslev. Her er kunstgræsbane og andre faciliteter, som skolen bruger til idræt i dagtimerne, og foreningerne efter skoletid. Et udendørs klasselokale er også på vej i form af en motoriklegeplads.²⁵ I Jerslev by ligger Toftegårdsskolen med en helt ny hal, som bruges af hele området. Der ligger en børnehave ved siden af skolen, mens

Jerslev kirke og samvær i sognegården bagefter. Uformelle samtaler med kirke-kulturmedarbejder, kirketjener, og tre lokale beboere. Interviews med seks informanter, rekrutteret gennem babysalmesang og kirke-kulturmedarbejderen. Desuden kildestudier af rapporter, hjemmesider, kort mm. hentet på internettet.

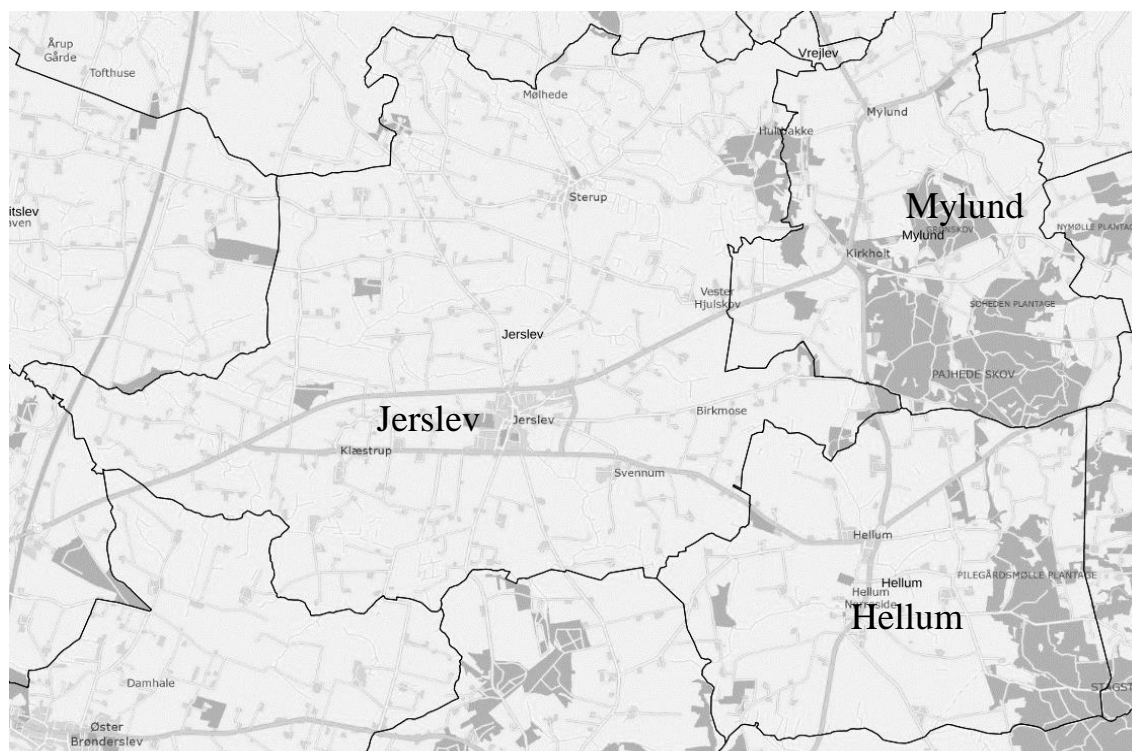
²² Bolius <https://www.bolius.dk/saa-mange-bor-der-i-din-by-46637> Tilgået 9. august 2019.

²³ Interviews med forældre 15. juni 2018.

²⁴ <http://9740.dk/forside.aspx>. Tilgået 15. juni 2018.

²⁵ <https://nordjyske.dk/nyheder/motorik-legeplads-paa-vej/29835130-6d05-4cd2-b78f-4886f9398f57> Tilgået 12. okt. 2018.

de yngste børn passes af dagplejemødre spredt over hele kommunen. Her er få arbejdspladser, og er man ikke selvstændig, må man køre til de større byer på arbejde. Fra Jerslev by er der 10 km til Brønderslev, hvor der er større dagligvarehandel, mens Jerslev by alene har en *Letkøb* med de mest basale ting. Der er 6 km til motorvejen og 37 km til Aalborg. Jerslev by har desuden et plejecenter, Rosengården.

Figur 6: Kort over Jerslev-Hellum-Mylund pastorat. Kilde: <https://sdfekort.dk/spatialmap>.

I Jerslev by ligger Jerslev kirke, som er fra middelalderen, ligesom Hellum kirke, der ligger i kanten af den lille landsby Hellum. Mylund kirke er nyere, fra 1926. Jerslev er det største sogn, mens Hellum og Mylund har ret få indbyggere. I alt bor der 2.351 indbyggere i pastoratet, og medlemsprocenten er på 89 (2019).

Barnedåb i Jerslev-Hellum-Mylund sogne

Medlemsprocenten (se Tabel 7) blandt de 0-4 årige er 82 procent i Jerslev sogn. Tallene for Hellum (42 %) og Mylund (73 %) afviger fra Jerslev, og det handler sandsynligvis om, at begge sogne er så små, at fraflytning af en enkelt familie kan ændre drastisk på tallene. Jerslev sogn har én af undersøgelsens højeste medlemsprocenter blandt børn i den alder. Det peger på, at barnedåb er det almindeligste blandt sognets familier, uden at det dog

er alle, som får børnene døbt. Som beskrevet ovenfor, tegner der sig et billede af, at jo mere landligt et sogn er, des højere ligger medlemsprocenten blandt børnene tilsyneladende. Det gælder også for Jerslev, Hellum og Mylund sogne.

Tabel 7: Statistik for Jerslev-Hellum-Mylund pastorat. Kilde: Danmarks Statistik, KM3, KM4, KM5 og KM55 samt sogn.dk.

Sogn	Jerslev	Hellum	Mylund
Type sogn	Det store land-sogn	Øvrige land-sogne	Øvrige land-sogne
Indbyggertal sogn 2019	1.864	294	256
Medlemmer sogn 2019	1.658	242	208
Medlemspct. sogn 2019	89 %	82 %	81 %
Antal præster	De tre sogne deler én præst		
Medlemspct. sogn 0-4 år 2019	82 %	42 %	73 %
Fødte i sogn 2018	23	1	2
Døbte i sogn 2018	25	1	1

Forældrene i interviews

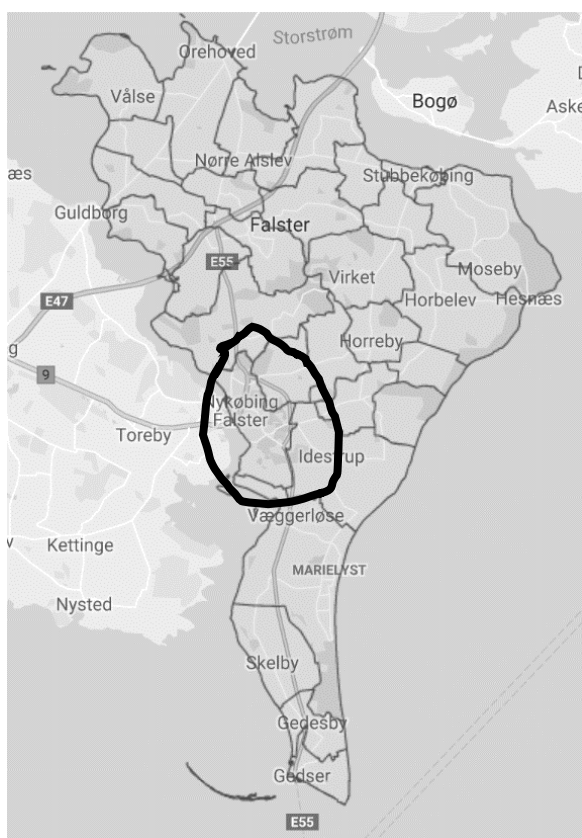
Jane, Julie og Jesper, Judith og John, blev rekrutteret gennem babysalmesang, og Jeanette gennem kirke- og kulturmedarbejderen ved kirken. Deres børn var på interviewtidspunktet mellem 0 og 7 år gamle. Én familie boede i selve Jerslev by, mens de tre andre boede i mindre landsbyer eller i landzone. Alle familierne ejede deres egen bolig, og de fordelte sig mellem små byhuse, parcelhuse og små landejendomme.

Alle mødre havde gået til babysalmesang; to kun i Jerslev kirke, én i Brønderslev kirke, og én både i Jerslev og i Brønderslev. Deres børn var blevet døbt enten i Jerslev, Hellum eller Mylund kirke.

Det fremgik af interviews, at centralskolen har en vigtig funktion som integrator for lokalsamfundet. Uanset om man kom fra et landområde eller fra én af landsbyerne uden for Jerslev, så var det tydeligt blandt forældrene, at man hørte til, fordi man havde gået i skole og til sport i Jerslev. De forældre, som var vokset op lokalt, nemlig Julie og Jesper, og Judith og John, var i langt højere grad vævet ind i foreningsliv og uformelle nabonetværk, end Jane og Jeanette var det.

Præsentation af Nykøbing Falster sogn, Falster provsti, Lolland-Falsters Stift

Nykøbing Falster blev udvalgt som købstad i undersøgelsen, og sognet er samtidig ét af de største sogne i folkekirken overhovedet.²⁶ Sognet er del af Falster Provsti, som har en urbaniseringsgrad på 75 procent (2016) og en

Figur 7: Kort over Falster Provsti med Nykøbing Falster sogn markeret. Kilde: <https://sogn.dk/maps/sognegraenserv2.php>.

medlemsprocent på 80 procent (2019). Provstiet har altså forholdsvis få landsogne og en høj medlemsprocent. Selve Nykøbing Falster sogn har tre kirker, som alle er i fuld brug: Klosterkirken, som er middelalderlig, Lindeskovkirken, som er moderne og fra 1983, og udvidet i hhv. 1985-86 og 2003. Desuden den lille Nordre kirke, som oprindeligt var et kirkegårdskapel på Nordre kirkegård, men som i 1956 blev indviet til kirkebygning med regelmæssige gudstjenester.²⁷ Byen er sæde for kommunens rådhus og center for hele landsdelen Lolland-Falster. Stiftets bispebolig og stiftsadministration ligger af historiske årsager i Nykøbing F, selvom domkirken ligger i Maribo. Byen er præget af en stor og kompleks boligmasse. Her findes pæne ældre villakvarterer som Østerbro og

²⁶ Indsamlede data bag afsnittet om Nykøbing Falster: Feltbesøg i sognet 17. september 2018, med deltagelse i babysalmesanggudstjeneste i Lindeskovkirken og fællesspisning i de tilstødende lokaler bagefter. Uformelle samtaler med kirkekulturmedarbejder, sognepræst, kirketjener, og deltagerne ved babysalmesanggudstjenesten. Interviews med fire informanter, rekrutteret gennem babysalmesanggudstjenesten. Desuden kildestudier af rapporter, hjemmesider, kort mm. hentet på internettet. Leth-Nissen har desuden haft sin gang i byen siden ansættelsen som stiftets teologiske konsulent pr. 1. marts 2018.

²⁷ Information om sognets tre kirker: <https://www.nyk-f-sogn.dk/page/3585/nordre-kirkes-historie> Tilgået 12. maj 2019.

Nørrebro. Omkring sukkerfabrikken, én af de større arbejdspladser i området, ligger mange små arbejderboliger, i form af mindre rækkehuse med

Figur 8: Kort over Nykøbing Falster sogn med sognets tre kirker markeret (x angiver kirkens position). Kilde: <https://sdfekort.dk/spatialmap>.

egen have. Her er også områder med nyere rækkehuse, og udbyggede parcelhuskvarterer, samt almennyttige boligkvarterer med lejligheder i 3 etager. I Nordbyen finder yderligere udbygning sted, og byen forventes at vokse støt gennem det næste årti i takt med, at beboere fra landdistrikterne flytter til byen. Midtbyen er som i mange andre købstæder noget præget af butiksdød, men trækker turister og beboere fra oplandet ind til de eksisterende butikker og kulturbegivenheder.

Byen har store industri-kvarterer, et område med megastores og ved Guldborgsund en havn, som er under transformation til boligområde med nybyggede lejligheder og rekreative områder. Byen ligger naturskønt ved sundet, og der

er let adgang til skov og grønne områder. Her er stadion og sportsfaciliteter, børnehaver, skoler og uddannelsesinstitutioner, og god infrastruktur, med få kilometer til motorvejen og timedrift med tog til Sjælland og København.

Barnedåb i Nykøbing Falster sogn

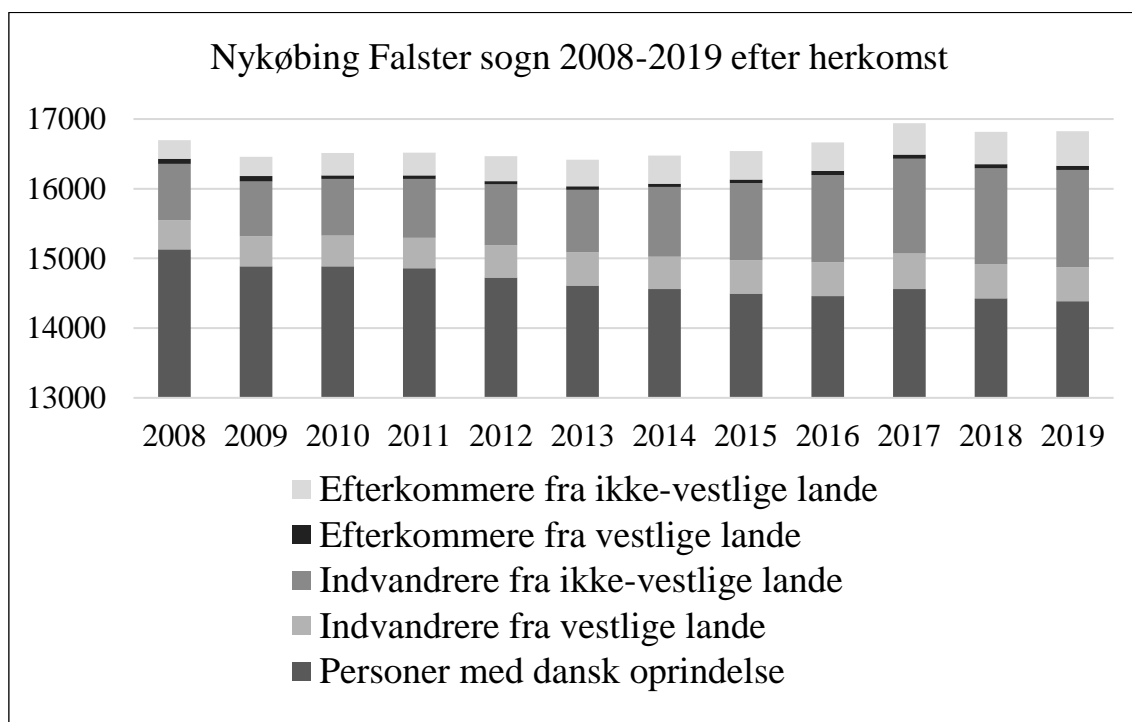
Medlemsprocenten blandt de 0-4 årige er på 56 procent i sognet. Hvordan forklares den lave medlemsprocent? Uddannelsesniveaue i sognet er lidt lavere end landsgennemsnittet, men Nykøbing Falster sogn består hovedsagelig af et sammenhængende byområde, ligesom provstiet er forholdsvis urbaniseret. Efter kommunalreformen 2007 centraliseredes flere kommunale områder som skoler, plejecentre osv., og Nykøbing Falster er i endnu højere

grad blevet en centerby for Guldborgsund kommune, med en voksende andel af tilflyttere.

Tabel 8: Statistik for Nykøbing Falster sogn. Kilde: Danmarks Statistik.

Sogn	Nykøbing Falster
Type sogn	Købstad
Indbyggertal sogn 2019	16.825
Medlemmer sogn 2019	12.573
Medlemsprocent sogn 2019	75
Antal præster	7
Medlemsprocent sogn 0-4 årige 2019	56
Fødte i sogn 2018	132
Døbte i sogn 2018	107

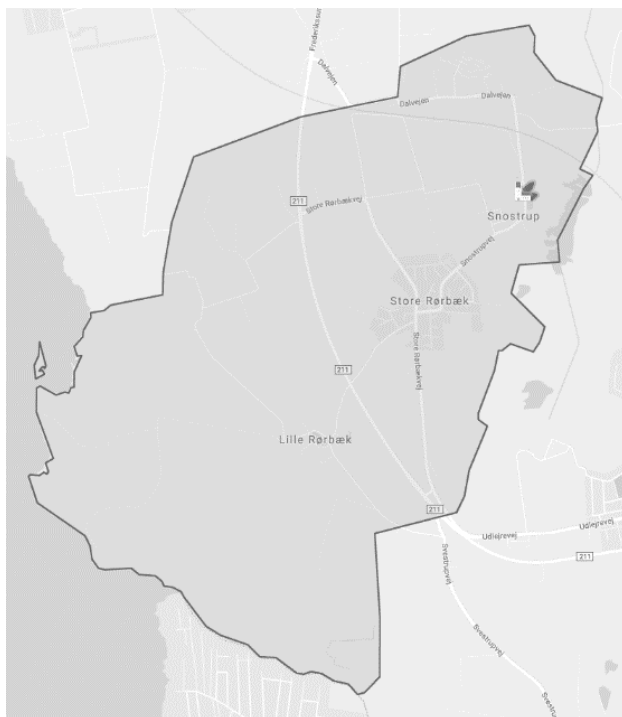
Samtidig er andelen af indbyggere med anden oprindelse end dansk større end i undersøgelsens andre sogne (Figur 9).

Figur 9: Nykøbing Falster sogn 2008-2019. Folketal 1. januar efter sogn, herkomst og tid. Kilde: Danmarks Statistik.

Som Figur 9 viser, falder antallet af indbyggere med dansk oprindelse, mens særligt antallet af indvandrere fra ikke-vestlige lande er steget i perioden

som kaldes ”bynært vækstland”.²⁸ Snostrup sogn består af flere mindre samfund. Landsbyen Snostrup ligger omkring kirken, og den udbyggede landsby Store Rørbæk ligger en kilometer derfra. Lidt længere fra kirken

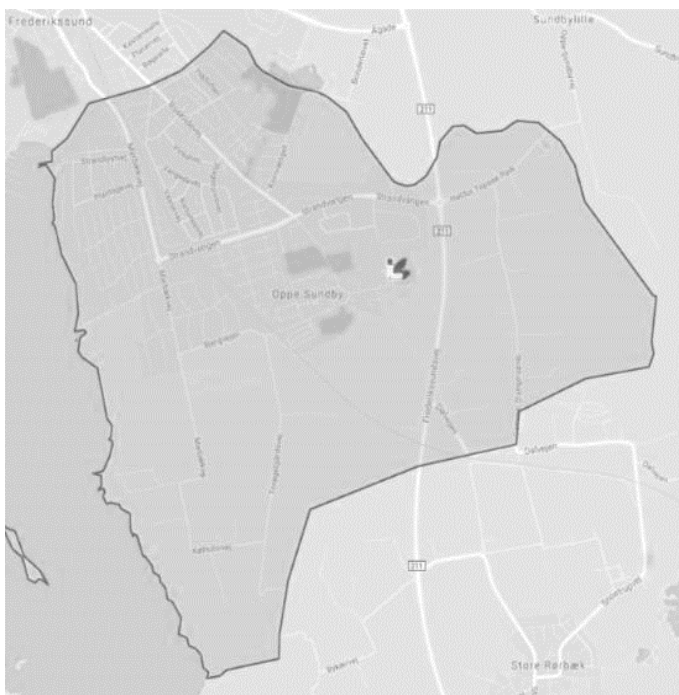
Figur 11: Kort over Snostrup sogn. Snostrup kirke er markeret på kortet. Kilde: sogn.dk.

ligger landsbyen Lille Rørbæk. Den mest udbredte boligform er én-families-huset; villaer, parcelhuse og tidligere husmandssteder og gårde. Oppe Sundby er et forstadssogn på grænsen mellem land og by. Oppe Sundby skole lukkede i 2016.²⁹ De 400 børn flyttede til Ådalens skole, som også ligger i sognet, men tættere ind mod Frederikssund. Ind mod Frederikssund består sognet af villakvarterer. Udbygningen er stadig i gang, begyndende med opførelsen af nye parcelkvarterer i 50'erne, 70'erne og 00'erne. Endnu et kvarter er under udbygning, med nyopførte huse og stadig vækst i indbyggertallet til følge. Her

ligger også et industrikvarter, og et mindre og et større idrætsanlæg op til Ådalens skole, samt omsorgs- og plejecenter Tolleruphøj og specialskolen Kærholm. På grænsen mellem Snostrup sogn og Oppe Sundby sogn ligger den nye bydel Vinge, som Frederikssund kommune har udviklet på gennem en årrække. Udviklingen går langsommere end håbet på, og der bor derfor endnu kun få familier i Vinge. For nylig fik S-togslinjen mellem København

²⁸ Indsamlede data bag afsnittet om Oppe Sundby og Snostrup sogne: Feltbesøg i sognet 31. aug. og 20. sept. 2018, deltagelse i babysalmesangsgudstjeneste 10. juni 2018, deltagelse i babysalmesang 12. juni 2018. Samtaler m. præsterne sammen med Berg 12. april og 25. okt. 2018. Uformelle samtaler m. kordegn, præster, og organist, samt deltagere ved babysalmesangsgudstjeneste og babysalmesang. Interviews m. fire informanter, rekrutteret gennem babysalmesang (3) og Facebook (1). Kilstudier af rapporter, hjemmesider, kort mm. hentet på internettet.

²⁹ <https://sn.dk/Frederikssund/Oppe-Sundby-Skole-er-lukket-og-slukket/artikel/583929> Tilgået 17. januar 2018.

Figur 12: Kort over Oppe Sundby sogn. Oppe Sundby kirke er markeret på kortet. Kilde: sogn.dk.

og Frederikssund dog sin egen station med stop i Vinge, og med tiden er forventningen, at området vil vokse til en stor forstad med op mod 20.000 indbyggere.³⁰ En motortrafikvej med ny bro til Hornsherred blev færdig i løbet af 2019, og denne nye vej, med tilkørsel fra Frederikssundsmotorvejen, går lige på sognegrænsen mellem de to sogne.³¹ De to sogne står dermed over for en voldsom vækst i indbyggertallet igennem de næste mange år.

Barnedåb i Oppe Sundby og Snostrup sogne

Tabel 9: Statistik for Oppe Sundby og Snostrup sogne. Kilde: Danmarks Statistik.

Sogn	Oppe Sundby	Snostrup
Type sogn	Forstad	Landsogn, det bynære vækstland
Indbyggertal sogn 2019	5.653	1.016
Medlemmer sogn 2019	4.527	859
Medlemsprocent sogn 2019	80	85
Antal præster	2 fælles for hele pastoratet	
Medlemsprocent sogn 0-4 årige 2019	65	74
Fødte i sogn 2018	56	15
Døbte i sogn 2018	29	20

Medlemsprocenterne blandt de 0-4 årige var i 2019 hhv. 74 procent for Snostrup, landsognet, og 65 procent for forstadssognet Oppe Sundby. Snostrups 74 procent er lidt lavere end undersøgelsens andre landsogne, og det kan bero

³⁰ <https://www.dr.dk/nyheder/regionale/hovedstadsomraadet/nu-faar-vinge-sin-station-skulle-have-vaeret-arkitekttegnet>. Tilgået 28. marts 2019.

³¹ <https://fjordforbindelsen.dk/> Tilgået 29. marts 2019.

på sognets status som landsogn med vækstpotentiale (se Tabel 9). Oppe Sundbys 65 procent svarer godt til profilen som urbaniseret forstadssogn med et højt uddannelsesniveau.

Forældrene i interviews

Ole og Olivia, samt Oda er rekrutteret gennem babysalmesang, og Olga gennem Facebook. Én familie bor i Snostrup by, mens de to andre bor i Store Rørbæk.³² Alle tre familier har valgt at få børnene døbt, to i Snostrup kirke, én andetsteds. To er tilflyttere, resten lokalt opvokset. Alle familier bor i ejerboliger, og har børn mellem 0-6½ år. To af familierne har gået til babysalmesang, begge i Snostrup kirke. Fraværet af skole og butiksliv i Snostrup sogn gør manglen på centrifugalkraft i sognet tydelig. Kirkens tilbud til børnefamilier får stor ros, man vil gerne deltage i lokale aktiviteter og lære de andre i området at kende. Også en måde for børnene at få netværk på, når de ikke naturligt går i institution og skole sammen.

Da informanterne alle bor i Snostrup sogn, peger deres interviews mod forhold i Snostrup-området, mere end i Oppe Sundby-området, men ingen af dem var vendt mod Oppe Sundby, selvom det er mod Frederikssund og forskellige institutioner og handelsliv. Konkurrencen fra Ølstykke, som ligger tættere på og vendt mod København, spiller måske ind her.

Præsentation af Them sogn, Silkeborg provsti, Aarhus Stift

Silkeborg provsti består af 64 procent landsogne og er det vestligste af provstierne i Aarhus Stift. Medlemsprocenten i provstiet er 82 procent og altså i den høje ende i undersøgelsen. Provstiet og området befinder sig i den vækstzone, man kalder Den Østjyske Millionby, som strækker sig fra som strækker sig fra Aalborg-området langs E45 langt ned i Sønderjylland. Sognet består af Them by og Gjessø by, samt en række mindre bysamfund og landsbyer som Salten, Tømmerby, Asklev, Christianshede, Rodelund og Sepstrup. I Them by bor der 2.256 indbyggere, mens Gjessø huser 829 beboere.³³ Mellem Rodelund og Salten ligger et større industrikvarter. I Them ligger der et

³² Da informanterne alle bor i Snostrup sogn, peger deres interviews mod forhold i Snostrup-området, mere end i Oppe Sundby-området.

³³ Videnscentret Bolius på baggrund af tal fra Danmarks Statistik <https://www.bolius.dk/saa-mange-bor-der-i-din-by-46637/> Tilgået 3. april 2019. Indsamlede data bag afsnittet om Them sogn: Feltbesøg i sognet 20. marts 2018, med deltagelse i babysalmesangsgudstjeneste i Them kirke. Uformelle samtaler med kordegn, præst, organist, menighedsrådsformand samt deltagere ved babysalmesangsgudstjeneste og fællesspisning. Interviews med otte informanter,

plejecenter tæt på kirken. Lidt derfra ligger Frisholm Skole, som er skole for den sydøstlige del af sognet, mens Gjessø Skole er det for den nordvestlige

Figur 13: Kort over Silkeborg Provsti med Them sogn markeret i sort streg. Kilde: <https://sogn.dk/maps/sognegraenserv2.php>.

del af sognet. Frisholm Skole er tosporet med klasser fra 0.-9., mens Gjessø Skole har én klasse på klassetrin 0.-6. klasse.³⁴ Herefter kan børnene tage skolebus til Frisholm Skole eller cykle ad en forholdsvis befærdet vej, hvor der ikke er cykelsti hele vejen. Gjessø er blevet udbygget de senere år, og voksede fra 685 indbyggere i 2006 til 810 i 2008. Efter finans-krisen er udviklingen stil-net af, og indbyggertallet har ligget omkring de 840 de fleste år siden. Them er vokset jævnt, fra 1.941 i 2006 til

2.256 i 2018.³⁵ Salten ligger meget tæt på Them og her bor 670 indbyggere. Them og Salten deler lokalråd, og på hjemmesiden fortæller rådet om Them-Salten området og dets rige foreningsliv.³⁶ Fra Them er der 11 km til Silkeborg C, og 50 km til Aarhus C. I Them er der, udover ejerboliger, en del almennyttige boliger, særligt rækkehuse.

Det fremgår af undersøgelsens interviews, at Gjessøs beboere synes mere orienterede mod Silkeborg, som kun ligger 8 km væk, end beboerne i Them-området. Sognet har to sognepræster, én på 100 procent og én på 50 procents ansættelse. Der er to kirkebygninger, den middelalderlige Them kirke og den nyere, Brande kirke fra 1900, begge med kirkegårde.³⁷ Them kirke ligger

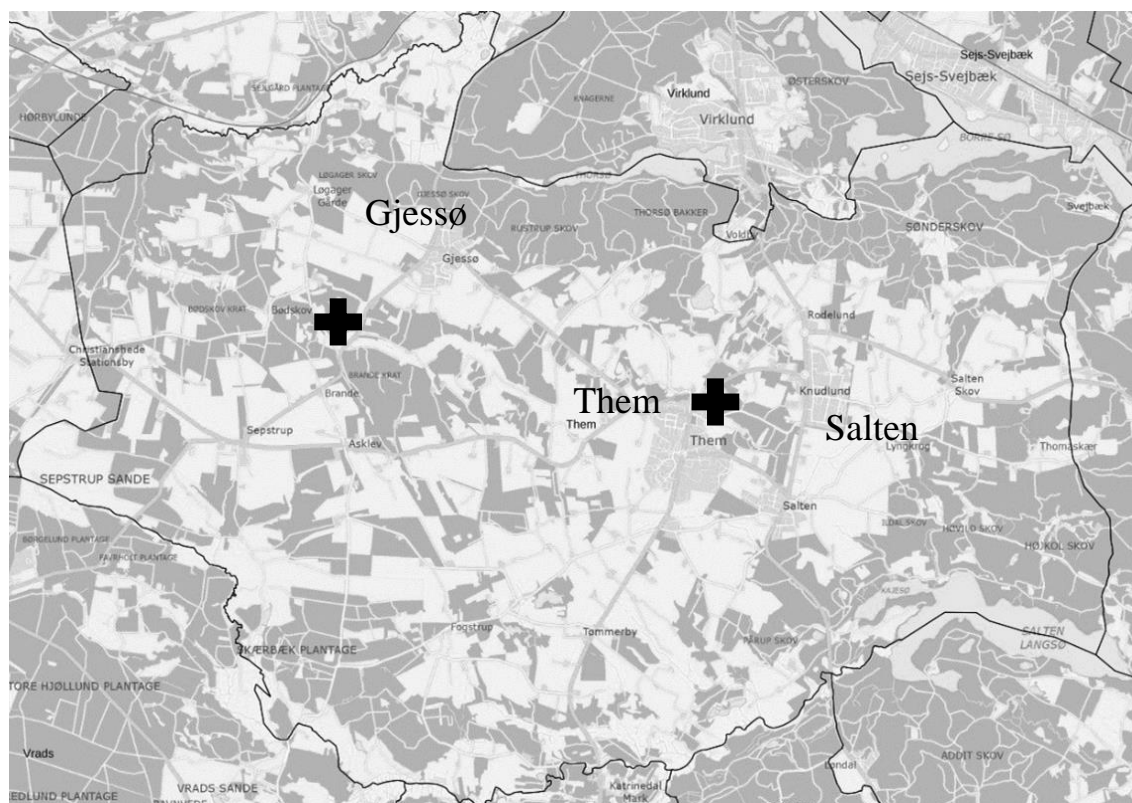
rekrutteret gennem babysalmesang (3) og Facebook (5). Desuden kildestudier af rapporter, hjemmesider, kort mm. hentet på internettet.

³⁴ <http://frisholm-skole.skoleporten.dk/sp/48078/school/pupilnumbers>. Gjessø skole har dog to klasser på et enkelt klassetrin. http://gjessoe-skole.skoleporten.dk/sp/38845/class_schedules Tilgået 3. april 2019.

³⁵ <https://www.bolius.dk/saa-mange-bor-der-i-din-by-46637/> Tilgået 3. april 2019.

³⁶ <https://them-salten-lokalraad.silkeborg.dk/> Tilgået 3. april 2019.

³⁷ <https://www.themkirke.dk/kirker/brande-kirke/> Tilgået 12. maj 2019. Den middelalderlige Brande kirke brændte i 1800-tallet. Først i slutningen af århundredet lykkedes det at rejse midler til at bygge den nye Brande kirke, indviet i 1900.

Figur 14: Kort over Them sogn. Kilde: <https://sdfekort.dk/spatialmap>. Brande kirke og Them kirke er markeret med sorte kors.

midt i Them by, lige over for byens centrum med indkøb og kulturhus, samt tæt på plejecentret. Brande kirke ligger derimod placeret næsten for sig selv ude på landet, og selvom Gjessøs beboere formelt hører til Brande kirke, virker de mere knyttet til Them kirke.

Barnedåb i Them sogn

Medlemsprocenten blandt de 0-4 årige ligger i Them sogn på 75 procent (se Tabel 10). Som nævnt ovenfor, peger fund fra undersøgelsens interviews på, at der kan være forskel på tilknytningen og identiteten i sognet, alt efter om man bor i Them by, som fungerer som en lille selvstændig by, eller i f.eks. Gjessø, som ligger tættere på Silkeborg, og hvor identiteten er mere forstadspræget. Det er altså muligt, at de 75 procent dækker over forskelle inden for sognet.

Tabel 10: Statistik for Them sogn. Kilde: Danmarks Statistik

Sogn	Them
Type sogn	Forstadslandsogn
Indbyggertal sogn 2019	4.931
Medlemmer sogn 2019	4.318
Medlemsprocent sogn 2019	88 %
Antal præster	1½
Medlemsprocent 0-4-årige 2019	75 %
Fødte i sogn 2018	52
Døbte i sogn 2018	43

Forældrene i interviews

Thomas og Tine, og Tone, blev rekrutteret gennem den sognepræst, som har babysalmesangsforløbene. Tanja og Tobias, Trille, Troels og Thea blev alle rekrutteret gennem Facebook. Forældrene har børn i alderen 0-14 år, og de er enten lokalt opvoksede, vokset op på egnen, eller forældre, som er flyttet til fra andre egne. Alle boede i enten Them by eller Gjessø by, ingen direkte på landet. Én familie boede til leje, mens resten boede i ejerbolig, fordelt mellem ældre og helt nye parcelhuse. Nogle havde ingen uddannelse, andre kort eller mellemlang, og enkelte pendlede langt til arbejde i Aarhus, mens andre arbejdede lokalt. 3 familier havde fravalgt barnedåb, mens resten havde fået deres børn døbt enten i Them kirke eller andetsteds, ikke i Brande kirke.

Kapitel 3. Interviewundersøgelsens temaer og resultater

Præsentation af interviewdeltagerne

De 27 forskellige informanter tilhørte 18 familier.³⁸ 14 af familierne bestod af to forældre, heraf havde de 13 familier kun fælles barn eller børn, mens én familie havde særbørn. 4 familier var én-forælder-familier med ét barn.

16 familier boede i deres egen bolig; enten parcelhus, villa, byhus eller renoveret stuehus til nedlagt landbrug. 1 familie boede i en andelsbolig (dobbelthus), mens 1 familie boede i en lejet lejlighed. Det svarer nogenlunde til gennemsnitsfordeling for familier i aldersgruppen. Bor man uden for region Hovedstaden, bor 2/3 i ejerbolig. Hovedparten af alle børn bor i ejerbolig.³⁹

Alle 27 forældre havde tilknytning til arbejdsmarkedet, enkelte var dog på barselsorlov. Forældrene havde forskelligt uddannelsesniveau. En enkelt var ufaglært og havde kun sin 9. klasses eksamen. 7 forældre havde erhvervsuddannelser som håndværkere eller butiksansatte, 3 havde korte videregående uddannelser som sosu-assistent. 9 forældre havde en professionsbachelor eller en anden mellemlang uddannelse som lærer eller pædagog. 7 forældre var kandidater fra universitet eller teknikum. Deltagerne i undersøgelsen havde dermed et lidt højere gennemsnitligt uddannelsesniveau end landsgennemsnittet, men var bredt fordelt.

23 af forældrene var medlemmer af folkekirken. 23 var døbt som små, dog havde nogle af dem, som var døbt som spæde, senere meldt sig ud, mens andre var døbt som store børn eller voksne, og dermed meldt senere ind.

Rekruttering af deltagere til interviews

De fem områder, hvor deltagerne skulle rekrutteres, lå fordelt over hele landet. Rekrutteringen fandt sted gennem personlig kontakt ved deltagelse i babysalmesang og babysalmesangsgudstjenester, gennem lokale, ikke-kirkelige facebook-grupper, personlige facebook-kontakter, samt en enkelt gennem den lokale kirke- og kulturmedarbejder. 2/3 af informanterne er således blevet kontaktet af Leth-Nissen som forsker, fordi de vælger at gå til baby-

³⁸ Ved anonymiseringen er deltagerne navngivet efter sognets forbogstav, således at en informant fra Them sogn har et navn, der begynder med T. Det gør det muligt at følge med i, hvor informanterne kommer fra, når der i det kommende afsnit redegøres for temaer og problematikker fra interviews.

³⁹ ”Hus og hjem”, Parcelhusejernes Landsforenings medlemsblad, 43. årgang, nr. 1, forår 2019, data fra Danmarks Statistik.

salmesang, og det kan selvfølgelig kan have indflydelse på materialet. Forældre, som vælger babysalmesang til, og dermed ønsker at bruge deres barselsorlov på en aktivitet i tilknytning til den lokale kirke, kan være mere traditionelt orienterede end forældre, som ikke går til babysalmesang med deres børn. Det er vigtigt at holde sig for øje i analysen af interviews.

Facebook-rekruttering virkede godt i Them, som er et forstadslandsogn, og i Snostrup, som er et landsogn i det pendler-venlige vækstland. I Dalum og Nykøbing Falster var facebook-grupperne ikke lokale nok, og kunne slet ikke bruges til rekruttering.

Det var særligt svært at rekruttere forældre, der havde valgt barnedåb fra. De forældre, der endte med at sige ja til deltagelse i interview, blev alle rekrutteret gennem lokale facebook-grupper. I andre tilfælde opgav forældre telefonnummer ved en første personlig kontakt, men ved den mere konkrete, telefoniske forespørgsel om interview sagde de fleste alligevel nej, når de blev direkte spurgt. Det betyder, at materialet kun har deltagelse af tre familier, som har valgt barnedåben fra. Man kan kun gisne om, hvorfor frafaldet var større her. Det kan skyldes, at fravalg af barnedåb i højere grad er et minoritetsvalg uden for Storkøbenhavn end det var i Sydhavn sogn. Deltagelse i et interview omkring fravalg af barnedåb er måske dermed forbundet med flere negative følelser end i Storkøbenhavn.

En anden forskel på at rekruttere deltagere til interviews i Sydhavn og ude i landet var tidsfaktoren. Med et projekt, som geografisk er placeret i København, var det let at tage frem og tilbage til Sydhavn sogn, både til rekruttering og til afholdelse af interviews. I *Dåb i dag*-projektet var det derimod begrænset, hvor mange gange det enkelte sted kunne besøges inden for projektperioden. Rekrutteringen er et resultat af det muliges kunst, og altså med færre forældre, der fravalgte dåben, end ønsket var.

Tabel 11: Informanter og baggrund

Interview-person	Nyt navn	Alder	Baggrund. Uddannelse, job, boligform	Dåb eller ej
Dalum 1	Danielle. 2 børn 0 og 2 år.	30-40	Tilflyttere med familie lokalt. Gift, begge lange videregående uddannelser. Eget hus.	Ja
Dalum 2 og 3	Ditte og David. Børn 0, 5, 9 år.	30-40	Tilflyttere. Gift, begge lange videregående uddannelser. Eget hus.	Ja
Dalum 4 og 5	Diana og Dan. Børn 12, 16 og 18 år.	40-50	Mor opvokset inden for 20 km, far tilflytter. Gift. Mellemlange udd. Eget hus.	Ja
Jerslev 1	Jane. Børn 1 og 6 år.	30-40	Mor og far opvokset indenfor 20 km. Ugift, samboende. Faglært. Eget hus.	Ja
Jerslev 2 og 3	Jesper og Julie. Børn 0 og 3 år.	20-30	Mor og far opvokset lokalt. Gift. Faglært og professionsbachelor. Eget hus.	Ja
Jerslev 4	Jeanette. Barn 2 år.	30-40	Tilflytter fra anden egn. Ugift, selvvalgt solomor. Professionsbachelor. Eget hus.	Ja
Jerslev 5 og 6	John og Judith. Børn 0 og 2 år.	20-30	Mor og far opvokset lokalt. Ugift. Faglærte. Eget hus i landzone.	Ja
Nykøbing F 1 og 2	Nanna og Niels. Børn 0, 12 og 15 år.	30-40	Mor og far tilflyttere fra anden egn. Gift. Professionsbachelor og grundskole. Eget hus i mindre landsby uden for Nyk. F.	Ja
Nykøbing F 3 og 4	Nynne og Nikolai. Barn 0 år.	30-40	Mor og far opvokset inden for 20 km. Ugift. Faglært og professionsbachelor. Eget hus i Nyk. F.	Ja
O. Sundby-Snostrup 1 og 2	Olivia og Ole. Børn 0, 3 og 6 år.	30-40	Begge tilflyttere indenfor 20 km, tilflyttere til sognet. Gift. Begge højtuddannede. Eget hus i lille landsby.	Ja
O. Sundby-Snostrup 3	Oda. Barn 0 år.	30-40	Opvokset lokalt. Ugift, selvvalgt solomor. Professionsbachelor. Eget hus.	Ja
O. Sundby-Snostrup 4	Olga. Barn 3 år.	40-50	Tilflytter. Ugift, solomor. Kandidatuddannet, under ny udd. Eget hus.	Ja
Them 1 og 2	Tine og Thomas. Barn 0 år.	30-40	Mor tilflytter inden for 20 km, far lokal opvækst. Ugifte. Professionsbachelor og faglært. Lejet lejlighed.	Ja
Them 3	Tone. Barn 3 år.	30-40	Mor tilflytter inden for 20 km, far lokal opvækst. Gift. Faglært. Eget hus.	Nej
Them 4 og 5	Tanja og Tobias. Børn 0 og 2 år.	30-40	Begge tilflyttere. Ugifte. Mellemlange uddannelser, pendler til arbejde. Eget hus.	Ja
Them 6	Trille. 2 børn 10-13 år.	40-50	Tilflytter. Gift. Faglært. Eget hus.	Nej
Them 7	Troels. Børn 2 og 5 år.	30-40	Tilflytter inden for 20 km. Gift. Professionsbachelor. Eget hus.	Nej
Them 8	Thea. Barn 11 år.	40-50	Opvokset lokalt. Fraskilt. Professionsbachelor. Egen andelsbolig.	Ja

Baggrundshypotese og forskningsspørgsmål

Undersøgelsens centrale forskningsspørgsmål lød som tidligere nævnt: ”Er forældre i Danmark ligeså individualiserede i deres tilvalg/fravalg og brug af folkekirken som forældrene i Sydhavnsundersøgelsen (*Dåb eller ej?* (2015))?”

For at kunne svare på spørgsmålet udarbejdede Leth-Nissen sammen med styregruppen en række teoribaserede forskningsspørgsmål, der tog udgangspunkt i *Dåb eller ej*-undersøgelsen (2015), og som til sammen ville gøre det muligt at besvare det overordnede spørgsmål, samt spørgsmål baseret på den nye viden, der var kommet til siden arbejdet med *Dåb eller ej?* (2015).⁴⁰

Leth-Nissen inddrog desuden viden fra en række pilotinterviews fra Ribe domsogn (2015)⁴¹ samt en tidligere sogneundersøgelse (Bjerrum og Felter 2015), som inspiration til de detaljerede forskningsspørgsmål i *Dåb i dag*.

Ud fra de teoribaserede forskningsspørgsmål udarbejdedes en interviewguide til brug for et livshistorisk interview med én eller to forældre. Interviewguiden fulgte sociologen James Spickards metode (Spickard 2007, s. 121-143) (Se Bilag 3 for den metodiske sammenhæng mellem forskningsspørgsmålene og den endelige interviewguide).

Interviewene blev gennemført som *livshistoriske interviews* (Goodson and Gill 2011). I de interviews, hvor det skønnedes muligt, gennemførtes desuden en kort gennemgang af interviewpersonernes kontakter med folkekirken gennem opvækst og voksenliv, ved brug af et skema udviklet af teolog og religionssociolog Per Pettersson (2000, s. 190-195).

Resten af indeværende kapitel 3 gennemgår resultaterne fra interviews, struktureret i samme tematiske rækkefølge som forskningsspørgsmålene i Tabel 12. En gennemgang af teorien bag forskningsspørgsmålene følger i den teoretiske diskussion af *Dåb i dag* (2018)-resultaterne i kapitel 4.

⁴⁰ Teoretiske forskningsspørgsmål 1-6 er baseret på hypoteser fra interviews i Sydhavn (Leth-Nissen og Trolle 2015: 71-75). Spørgsmål 7 er baseret på Ribe-interviews, udført af Pernille Friis Jensen, 2015. Spørgsmål 9 udviklet til *Dåb i dag*. Spørgsmål 8 og 10-13 og 15 er baseret på hypoteser fra YouGov 2014, som gav resultater på nationalt niveau (Leth-Nissen og Trolle 2015: 71-75). Spørgsmål 14 inspireret af Bjerrum og Felter (2015).

⁴¹ Pilotinterviews for en national undersøgelse blev foretaget for Center for Kirkeforskning af religionssociolog Pernille Friis Jensen, 2015 på samme metodiske fundament som *Dåb eller ej?* (2015).

Tabel 12: Oversigt over forskningsspørgsmål i undersøgelsen.

Teoretisk baserede forskningsspørgsmål
1. Sker valget af dåb eller ikke-dåb i en forhandling mellem forældrene, hvor de stærkeste følelser vinder? Vejer meningsskaben i eget liv tungere end tradition, egen dåb og medlemskab?
2. Ses venners og families valg som inspiration, mens valget i sidste ende er forældrenes eget?
3. Ses dåben som foreløbig, mens barnet selv skal vælge religiøst tilhørsforhold i konfirmationsalderen?
4. Gør babysalmesang ingen forskel for valget af dåb?
5. Kan religion vælges til og fra som det giver mening?
6. Er forældrene generelt positive over for folkekirken?
7. Giver flytning væk fra opvækstområdet mindre tilbøjelighed til at vælge dåb?
8. Hvad betyder uddannelse og arbejde for valg eller fravalg af barnedåb?
9. Spiller lokal tilknytning ind, gennem sociale netværk, foreningsliv, andet?
10. Er dåb en familietradition, et ritual for navngivning og knyttet til det at være dansk?
11. Handler fravalg af dåb om at barnet skal vælge selv, om at forældrene ikke kan sige ja til trosbekendelsen og om at forældrene har en anden religion eller ikke er religiøse?
12. Er der forskel på forældre født før og efter 1970?
13. Gør religiøs socialisering (hjemmet, spejder, kirkekor etc.) en forskel for valget af fejring af barnets fødsel?
14. Gør nutidskontakt til kirken en forskel for valget af fejring af barnets fødsel?
15. Er forældres eget medlemskab afgørende for valget af fejring af barnets fødsel?

Forhandling og meningsskaben

Forskningsspørgsmål 1 ønskede at afklare, om valget af dåb eller ikke-dåb skete i en forhandling mellem forældrene, hvor det handlede om, at den forælder, som havde de stærkeste følelser forbundet med valg eller fravalg af barnedåb, endte med at afgøre diskussionen. Samtidig drejede det sig om at afdække, hvorvidt det at skabe nutidig sammenhæng og mening i forældrenes eget liv vejede tungere end tradition, egen dåb og medlemskab?

Forhandling?

Hvordan finder forældre ud af, at deres barn skal have en barnedåb, fejres med en navnefest, eller at de slet ikke har brug for en fest? Sydhavnsundersøgelsen støttede en hypotese om, at forældre forhandler om, hvad der skal ske, og at den forælder, som har de stærkeste følelser forbundet med dåb eller ej, vinder forhandlingen. I *Dåb i dag*-undersøgelsen viste det sig, at meget få af forældrene havde en egentlig forhandling i gang om barnedåben, måske skete det kun i 2-3 af familierne. Det viste sig også, at flere par havde haft forhandlingen tidligere, da de ville giftes med hinanden.

Jesper og Julie var ca. 30 år gamle, da de blev interviewet. De boede på en mindre landejendom uden for Jerslev med deres to små børn. De blev gift, før de fik børn, og Jesper ville som udgangspunkt ikke giftes i en kirke, men det ville Julie, og hun havde meget stærke følelser omkring det. Mens de diskuterede bryllup, blev Jespers søster uhelbredeligt syg. Søsterens sygdom påvirkede Jespers forhold til brylluppet, og han endte med at acceptere kirken, fordi de så ville gøre søsteren glad. De nåede dog ikke at blive gift, inden hun døde. De endte med at blive viet i kirken alligevel, for så var søsteren på en måde med, fordi hun lå på kirkegården, ligesom Julies far også ligger begravet der. Om deres diskussion af barnedåb sagde Jesper,

Jesper: "Jamen, der var nogen som måtte give sig. [...] Jamen, det var Julie, der havde de bedste argumenter. Nej, jeg synes, at det skulle være, at han selv kunne vælge, når han blev gammel nok. At det var en beslutning, han skulle tage."

Men hvis de skulle fejre barnet sammen med de afdøde, så skulle det igen være i kirken.

Jesper: [...] Nej, så skulle de [de afdøde] være med, så skulle vi ligesom derop. Så det var da hovedargumentet. At så gjorde vi det."

I: (til Julie) "Var det dig der tænkte sådan?"

Julie: "Ja, så kunne man ligesom få det hele samlet."

I nogle af familierne forhandlede forældrene om valg af kirkebygning til dåben, eller om det skulle være dåbskjolen fra mors eller fars side, men det var fåtallet. Et eksempel kommer fra Jane, som har et debarn fra et tidligere forhold, og fortalte, hvordan hun og kæresten endte med at vælge den lokale kirke til barnedåben for den lille ny, de har fået sammen:

Jane: "Så vi diskuterede også det der med kirken, for han ville gerne have været derude af [hvor han kommer fra], men jeg gik gennemtrumfet, at det skulle være den, vi boede lige ved siden af. Fordi det var nærliggende, når det var der, vi havde tilknytning til."

Forhandling som begreb er til stede omkring mindre beslutninger, men i forhold til valget af dåb eller ej forklarer *forhandling* ikke ret meget om, hvordan forældrene i undersøgelsen forholder sig til fejringen af deres barns fødsel.

Refleksionsvinduet

I stedet for forhandling er det mere dækkende at tale om, at valget eller fra-valget af barnedåb blev en anledning for forældrene til at reflektere over liv og tro og religiøst tilhørsforhold. Barnets fødsel åbnede for et refleksionsrum (Giddens 1994) eller -vindue, som for manges vedkommende har været lukket ned siden konfirmationsalderen. Der var stor forskel på, hvor intense refleksioner, der fandt sted i familierne, og hvor længe refleksionsvinduet var åbent. Og netop *refleksioner*, fordi familierne sagtens kunne diskutere barnedåb, tro og folkekirke ud fra enighed og et fælles standpunkt. De fleste forældre var sådan set ret enige om, hvad de skulle vælge, men de havde brug for sammen at finde ud af, hvordan de havde det med barnedåb eller ej, hvad det betød for dem, hvorfor valget overhovedet var vigtigt, og hvad det havde med tro og tradition at gøre for dem. Derfor var der heller ikke tale om, at følelser ”kunne vinde”, idet der nok kunne være følelser omkring de emner, forældrene reflekterede over, men det var ikke forbundet med konflikt, nærmere med den alvor som forældrene gik til emnet med.

Ole og Olivia har boet på Vesterbro i en årrække, og har begge lange uddannelser. Deres fælles proces omkring forholdet til folkekirken begyndte, da Ole friede til Olivia, før de fik børn. Olivia valgte selv at blive døbt som 9-10-årig, gik senere til præst og valgte så konfirmation fra. Ole kommer fra en kirkevant familie. Processen omkring brylluppet fungerede som en form for afsøgen af, hvordan de kunne være fælles om brylluppet, og det blev et fælles projekt at få det til at passe til dem, så de begge blev glade og kunne være i det. Med deres første barns fødsel var valg af barnedåb enklere, for nu var Olivia ikke længere usikker på, om det med kirken ville fungere, men ønskede også et ritual til at markere fødslen af deres barn.

Tre af familierne i undersøgelsen var én-forælder-familier, som bestod af en mor og et barn. Alle disse mødre reflekterede selv og eventuelt sammen med venner og familie over valget af barnedåb.

Troels og hans kone har mellemlange uddannelser, og flyttede før de fik børn til et mindre samfund, hvor de ønskede, at deres børn skulle vokse op. De valgte barnedåb fra, og brugte lang tid på at komme frem til, at det var den rette beslutning for dem, til trods for at de begge er døbt og konfirmeret, og de er viet i en kirke. Da de havde taget beslutningen, vendte de det også med deres forældre, for at være helt sikre på det. Navngivningsfesten foregik som en fælles sejltur med højskolesange og samvær på restaurant bagefter.

Meningsskaben i eget liv

For de fleste af forældrene var refleksionerne og valg eller fravalg af barnedåb forbundet med, at det skulle give mening i deres egne liv. Meningen kunne være forbundet med deres egne eksistentielle behov for at føle tilhørsforhold til kirken, for at have et sted, hvor de følte, at det var godt at være, og hvor de selv følte, at de kunne søge støtte i en svær situation. Det ville de gerne give deres barn med i livet.

Flere af forældrene begrundede deres valg med tro. De fortæller, at deres tro giver dem et livsfundament, som barnet selvfølgelig skal have med, og derfor blev valget eller fravalget af barnedåb let og i overensstemmelse med deres tro. I en familie med en fortid i frikirker var den ene forælder ikke døbt, den anden var døbt som 15-årig, og det naturlige valg for dem var at fravælge barnedåben.

Der var også forældre, som forklarede, at de ikke kunne forsvare at vælge dåben fra, fordi de ikke kunne vide, om barnet i så fald gik glip af noget, eller ville komme til at mangle den i religiøs forstand. De lukkede op for, at dåben måske har en større betydning, end nogen af os kan vide.

For andre fandtes meningen med dåben i den bekræftelse af familieband og relationer, som fandt sted gennem stedet for dåben, nemlig kirkebygningen, men også gennem brugen af dåbskjolen, og gennem valg af gudmor og faddere. Betydningen af dåbskjolen behandles mere uddybende i et senere afsnit.

Fravalget af barnedåb fyldte særligt meget i forhold til forældrenes egne bedsteforældre, altså barnets oldeforældre. Her fandtes eksempler på, at fravalget af dåb satte gang i en bredere familiekonflikt, fordi det var så svært eller smertefuldt for en bedstemor at acceptere, at et oldebarn ikke blev døbt. I andre familier var fravalg af konfirmation, og ønske om i stedet at holde en non-firmation også anledning til konflikt. Flere af forældrene i undersøgelsen fortalte, at de ikke ville deltage i en non-firmation, fordi det føltes forkert for dem at fejre noget, som ikke var noget i sig selv, men kun en afstandtagen fra noget andet, nemlig konfirmationen.

Mening med traditionen

12 af familierne fortalte eksplicit, at dåben havde med tradition at gøre. Når der blev talt om tradition, var det for nogen det samme som ”sådan gør vi i vores familie”.

Julie: Jeg tror på meget det der... Jeg kunne lige høre min far sige: Det gør man.

I: Det ville han have sagt, hvis du var kommet og havde sagt, at de skal vælge selv?

M: Ja det ville han, han ville have respekteret mit valg, men det havde ikke været nemt for mig, at skulle hjem og fortælle min far, at mine børn ikke skulle døbes.

I: Han ville have været uforstående?

Julie: Ja, fordi det gør man.

I: Det gør man?

Julie: Ja.

I: Lever din farmor?

Julie: Nej, hende havde jeg slet ikke turde sige det til.

I: For det gør man. Hvad ville din mor have sagt?

Julie: Hun havde sagt okay, det bestemmer I.

Beslutningen om dåb blev for mange af forældrene koblet med refleksioner over deres aktive tilvalg af familiens tradition, fordi de sammen var kommet frem til, at det vi gør i de to respektive familier, som vi kommer af, det vil vi gerne sammen give videre til barnet.

Ordet tradition kommer af det latinske *traditio*, som betyder overgivelse, overlevering, f.eks. af en fortælling eller som undervisning. Det aktive verbum hertil hedder *trado*, og det betyder at overgive eller overrække, i særdeleshed overgive til omsorg.⁴² Begge dele giver god mening i sammenhængen her. Forældrene var kommet frem til, at de gerne ville give deres slægters måder videre til barnet, samtidig med at de, som vælger barnedåb, også rækker barnet frem til f.eks. slægtens, menighedens og Guds omsorg (se kapitel 4 for en grundigere diskussion af traditionsbegrebet).

Mange af familierne var samtidig optaget af at skabe deres egne traditioner, eller bygge videre på dem, de selv havde fået med. Nogle fik syet en dåbskjole af moderens gamle konfirmationskjole, og lod den bruge også af søskendebørn.⁴³ Flere forældre valgte til den første barnedåb en bestemt kirkebygning, som de nu ville skabe et tilhørsforhold til. Nogle, fordi det var dér, de boede, da de fik deres første barn. Andre, fordi den opfyldte deres ideal om, hvordan en rigtig kirke ser ud.

For mange forældre var det også vigtigt, at en barnedåb nu ville gøre det lettere for barnet siden hen at vælge konfirmationen til, hvis barnet skulle ønske det. De havde alle erfaringer med, at en dåb i konfirmationsalderen var et svært tilvalg, mange brugte ord som ”pinlig” om den situation. En enkelt far havde selv stået i situationen, og havde på den baggrund endnu lettere ved at vælge barnedåben til for sit barn.

Det kan altså ikke konkluderes, at meningsskaben i eget liv vejede tungere end tradition, egen dåb og medlemskab. Det vil være mere præcist at sige, at det at give traditionen videre blev en del af meningen med barnedåben.

⁴² Jensen, J. Th. og M. J. Goldschmidt. 1986 [1886]. *Latinsk-dansk ordbog*. Kbh: Gyldendal.

⁴³ Ditte og David, Nanna og Niels.

Forældrenes eget valg

Forskningsspørgsmål 2 gik på, om forældrene ser venners og families valg af dåb eller ej som inspiration, mens valget i sidste ende er forældrenes eget?

Leth-Nissen spurgte forældrene, hvordan deres familie og venner gjorde med barnedåb, navnefest eller andet, når de fik børn. Langt de fleste fortalte, at deres familie og venner gjorde som dem, og dermed holdt barnedåb for deres nyfødte. Jesper og Julie fortalte om, hvad deres familie og venner gør:

I: Hvad gør jeres venner? Døber de deres børn?

Jesper: Ja.

Julie: Størstedelen af dem.

Jesper: Umiddelbart så kender vi ikke nogen, som ikke har fået døbt deres barn.

Julie: Jeg havde en fætter og kusine, der ikke blev døbt, men det er de så lige blevet nu her.

I: Det er nogle som er lidt yngre?

Julie: Ja, min onkel fik en ny kone, og så kom der nye børn ud af det.

I: Som ikke blev døbt?

Julie: Nej de blev ikke døbt, men det er de blevet nu. Det blev de her i efteråret eller her i starten af året. Det er ikke så længe siden. Min fætter blev konfirmeret her i april, så det var inden.

I: Og så blev lillesøsteren også konfirmeret?

Julie: Ja.

I: Så de har selv valgt det?

Julie: Ja.

I: Det vil sige I kender faktisk ikke nogen, der ikke har fået døbt deres børn?

Jesper: Næ.

Julie: Jeg ved simpelthen ikke lige, hvem det skulle være. Det tror jeg ikke. Ikke sådan helt tæt på.

Det gælder for mange af forældrene i undersøgelsen, at de gør det samme som familie og venner. Det modsatte er dog også tilfældet, som Ole og Olivia fortæller det. De gør som deres familier, men skiller sig ud fra de fleste af deres venner.

Ole og Olivia har levet mange år på Vesterbro, før de flyttede ud fra København. Blandt deres venner er det mest almindeligt, at man ikke får sine børn døbt. Ole og Olivia fejrede deres andet barns barnedåb med en stor fest, samtidig med, at de var flyttet på landet. De inviterede 70 mennesker, og selvom indbydelsen havde indikeret, at der var barnedåb kl. 9 og fest kl. 12, så blev Olivia noget skuffet over, at det kun var familie og 2-3 par venner, der kom til dåben, mens resten kom kl. 12. Til den tredje barnedåb inviterede de derfor kun familien. Ole anslår, at det kun er 10-15% af deres brede vennekreds, som lader deres børn døbe, mens resten holder navnefest.

Ole og Olivia er skuffede over deres venners manglende opbakning til barnedåb. Samtidig er det relevant at spørge, om vennerne, som for de flestes

vedkommende skulle køre ca. 40 km fra København, var mødt mere talstærkt op, hvis gudstjenesten havde ligget kl. 10.30 og dermed ledte direkte over i festen efter barnedåben? Samtidig kan vennernes frafald skyldes andre oplevelser ved barnedåb. Teolog og forsker Nete Enggaard fandt i sin provstiundersøgelse "Højmessens set fra kirkebænken" (2016) på Frederiksberg, at dåbsgæsterne i undersøgelsen oplevede en fremmedhed i forhold til liturgien i gudstjenesten, og at de følte det mærkeligt at deltage i gudstjenesten.

Tone er ca. 30 år gammel, vokset op på egnen ved Them, og arbejder i detailbranchen. Hun og hendes mand Tom valgte festen fra, både barnedåb og navngivningsfest. Tone har ikke brug for de store ritualer, de mangler ikke i hendes liv. Og Tom følger vist med hende, siger hun. Han har ikke protesteret. Tone blev konfirmeret for farmors skyld, og de fik også kommentarer fra hende, da hun hørte, at barnet ikke skulle døbes (det blev dog sagt til Tones mor og ikke direkte til Tone). Samtidig har farmoderen i det daglige ikke lagt skjul på, hvad hun mener om de ting. I deres familier og blandt venner er det barnedåb, som er det mest udbredte.

Tobias og Tanja er tilflyttere, og bor i et stort nyt hus. De pendler begge til arbejde i andre byer. De kommer begge fra familier, hvor børnene bliver døbt og konfirmeret. Selvom de har valgt at få børnene døbt, mener de ikke, at barnedåb er noget, man kan blande sig i.

Tobias: Vi har jo også sådan et lidt... Vi har sådan et meget afslappet forhold til det der... at det er ok at blive døbt, det er ok ikke at blive døbt. Det er ok hvis Theodora [deres barn] vælger ikke at blive konfirmeret.

Det var en stor overraskelse for dem, da Tanjas lillesøster sammen med sin mand fravalgte dåb for deres barn.

Tanja: Men det er de kommet frem til. Det havde jeg ikke lige set komme, og det fandt vi jo først ud af... Det blev forældre mellem vores to børn. Så lige så meget som det var en selvfølgelighed, så tænkte man alligevel: 'Nå hov, min niece skulle faktisk ikke døbes.' Og jeg kunne ikke være gudmor for hende og give min lillesøster det, som jeg synes, det betyder. Det var lidt specielt.

I: Gjorde de noget andet?

Tanja: De har holdt navngivningsfest.

Lillesøsterens fravalg har skabt konflikt i familien, fordi deres farmor ikke synes om, at oldebarnet ikke skal døbes. Hun har f.eks. sagt, at barnets multialergi skyldes, at hun ikke er døbt. Det giver uro, og det er svært for Tanja, at farmor synes, at Tanja er mest "rigtig", og nu gør forskel på de to søstre. I Tanjas familie har fravalget af dåb flyttet forholdet til folkekirken fra at være en del af en tryk base og del af familiens fundament, til at være konfliktfyldt. Det har dog ikke nået at påvirke Tanja og Tobias' beslutning om barnedåb, da deres første barn var døbt, før søsteren fik barn. I øvrigt er de også begge

traditionelt orienterede, som de beskriver sig, så de ville under alle omstændigheder have valgt barnedåben til.

Troels og hans kone valgte barnedåben fra efter lange overvejelser. Deres søskende har valgt barnedåb for deres børn, men Troels' og hans kones forældre accepterede uden videre, at de valgte anderledes. Det gjorde Troels' bedstemor dog ikke.

Troels: "Men min bedstemor ringede til mig og sagde... Hende inviterede vi også. Hun sagde: Hvad var det for noget pjat, Troels. Så siger jeg: Hvad mener du bedstemor? Jamen hvorfor skal I ikke have barnedåb. Så siger jeg: Ja, men det er, fordi vi i bund og grund ikke tror på det, (og så det jeg forklarede dig). Nå, men hun accepterede det, men hun synes, det var noget pjat. Min bedstemor var meget..."

Bedstemoderen kom dog til navngivningsfesten.

John og Judith er vokset op omkring Jerslev. Judith blev døbt som lille og senere konfirmeret, mens Johns forældre mente, at deres børn selv skulle bestemme, og hverken dåb eller konfirmation gav senere mening for ham. Han var dog enig med Judith i, at deres barn skulle døbes, selvom han ikke selv er døbt. Da han fik sin søn med Judith, var hans bedstemor nervøs, for at næste generation nu heller ikke ville døbe deres børn. John valgte altså at følge Judith, i stedet for at gøre som hans forældre gjorde.

Det gør sig gældende for de fleste af forældrene i undersøgelsen, at de tager samme valg som deres familie og venner, men at de fleste føler, at de kunne vælge anderledes, hvis de ønskede det. Det giver altså god mening at sige, at venners og families valg ses som inspiration, mens valget i sidste ende er forældrenes eget.

Det er dog også tydeligt, f.eks. gennem Johns, Tanjas, Tones og Troels' historier, at afvigelsen fra "det vi gør i vores familie" kan skabe konflikter og særligt er smertefuldt i forældrenes bedsteforældres generation. Særligt forældrenes bedstemødre går i brechen for barnedåb, og påtaler eksplicit fra-valget af barnedåb, dog ikke altid direkte til forældrene selv.

Dåben er foreløbig

Forskningsspørgsmål 3 handlede om hvorvidt dåben af forældrene ses som foreløbig, mens de mener, at barnet selv skal vælge religiøst tilhørsforhold i konfirmationsalderen. Alle forældrene mente, at barnet selv skal vælge, om det vil konfirmeres.

Ditte og David havde tre børn, og var klar til at holde barnedåb for det yngste søndagen efter mit interview med dem. De diskuterede lidt frem og tilbage, om forældrene egentlig kan blande sig.

I: Hvad med jeres børn, når de bliver lidt større? Skal de selv have lov til at vælge at blive konfirmeret?

Ditte: Ja, det skal de da.

David: Ja, det er det, de skal, når de skal konfirmeres. Der skal de da selv vælge. Det er det, de skal. Det synes jeg da ikke er noget spørgsmål.

Ditte: Men der kan da godt være et pres fra forældrene, som kan sige, at sådan gør vi i vores familie.

David: Det er selvfølgelig rigtigt, men det synes jeg er forkert. Det er jo så mit [standpunkt].

Olga er tilflytter, og under uddannelse til et håndværksfag. Hun har en lang kandidatuddannelse, som hun ikke rigtig har brugt. Også Olga, som er alene med sin datter Ofelia mener, at Ofelia selv skal bestemme, men at de skal tale det godt igennem.

Olga: Jeg tænker at hun selv bestemmer, om hun har lyst. Altså. Men vi skal helt sikkert tale altså, tale motivationen godt igennem.

I nogle af familierne har konfirmationen været noget, der allerede var skrevet ind i livshistorien. Diana, som har boet i Dalum i mange år, fortæller, hvordan det er, nu hvor deres tredje barn står foran konfirmationen.

Diana: For vi har selvfølgelig snakket om det, men det har mere været sådan noget med, nej, gad vide, hvornår du skal konfirmeres, gad vide hvilken dato det er, sådan så vi kan finde et fedt sted at holde en fest. Og nu hvor Dorothy går i 6. klasse, så har vi da snakket om det der med at 'ej, nu er det altså bare snart', nu er Dorothy begyndt at snakke om det der med, at nu glæder hun sig til at hun skal konfirmeres, 'nej, hvor bliver det spændende', og. 'På det her tidspunkt næste år der har jeg måske købt min kjole'.

Diana og Dan mener dog, at deres børn godt kunne vælge konfirmationen fra, men at de i så fald skulle argumentere for det og tale for sig.

Trille har frikirkebaggrund, og har ikke fået børnene døbt. Hun mener, at det er deres eget valg, og insisterer samtidig på at børnene kan vælge dåb senere i livet, men at der følger store krav med. Dåb er for hende et afgørende valg, som kræver, at man lægger livet om, og undgår alkohol, rygning, byture, og at man er en rollemodel for andre. Hun er ikke selv klar til at blive døbt endnu, men håber, på at hun engang bliver det.

Dåb lige før konfirmationen

Barnet skal altså selv vælge konfirmationen. Samtidig er de fleste forældre enige om, at det bedste udgangspunkt er, at man er døbt som lille, for konfirmanddåb er ikke noget at ønske for sine børn. En del af forældrene har erfaringer med konfirmanddåb, enten fra sig selv, eller fra familie og skolekammerater, og de er ret enige om, at dåb før konfirmationen er et svært valg og for nogle direkte pinligt.

Nanna fortæller om en ekskærestes søster:

Nanna: [...] jeg har en gammel ekskæreste som jeg var sammen med en del år. Hans søster, hun blev døbt, inden hun blev konfirmeret. Det synes jeg var synd for hende.

I: Det kan du huske.

Nanna: Det husker jeg meget tydeligt, og jeg synes, det var synd for hende, at hun skulle stå der og døbes, før hun kunne blive konfirmeret. Hun synes selv, det var skide irriterende, kan jeg huske.

Nanna havde medlidenhed med hende, og synes det er forkert, at børn skal stå med så store valg. Derfor er det bedre, at de er døbt som små. For hendes mand Niels er barnedåb også det rigtige, og så kan de selv vælge senere.

Niels: Jeg har måske en lidt mere fri holdning til det. Jeg synes, at dåben skal de i hvert fald have. Konfirmationen må de helt selv bestemme, men så ved jeg i hvert fald, at de er døbt. Så er den ikke længere, som sådan.

Med en barnedåb mener Niels, at børnene står med et godt udgangspunkt, og så kan de vælge frit senere.

Jesper og Julie var meget uenige om barnedåb. Jesper fortæller om sin egen konfirmation, at han ikke oplevede et valg.

Jesper: Nej, det var der ikke, det var bare tiden at man skulle konfirmeres. Det var også meget traditionsrigt. Det var sådan det var.

Derfor ønskede Jesper, at hans søn skulle have lov til at vælge selv, også med hensyn til barnedåben.

I: Hvorfor synes du ikke det skulle være sådan for Jacob?

Jesper: Jeg syntes, han selv skulle have lov til at vælge, men vi/du har en veninde, der ikke var døbt, var det ikke sådan? Hun var meget træt af, at skulle døbes inden hun skulle...

I: Hvorfor var hun det? Det var en fest mere?

Julie: Nej, som jeg huske det, der var en eller to i vores klasse, der ikke var døbt inden vi skulle konfirmeres. De ville gerne konfirmeres, så skulle de også døbes først. Det var så til en helt almindelig gudstjeneste. De syntes, det var lidt pinligt, at de skulle stå der som ret store børn.

En dåb i konfirmationsalderen er ikke så let, og også det kom til at veje i vægtskålen, da Jesper og Julie diskuterede barnedåb eller ej.

Non-firmation i stedet

For en del af forældrene er non-firmation ikke et alternativ til konfirmation. Olga var ikke døbt, og hun husker, hvordan hun som 13-14-årig talte valget mellem konfirmation og non-firmation igennem med sin mor.

Olga: Fordi min mor tilbød mig, jeg kan faktisk huske, at min mor tilbød faktisk også mig, altså vi kan godt holde festen alligevel. Nej, det vil jeg ikke. Altså hvis jeg ikke skal konfirmeres, så skal jeg heller ikke have nogen fest. Jeg gider ikke holde fest bare for, at nu skal jeg have nogle gaver. Jeg syntes det var hyklerisk. Meget principfast, selvom jeg ikke var så gammel.

For Nikolai og Nynne var spørgsmålet om en non-firmation i familien ved at blive en konflikt. Det drejede sig om en ung pige, som var kommet ind i familien som papbarn til Nynnes far. Pigen var ikke døbt.

Nikolai: Nu skulle hun så stå med valget om hun skulle konfirmeres eller ej. Hun var meget i tvivl. Og det stod længe til at det skulle være en non-firmation.

I: Ja.

Nikolai: Og så diskuterede vi faktisk, om vi ville deltage i det eller ej. Fordi jeg har det sådan lidt, hvad er det egentlig, vi fejrer den dag? Hvad er anledningen? Nej, det er en mærkelig ting for os. Er det bare for at komme og give gaver?

I: Ja?

Nikolai: Så det havde vi faktisk en, vi er meget enige om mange ting, og det var vi også enige om, at det var ikke noget vi havde sådan lige havde lyst til.

Nynne: Vi havde faktisk meldt ud at hvis det blev en non-firmation, så kom vi ikke. Det faldt ikke i så god jord.

Holdningen med, at non-firmation er forkert, fordi man ikke kan fejre, at man vælger noget fra, går igen hos flere andre forældre. Ligesom vi tidligere så, at fravalg af barnedåben, og dermed det man plejer at gøre i familien, kan skabe konflikt, så kan også fravalg af konfirmation være konfliktfyldt og skabe intern splid i familien. I sidste ende valgte pigen dog at blive døbt og konfirmeret, og familiefreden blev bevaret, selvom det ikke blev glemt, at Nynne og Nikolai havde meldt så hårdt ud.

Det er gennemgående hos forældrene i undersøgelsen, at barnet selv skal vælge konfirmationen til, ligesom de fleste også syntes de selv skulle i teenagealderen. Dåben ses som et godt udgangspunkt for det senere valg, og sikrer barnet mod at stå uden for flokken, skille sig ud, som man gør, hvis man skal døbes før konfirmationen. Non-firmation er problematisk, og kan skabe konflikt i familierne.

Babysalmesang som dåbsoplæring, musiktilbud eller lokalt netværk?

Forskningsspørgsmål 4 undersøgte, hvorvidt deltagelse i babysalmesang gør en forskel for forældrenes valg af dåb.⁴⁴ Babysalmesang opstod som koncept midt i 00'erne, og var oprindeligt tænkt som et musikskoletilbud med sang for babyer. Det blev udviklet af Anne-Mette Riis og Inge Marstal fra det Kongelige Danske Musikkonservatorium, og byggede på viden om, at det gavner børns udvikling, at man synger for dem, også under graviditeten. Stiftskonsulent Helene Dam fra Københavns Stift fik den idé at lade undervisningen foregå i kirkerummet, og sådan blev konceptet

⁴⁴ Afsnittet bygger på Leth-Nissens artikel på kristendom.dk: Babysalmesang er ikke dåbsoplæring. Kristendomsanalyse kristendom.dk 17. maj 2016
<https://www.kristendom.dk/kristendomsanalysen/sutter-og-fadervor> Tilgået 2. maj 2019.

”babysalmesang” født, som det fortælles i en rapport om babysalmesang ”Tager du barnet ved hånden, tager du moderen ved hjertet” (Nielsen et al. 2014). Motivationen bag babysalmesang var et ønske om at give salmeskatten videre til babyer og børn. Ikke en ambition om at børnene også skulle døbes. I dag har næsten alle sogne i folkekirken udviklet en lokal udgave af babysalmesang. Det oprindelige koncept bliver tilpasset, så det passer bedst muligt til de mennesker, som udgør kirken på det enkelte sted. Og da det handler om at videregive salmeskatten, er det oplagt, at det rigtig mange steder er sangpædagoger og organister (71 procent af alle undervisere ifølge rapporten), som står for undervisningen.

Hvad er sammenhængen mellem babysalmesang og dåb? Vi ved, at 55-60 procent af alle pastorater i folkekirken udbyder babysalmesang. Der anvendes altså betragtelige ressourcer på aktiviteten, og samtidig er det lykkedes med babysalmesang at få rigtig mange småbørnsforældre til at bruge kirkerne. Et skøn fra Marie Vejrup Nielsen, leder af Center for Samtidsreligion, lød i 2014, at en fjerdedel af en årgang babyer gik til babysalmesang.⁴⁵ Babysalmesang er en succes, målt ud fra den oprindelige intention om at videregive salmeskatten til børnene. I langt de fleste sogne opfatter man babysalmesang som dåbsoplæring. 57 procent svarer i rapporten, at ”babysalmesang er en god måde at lave dåbsoplæring på”. 64 procent ser babysalmesang som ”en god introduktion til kristendommen”.

I Sydhavnsundersøgelsen, *Dåb eller ej?* (2015), fandt vi ikke en klar sammenhæng mellem forældres deltagelse i babysalmesang og om de valgte at få døbt deres barn. Babysalmesang blev af forældrene i undersøgelsen set som et kulturtilbud, og de udtrykte stor tilfredshed med at være med til det. Men de forbandt ikke deltagelsen i babysalmesang med barnedåb, hvilket jo ligger fint i tråd med den oprindelige intention med babysalmesang. Ovennævnte rapport om babysalmesang viste, at kun 16 procent af forældrene i den undersøgelse så babysalmesang som dåbsoplæring (Nielsen et al. 2014).

Babysalmesang i de nye interviews og feltbesøg

Hvad er babysalmesangens funktion i de fem pastorater? Hvilke funktioner udfylder babysalmesangen for personale og forældre? Er babysalmesangen stedet, hvor salmeskatten gives videre til børn (og forældre), er den dåbsoplæring, eller har den andre, f.eks. sociale, funktioner?

Som baggrund for fortolkningen af de kvalitative interviews gik jeg på opdagelse i de fem pastorater og deltog også i babysalmesang eller babysalmesangsgudstjeneste. Hvert pastorat havde udviklet sin egen lokale udgave af babysalmesang, som var tilpasset sognets beboere og den lokale

⁴⁵ Politiken 23. september 2014.

folkekirkes ressourcer, både økonomisk og personalemæssigt. I Bilag 6 beskrives detaljeret, hvordan undervisning eller gudstjeneste forløb.

Der var, som beskrevet i Bilag 6, stor variation i de tilbud om babysalmesang, som de fem pastorer udbød. Der var forskel på, om det var en professionel kirkemusiker, udefrakommende eller lokalt ansat, som ledte babysalmesangen, og om præsten var direkte involveret i forløbene. Dalum sogn har det mest professionaliserede tilbud, med en konservatorieuddannet musiker, som medbringer alle rekvisitter i sin bil, og kører forløbet stort set uafhængigt af kirkens personale. I Jerslev og Oppe Sundby-Snostrup sogne var præsten ikke direkte involveret i forløbene, selvom man i Oppe Sundby-Snostrup sogn arbejder med babysalmesangsgudstjenester på højmessens plads.⁴⁶ Her blev det dog tydeligt i flere interviews, at mødrene kendte præsten fra lokale sammenhænge eller barnets dåb.

I Them sogn er det den ene af sognepræsterne, som gennem flere år har kørt babysalmesangen sammen med organisten, og i Nykøbing Falster er det den ene sognepræst, som sammen med sognemedhjælperen står for sognets babysalmesang, ”Sanser, sutter og salmer” og spaghettigudstjenester, fordelt på to af de tre kirker i sognet.⁴⁷ I det følgende redegøres der for, hvilke funktioner babysalmesang opfyldte for forældrene i undersøgelsen.

Rummelighed

Jeanettes søn Jes, som nu er godt to år, havde problemer med at bevæge sig i sit første leveår, pga. fødselsskader på nakken. Hun er alene med ham, og da han heller ikke sov godt den første lange tid, var hun hårdt spændt for. Samtidig ville hun gerne gøre det rigtige for ham, så da en nabo opfordrede Jeanette til at gå med til babysalmesang, sagde hun ja. Det blev i et nærliggende sogn, da Jerslev-Hellund-Mylund ikke havde oprettet deres tilbud dengang.

Jeanette: Så var det hun [naboen] sagde: Det skal du da med til. Jeg sad jo der og kunne ikke overskue noget som helst, men jeg tænkte, at det måtte jeg jo hellere gøre. Jeg skulle i hvert fald finde på noget, der var rigtig at gøre med børn, for jeg vidste jo ikke, hvad jeg skulle finde på. Så jeg gør det, de siger man skal gøre. Så det gjorde jeg. Men så havde jeg jo et barn, der havde svært ved at bevæge sig, men som elskede de der sanseoplevelser. Faktisk i dag havde jeg... jeg kunne se, vi havde ham med til fastelavn. De havde gudstjeneste, inden vi var ovre og slå katten af tønden. Han var fascineret af det. Hold da fast, han elsker at være i en kirke. Det var han også til det her salmesang, han var ret... han gik jo til det helt, indtil han var 10 måneder, fordi

⁴⁶ Der er ingen babysalmesangsgudstjeneste på højmessens plads i foråret 2019

<https://www.snostrupkirke.dk/calendar/kalender-0?page=2> Tilgået 2. maj 2019.

⁴⁷ <https://www.nyk-f-sogn.dk/page/7125/b%C3%B8rn-og-familie> Tilgået 2. maj 2019.

han elskede det jo. [...] Ja, for jeg startede jo der i august, og så fortsatte vi jo faktisk helt ind til marts, da jeg startede arbejde. Fordi han var jo et barn, der ikke bevægede sig vanvittig meget, så selvom han var ret meget større end de andre, så passede han meget godt ind.

Jeanette oplevede, at der var plads til hendes søn til babysalmesang. Andre tilbud som babysvømning kunne hun ikke gå til, pga. hans motoriske problemer, men babysalmesang passede godt, og Jes viste sig at være meget glad for det. Undervejs i forløbet blev Jes døbt i Jerslev kirke, men det forbinder Jeanette ikke med babysalmesang, men med den rummelighed, som Jerslev kirkes præst har udvist over for hende.

Et fællesskab omkring en religiøs baggrund

Danielle begyndte til babysalmesang i Dalum kirke, da hendes andet barn var seks dage gammelt. Hun havde fulgt forløbet to gange med sit første barn, og var meget begejstret. For hende hænger babysalmesang sammen med barnedåben og det kristne fællesskab. Da Danielle havde gået til babysalmesang med sit første barn, begyndte hun at føle, at Dalum kirke var deres families kirke, og hun og hendes mand valgte derfor at få deres andet barn døbt i Dalum kirke. Hun havde mødt præsten et par gange, fordi hun havde været inde og sige hej til forældrene til babysalmesang.

Danielle: [...] det er noget med at være en del af det kristne fællesskab. At være en del af den lokale menighed og det kristne fællesskab, og at mine børn har en rod, eller at de har et sted de kan gå hen.

Selve babysalmesangen og samværet bagefter forbinder Danielle også med det kristne fællesskab:

Danielle: Ja, jeg oplever også, at når vi sidder her efter salmesang og drikker kaffe, så er det okay at være her, i en kirkelig sammenhæng, det er ikke sådan noget med, at ja, at, hvordan skal jeg sige det. Ja, at det er jo ikke indremissionsk, vi er ikke sådan overkristne, og sidder her fordi, ja, et eller andet. Det er bare et stille og roligt fællesskab omkring en religiøs baggrund. Og det kan jeg rigtig godt lide at der er blevet mulighed for at man kan være sammen på den måde.

Det er afgørende for Danielle, at det er et kristent fællesskab, som er afbalanceret. Det skal ikke fylde det hele, men være til stede som en klangbund i livet. Det er det, som hun gerne vil give videre til sine børn, og det hjælper babysalmesangen hende med.

Danielle: Og der er det bare vigtigt for mig, at have dem som en del af det, at lære dem, og det er også derfor at jeg synger salmer for dem, og prøver at forklare dem; ja det kan man ikke forklare til en på et halvt år, eller to år; men jeg prøver sådan stille og roligt at lære dem salmerne, stille og roligt få det til at blive en del af deres liv. På en sådan diskret måde. Jeg har aldrig været kendt som hende der den kristne. Og sådan noget, men det ligger bare som sådan et grundvilkår for mig.

For Danielle er babysalmesang en del af dåbsoplæringen af hendes børn.

Lokalt netværk

At babysalmesang har fået så stor udbredelse hænger sammen med at forældre i dag har et helt års barsel med barnet, der ikke som tidligere kan konverteres til forældreorlov senere i barnets liv. Forældrene har derfor god tid i barnets første år og mange vil gerne stimulere barnet, samtidig med at det er godt at møde andre i samme situation. Mange forældre på barselsorlov, fortrinsvis mødre, deltager i mødregrupper. I interviews i *Dåb eller ej?* (2015) fortalte flere af forældrene, at de gik til babysalmesang sammen som mødregruppe (Leth-Nissen og Trolle 2015, s. 48). Det var også tilfældet i Jerslev, hvor alle deltagerne kom fra den samme mødregruppe, og således kender hinanden også fra andre sammenhænge end kirken. Tilbuddet om babysalmesang passer dermed ind i de andre sociale aktiviteter, som forældre deltager i mens de har orlov. I Them tilbyder kommunen ikke at organisere mødregrupper, men har et andet tilbud til førstegangsfødende centralt i Silkeborg. Tone fortalte mig:

Tone: Der får man noget, der hedder "familieiværksætter", som er hver fjerde mandag, man kan komme til det, og vi kom til det én gang og besluttede, at det var ikke noget for os. Men det er folk fra hele kommunen af, så det vil sige, at man kan være sammen med nogle, som bor i den anden ende af kommunen. [...] Det virkede mere som et kursus i at være forældre end noget andet, og det tænkte jeg, at det fandt vi sku nok ud af alligevel. Og det synes jeg da også selv, er gået okay.

Tone fra Them havde altså deltaget i tilbuddet sammen med sin mand en enkelt gang, men besluttede sig for at droppe det. De ønskede noget andet, nemlig en mulighed for at lære nogle lokale nybagte familier at kende. Tone fandt derfor frem til babysalmesang.

Tone: Det var faktisk en af mine veninder, der havde været på barsel også, og hun havde været glad for det, og det skulle jeg også prøve så. Altså, hvis jeg skulle snakke med andre mødre, så skal man jo ud, jo, ud ad døren. Så det blev der. Så googlede jeg bare lidt.

Tone fandt ud af, at der var babysalmesang i Them kirke, som ligger få hundrede meter fra familiens hus. Hun blev så glad for forløbet, og samværet med andre kvinder på barsel, at hun fulgte to forløb efter hinanden. Babysalmesangen sluttede hver gang med kaffe og frugt, og så gik der let en time med at tale om hverdagen på barsel og dele viden. Da Leth-Nissen interviewede hende, var hun gravid med deres andet barn, og hun havde allerede varskoet præsten, at nu kom hun igen til babysalmesang, sammen med flere af mødrene fra det første hold, hun var på, som også ventede barn igen. For Tone opfyldte babysalmesang det behov for en mødregruppe, som hun ikke fandt andre steder. Hun var meget glad for det fællesskab, hun havde fundet der, og de var syv fra det første hold, som stadig holdt sammen. Alligevel vidste

Tone hele tiden, at hun ikke ønskede at få sine børn døbt. Den beslutning havde hun taget allerede under den første graviditet. Præsten havde ikke talt med hende om barnedåb på noget tidspunkt, og det ville Tone også være blevet irriteret over, fortalte hun. Hun så ikke babysalmesang som dåbsoplæring. Hun fortalte:

Tone: [...] men det [babysalmesang] så jeg ikke som noget kirkeligt. Det var mere hygge, vil jeg sige.

Babysalmesang gav Tone adgang til et lokalt netværk af mødre på barsel, som er fortsat, da de alle begyndte på arbejde igen.

Babysalmesangen gav altså forældrene en fornemmelse af folkekirken rummelighed, dåbsoplæring og adgang til et fællesskab på et kristent grundlag, og adgang til et lokalt netværk.

Religion er kristendom

Forskningsspørgsmål 5 lød: ”Kan religion vælges til og fra, som det giver mening?” Forældrene i undersøgelsen havde haft kontakt med folkekirken, med frikirker og en enkelt med Jehovas vidner. To fædre fortalte, at de var mere til asatro, uden dog at være aktive udøvere af asatroen.

Det handler derfor mere om forældrenes forhold til kristendommen, end om religion bredere forstået.

For flere af forældrene ligger kristendommen i baggrunden eller som fundament under livet. Danielle talte som gengivet i forrige afsnit om, hvordan det kristne kan være til stede i livet på en diskret måde, stille og roligt som baggrund for et fællesskab. Sociolog Peter Gundelach, teolog Hans Raun Iversen og religionssociolog Margit Warburg foreslog i ”I hjertet af Danmark” (2008) at religion i Danmark fungerer som et fælles, mentalt bagtæppe for livet (Gundelach et al. 2008, s. 242). Danielles beskrivelse af samværet efter babysalmesang er et godt eksempel på, hvordan bagtæppet fungerer i praksis.

Tobias og Tanja fortalte om deres forhold til tro, som de selv relaterede til kristendom og folkekirke:

Interviewer: Jeg har kun faktisk det sidste spørgsmål. Det er... Tænker I jer selv som troende? For det har I jo været lidt inden på til at begynde med.

Tobias: Nej, det gør vi ikke. Nu må jeg hellere nøjes med at svare for mig selv. Det gør jeg ikke.

Tanja: Nej, det gør jeg heller ikke. Det er lige så meget... For mig er det det dér med, hvad man har brug for. At vi starter livet med barnedåben dér, og så slutter man dér igen. Altså, [kommer til at græde] nu bliver jeg sådan helt grebet af det. Der er et eller andet over, at det er det samme sted.

Interviewer: Mm. Det er helt ok. Det er jo et vigtigt sted.

Tanja: At ens barn bliver døbt og det hele er så godt, og man... forhåbentlig bliver vi gift en gang, også i kirken. Så tanken om at altså jamen dagen inden kan der have

været begravelse, hvor der er nogen der har taget afsked med en. Det synes jeg... Det kan jeg godt lide. Selvom det er lidt trist, men samtidig er det også... ja modsætninger. Også det de siger i dåben, at man kommer, altså... så bliver man jo lukket ind.

Tobias og Tanja forstår ikke sig selv som troende, men særligt for Tanja har ritualerne og kirkebygning med kirkegård en meget vigtig funktion som ramme om livet. Når hun er tilbage i barndomsbyen, hvor hendes forældre og morforældre stadig bor, skal hun altid på kirkegården.

Tanja: Vi har altid gået tur op til, og så lige over kirkegården, ... fordi udsigten er fantastisk, men det betyder også noget, at min oldeforældre lå der. Det [gravstedet] er faktisk lige blevet slettet. Fordi min mormor og morfar mener ikke at du ved... Når de så også kommer, så er det for meget for mine forældre. Men ellers du ved, lige op og... jeg havde en klassekammerat, der mistede sin mor, da vi var 9 år gammel. Jeg kan godt lide lige at gå ned forbi hende. Og igen fordi det er et levn fra [x-byen], man kender alle de ældre... Det har altid betydet noget.

Kirkegården og kirken skaber kontinuitet i Tanjas liv, og forbindelse mellem generationerne, også dem, som ikke er her mere. For Tobias handler det mere om, at kristendommens tekster giver noget positivt til livet, som også hans børn skal have med.

Tobias: Nu sagde du det der med troen, for mig er det som sagt mere det med, at det er nogen... Det kan godt være jeg ikke tror på, at det er en sand historie med Jesus og Noas ark og alt det der, men jeg tror på, at det er en god historie og jeg tror på at nogle gange... Når jeg siger tror, så er det også noget med, at jeg tror på at det er en god historie. Jeg tror også på, at det er en god historie at lære. Jeg tror også på, at det er en god historie at forstå, og nogle af de budskaber i Bibelen, er jo gode budskaber. Og det tror jeg på, er noget godt at give videre.

Religionen, i dette tilfælde kristendommen, bliver et fundament, et bagtæppe, en kontinuitet, og dermed ikke noget, der vælges til eller fra, men noget man er vokset op med, og som skal blive der og gives videre også til de næste generationer. Forældrene reflekterer ikke over, hvordan religionen og folkekirken som bagtæppe for deres børns opvækst skal fortsætte med at være til stede, hvis ikke de selv er med til at holde det aktivt.

Andre forældre har selv valgt kristendommen til, fordi det netop gav mening i deres liv. Olga har sit eget billede på, hvordan kristendommen kan være en del af hendes liv, som en eger i hendes livs hjul:

Olga: Altså hvis man forestiller sig at jeg er sådan et gammeldags vognhjul, så er der ligesom tre hovedkomponenter. Der er et nav i midten, som er det, som er ens kerne. Og så er der en krans yderst, som er det alle folk ser. Og så er der x antal eger, som stiver det hele af. Og jeg valgte lidt at se på det som, at det var en ekstra eger eller måske to, det er ikke sikkert, at jeg nogensinde får brug for dem, men mindre der er nogen af de andre, der knækker.

Hun har som voksen valgt at blive døbt, da hun er vokset ind i det kristne via sit mangeårige arbejde som kirkemusiker. For hende er religion et tilvalg.

Det betød også noget, at hun hver eneste weekend var vidne til, hvordan folkekirkens medlemmer kun kommer til kirke få gange, og det er så det. Hvis de kan være medlemmer, skal hun så være ”på ydersiden”, som hun beskriver det?

Olivia har valgt kristendommen først til, så fra, og siden til igen. Hendes forældre mente, at børnene selv skulle tage stilling til religion, og hun var derfor ikke døbt som lille. Hun valgte selv at blive døbt som 9-10-årig, da hendes storebror blev døbt før sin konfirmation. Olivia gik siden til præst, men valgte i sidste ende konfirmationen fra, fordi hun alligevel følte hun tvivlede for meget på det hele. Senere i livet, da hun og Ole boede i København og ville giftes, betød det meget for Ole, at det blev i en kirke. Det var ikke let for Olivia at gå med til, men det helt afgørende her blev mødet med den lokale præst, som før vielsen mødte Olivias tvivl og lod den få plads, også i kirkerummet. Olivia er ikke sikker på noget som helst, men det var ok for præsten, og det gjorde forskellen for Olivia.

Olivia: På et eller andet tidspunkt i det dér, der er jeg gået fra... at jeg ikke vil have noget at gøre med religion og kirken, fordi jeg er i tvivl og fordi jeg ikke er troende, til at jeg siger: Jeg er tvivlende og det er i virkeligheden det samme... Hvis man er troende, så er man også tvivlende. Så jeg lader det komme an på... Ja, jeg er ikke sikker på noget som helst. Det kan jeg godt få lov at være.

Selve vielsen i kirken satte nogle ting omkring ritualer på plads for Olivia, for det var en langt større oplevelse for hende at gennemgå ritualet i kirken sammen med Ole, deres familie og venner, end hun havde troet, det ville være. Da Olivia og Ole siden fik deres første barn, blev de også hurtigt enige om at vælge barnedåb, for brylluppet i kirken havde vist Olivia, at de store ritualer kan noget, som både hun og Ole synes er vigtigt i deres liv. Kristendommen og folkekirken gav mening i Olivias liv, og derfor valgte hun den til.

Troels og hans kone er døbt og konfirmeret selv, og da de skulle giftes, blev det i den kirke, som lå lige over for deres lejlighed midt i en større by. Da de siden blev forældre, og var flyttet til en mindre by, var tingene skiftet for dem. Sammen kom de frem til, at religion ikke længere gav mening i deres liv.

Troels: Det var i bund og grund af den årsag, at vi nåede frem til, at vi ikke tror på Gud mere, ikke mere. Vi tror ikke på Gud på den måde. Men nu er det sådan mere bevidst. Det er jo ikke sådan noget, vi har snakket om før. Men vi har altid ligesom haft den holdning, så vi synes... at vi er så oplyste nu, så vi synes at... altså, mennesker kan godt lide at have noget at tro på. Tror jeg i bund og grund. Specielt når man er i nød eller udsat for et eller andet. Så er det rart at have noget at tro på. Så er vi så så heldige, at vi har det godt, men det kan jo godt laves om, hvis man nu ryger ind i en eller anden krise.

Troels og hans kone synes, at børnene selv skal vælge religionen til eller fra, når de bliver store nok, men lige nu har de ikke selv brug for religion i deres liv. De kunne selv arrangere et godt ritual til navnefesterne, og det gav derfor god mening for dem at vælge barnedåb fra og melde sig ud af folkekirken.

Ved at lytte til de 27 forældre i undersøgelsen bryder der et billede frem af en front på vej. På den ene side står forældre, som mener, at religion er et individuelt valg, som andre ikke kan blande sig i. På den anden side står forældre, som ser kristendommen som bånd mellem generationerne, som et fælles fundament under livet, - og nok som noget mere end det førnævnte mentale bagtæppe. For en del af disse forældre, og deres familier, bliver et fravalg af religion set som et fravalg af det store fællesskab, både det familiære, men også i videre forstand. Fravalg af barnedåb gav konflikter i Tanjas familie, og anledning til diskussion i Troels' familie. For Trilles familie var fravalget af barnedåb og siden konfirmation med til at cementere en afstand til fællesskabet i børnenes klasser og det lokale fællesskab.

At vælge non-firmation i konfirmationsalderen var der også flere forældre, som tog afstand fra. Nynne og Nikolai meldte ud, at de ikke deltog i en non-firmation. Nannas stedmor havde med sin kontante udmelding om, at konfirmation og gaver hører sammen stor indflydelse på, at Nanna selv blev konfirmeret, og siden også på Nannas søns valg af konfirmation. Olga, som selv blev døbt som voksen, synes at non-firmation er et "rip-off", og altså en svagere udgave af det, som det egentlig handler om.

Generelt er forældrene positive over for folkekirken, både dem som vælger barnedåb til og fra. De svarer dermed bekræftende på spørgsmål 6, som lød: "Er forældrene generelt positive over for folkekirken?" Den bredt positive indstilling kan for en dels vedkommende skyldes, at de er rekrutteret som informanter gennem babysalmesang. Ingen af forældrene erklærer sig som ateister, men højst som ikke troende.

Faktorer med indflydelse på valg af barnedåb

Forskningsspørgsmålene 7 og 8 fokuserede på, om flytning væk fra opvækstområdet giver mindre tilbøjelighed til at vælge dåb, og hvad betydningen er af uddannelse og arbejde for valg eller fravalg af barnedåb. I spørgeskemaundersøgelsen, YouGov 2014, som blev gennemført i forbindelse med *Dåb eller ej?* (2015), blev der fundet en sammenhæng mellem fravalg af barnedåb og høj uddannelse. Det var dog ikke tilfældet i interviewmaterialet fra *Dåb eller ej?* (Leth-Nissen og Trolle 2015, 29-30). Spørgeskemamaterialet fra *Dåb eller ej?* pegede i retning af, at længerevarende uddannelse, men også

flytning væk fra opvækstområdet kunne have indflydelse på valget af barnedåb.

Eftersom kun tre familier ud af 18 i de nye sogne har valgt barnedåb fra, er det svært at sige noget om sammenhængen mellem fraflytning fra det sted, hvor man er vokset op og valget af dåb. Troels og Trille er eksempler på, at man er flyttet væk og vælger dåb fra. Trille er flyttet langt, Troels kun fra by til landsby. Tone er derimod blevet på sin barndomsegn, har forældre og svigerforældre i baghaven, men vælger barnedåb fra.

Lang uddannelse har tilsyneladende en betydning, i hvert fald for hvor meget man overvejer det religiøse tilhørsforhold. Næsten alle de højtuddannede forældre havde længerevarende fælles refleksioner, men der var også eksempler på, at forældre med kortere uddannelse havde dem. Da der kun var tre forældre i undersøgelsen, som havde fravalgt barnedåb, kan der ikke svares på spørgsmålet om hvad uddannelse og arbejde betyder for valg eller fravalg af barnedåb.

Betydningen af lokalt tilhørsforhold

Forskningsspørgsmål 9 gik på den lokale tilknytning, og hvordan den har betydning for valget af dåb gennem f.eks. sociale netværk og foreningsliv. I materialet findes familier, der var igennem intense og langvarige fælles refleksioner, både i forstad, købstad, mindre by og på landet.

At høre til

Judith syntes ikke rigtig, de er med i noget foreningsliv lokalt. I interviewet fortalte hun om de aktiviteter, de er involveret i, og det viser at være en del.

Judith: Vi har så gået til gymnastik med vores ældste i Jerslev sidste år. Og det var også, jamen vi tænkte, nu skal vi bare af sted, fordi vi vil også gerne møde nogle andre, og se dem, han skal gå i børnehave med også, fordi nu går han jo ikke i dagpleje i Jerslev.

I: Nej, det er klart. Det er så en måde ligesom at komme ind i det på.

Judith: Ja, så vi hiver os i hvert fald af sted.

I: Fordi I tænker, det er en god ting?

Judith: Ja. Jeg har så også gået til svømning med Jonathan inde i Brønderslev. Og vi er stemte på, at vi skal gå til svømning begge to til efteråret.

I: Ej, hvor hyggeligt. Med begge børn?

Judith: Ja.

...

I: Og du har gået til babysalmesang?

Judith: Ja.

I: To steder.

Judith: Ja.

I: Ja, så I er da med i meget.

Judith: Ja, det er vi, ja. Når man lige tænker over det. Han er også medlem af fitness i Jerslev. De har sådan et fitness, men han er ikke så god til at komme af sted nu.

De givne fællesskaber kan være mere eller mindre tydelige. Jane fortalte:

Interviewer: Ses I med nogen, der bor der?

Jane: Nej, ikke andet end at vi hilser på hinanden, når vi mødes, ser hinanden på gaden, eller vi lige står i haven begge to, så snakker vi sammen. Ellers gør vi ikke.

Jane og hendes kæreste bor i ét af de mindre landsbysamfund i området, og ses mest med deres familie, som bor i Brønderslev og Aalborg. Jane voksede op i området, men flyttede meget rundt, og har gået i flere forskellige skoler. Janes kæreste er fra naboområdet, og har ikke haft sin gang i Jerslev-området før. De er stadig i gang med at falde til på det nye sted. Jane og kæresten har bevidst valgt at bo på landet, selvom det har omkostninger.

Interviewer: Hvordan er det at bo heromkring?

J: Altså, stod det til mig, så boede jeg lige midt inde i Aalborg.

Interviewer: Er det rigtigt?

J: Ja. Men jeg kan godt se, at mine børn har bedst af at være herude. De har brug for den her ro, og åben himmel og trygheden og nærheden i det samfund hernede. At man ved, hvem man snakker med, når man går igennem brugsen. Jonas' far bor i Hov, og det er jo også et lille område, og et lille bysamfund. Og der har han det samme: jamen vi snakker med alle, der går nede i brugsen. Selvom jeg ikke har boet der i fem år, så snakker folk stadig, når jeg kommer dernede, så det der lille bysamfund, der er sådan et sted som her, det er bare fantastisk.

Jesper og Julie har bosat sig lige udenfor for én af de andre små landsbyer. Her er de med i borgerforeningen, som laver aktiviteter med basis i forsamlingshuset.

Jesper: Ja, [vi har] et rigtig fint forsamlingshus. Jeg plejer at være med på herreturen, der bliver arrangeret en herretur, hvor vi skal ud at se et eller andet.

Interviewer: Det er simpelthen folk lige fra området her?

Jesper: Ja, og så er der jo "De røde heste", der er jeg også med.

Interviewer: Hvad er det for noget?

Jesper: De er en veterantraktor-klub.

Interviewer: Har I så en veterantraktor?

Jesper: Ja, der fulgte en med ejendommen.

Interviewer: Rød, er det så sådan en Ferguson?

Jesper: Nej, vi er ikke så kræsne med hvilken farve.

Julie: Jeg ved ikke hvordan det startede, om de så var røde og så er det bare blevet heste.

Jesper: Jeg tror, det er fordi det skal være fra gammel Morten Korch-tiden af. Der er jo så to ture om året. Et nytårstræf og et sommertræf.

Interviewer: Så de skal kunne køre?

Jesper: Ja, og så plejer vi også at være til høstgudstjeneste.

Julie: Ja, det er faktisk rigtigt, det har vi tit været til.

Interviewer: Og hvor er det henne?

Jesper: Det er så i Jerslev.

Julie: I kirken i Jerslev, der kommer de på traktor.

Interviewer: Og det er så "De røde heste", der er med til det? Så kører I ind til kirken?

Jesper: Ja, og er med til gudstjenesten der, og kører hjem igen.

Interviewer: Er det noget I har gjort mange gange?

Jesper: Ja, det med høstgudstjenesten har stået på i en 5-6 år. Det med "De røde heste", det var noget man blev inviteret med til af nogle af de andre naboer herude.

Interviewer: Da I flyttede herud?

Jesper: Ja.

Jesper og Julie er begge vokset op på egnen, og har gået i skole med flere af naboernes børn. Da de flyttede ind, blev de inviteret med i de forskellige laug, der er i området. Man er med til hinandens fester og kender hinanden og hjælpes ad, også med større praktiske ting som f.eks. ombygninger og høhøst, fortæller Jesper og Julie. Gennem f.eks. "De røde heste" knyttes yderligere bånd til kirkelivet.

Flere af forældrene har i en periode boet i Brønderslev eller Ålborg, men har valgt at bosætte sig i Jerslev eller uden for Jerslev. Flere var selv opvokset på landet, og ønskede specifikt at bo på landet igen, også med henblik på at være børnefamilie. De har ofte tætte relationer til familien, og i én af familierne ses de fast i familien hver søndag aften til middag.

Julie fik et lille rækkehus i Brønderslev, da hun flyttede hjemmefra. Da hun flyttede sammen med Jesper, var det i en landejendom uden for Jerslev.

Interviewer: Hvordan havde du det så med at skulle tilbage på landet?

Julie: Det havde jeg det rigtig, rigtig godt med.

Interviewer: Er det rigtigt?

Julie: Ja, jeg boede i Brønderslev, men jeg boede helt ude i kanten af byen. Ej jeg hører ikke til inde i byen, jeg hører til landet, herude hvor der er luft under vingerne. Ro.

Interviewer: Fred for naboerne?

Julie: Mørkt, når det bliver aften, man kan se stjernerne, høre lærkerne. Jeg kan huske et tidspunkt, hvor vi var ude også besøge Jespers søster, de boede inde midt i Aalborg, og den gang vi så skulle til og hjem. Så kigger Susanne op i himlen og siger, nej hvor er der stjerne klart i aften. Ja, siger jeg, den gang vi så kom hjem til gårdspladsen, og jeg stiger ud, så kiggede jeg op i himlen, så siger jeg til Jesper: "Det her, det er stjerneklart".

Jesper og Julie er enige om, at livet på landet er bedre, både for børnene og for dem selv. Samtidig har de også god plads til alle deres fritidsinteresser med motorcykel og gør-det-selv-arbejde, lige som Julie drømmer om at få heste igen.

Lokal opvækst og forholdet til folkekirken

Som tilflytter skal du selv ud og skabe en relation til den lokale folkekirke, men hvad nu, hvis du altid har boet stort set det samme sted? Er relationen til folkekirken så en selvfølge, - og er valget af barnedåb det også? Ikke nødvendigvis. I Jerslev mødte Leth-Nissen flere familier, hvor begge forældre var vokset op i lokalområdet, og havde boet indenfor 10 km af Jerslev hele deres liv. Fordi Jerslev kun har én lokal skole betyder det, at de stadig har relationer til nogle af deres gamle skolekammerater og deres kammeraters forældre, som kender dem fra barndommen. De her familier er grundigt vævet ind i foreningsliv og uformelle nabonetværk, og overvejer overhovedet ikke, om de hører til. De er her, og de har altid været her. Deres forældre bor her, og flere af deres søskende bor i nærheden.

Ikke selv døbt men alligevel barnedåb

Forældrene fra Jerslev var alle døbt som små og konfirmeret, med én undtagelse, nemlig John, som ikke blev døbt som lille, og valgte dåb og konfirmation fra i 13-årsalderen. Han fik en mindre familiefest og mindre gaver. Samtidig gav han afkald på opmærksomheden fra lokalsamfundet i form af telegrammer fra naboer og venner og bekendte. Da hans kæreste, Judith, efter deres første barns fødsel foreslår, at de får barnet døbt, er han dog med på det. Han synes selv, at han har flyttet sig, og i dag er mere åben. Han ser ikke sig selv som troende, men han synes, at barnedåben er en fin tradition, og det vil han gerne være en del af.

Selv døbt og konfirmeret – men barnedåb?

En anden far, Jesper, er døbt som lille og siden konfirmeret, for sådan gjorde man, som han fortæller. Siden har Jesper tænkt videre over sit forhold til tro og folkekirke, og syntes ikke det var en selvfølge for ham med kirkebryllup, da han friede til Julie. Han ville egentlig gerne have en stille vielse på rådhuset, mens Julie drømte om kirkebryllup. Undervejs i planlægningen af brylluppet døde ét af Jespers nære familiemedlemmer, og da hun blev begravet på den samme kirkegård, som også Julie har familiemedlemmer begravet på, var sagen afgjort. Her skulle de giftes, for så kunne dem, de havde mistet, blive del af begivenheden alligevel.

Et års tid senere fik Jesper og Julie deres første barn. Jesper syntes ikke, at barnedåben var et naturligt valg, og Julie var åben for at diskutere det. De brugte lang tid på at tale sig til rette og finde ud af, hvordan de har det med kirke, tro, tvivl og tradition. Jesper argumenterede for, at barnet selv skal vælge, når det kommer i konfirmationsalderen. Jesper sagde: ”Nej, jeg synes,

at det skulle være, at han selv kunne vælge, når han blev gammel nok. At det var en beslutning, han skulle tage.” Alligevel ønskede Jesper ligesom Julie at fejre, at de havde fået barnet. Og med en barnedåb i kirken kunne de, som også nævnt ovenfor, næsten få de afdøde med fra deres plads på kirkegården, og det blev dermed tungen på vægtskålen.

Det er bare ikke noget for mig – et reflekteret nej til barnedåb

En anden forælder, Tone, er vokset op i omegnen af Them, og har nu slået sig ned sammen med sin mand Tom midt i Them, tæt på sine svigerforældre. Tone og Tom har ikke holdt en fest efter Theodors fødsel.

Tone: ”Jeg tror, den endelige beslutning blev taget, mens jeg var gravid. Fordi ved min venindes bryllup inklusiv barnedåb, der kunne jeg bare mærke, da jeg sad derinde i kirken og så, at de blev gift, og at han blev døbt, at det skulle jeg bare slet ikke.”

Interviewer: ”Er det rigtigt? Hvorfor det?”

Tone: ”Jamen, det har aldrig sagt mig noget. Det har det virkelig ikke.”

Venindens bryllup og barnedåb fandt sted i Them kirke. Tone følte ikke, at hun ville kunne stå inde for alt det, hun hørte, der blev sagt i kirke den dag.

Tone huskede tilbage og sagde: ”Det kom jeg også til at tænke på, da vi var til bryllup, det der med, ”om man ville opdrage sine børn i den kristne tro”, og ”om man ville følge Guds ord” og alt sådan noget der. Og det vil og det gør jeg jo ikke, og jeg ville bare have det som om, jeg stod deroppe og fyrede en hvid løgn af, altså. Altså, det er jo ikke noget, jeg sådan tror på. Jeg synes, det er en fin tradition. Det er bare ikke lige noget for mig, altså. Nej, og det sagde mig virkelig bare intet, simpelthen. Jeg kommer jo i kirken, når jeg bliver inviteret. Som ved konfirmationer, barnedåb, bryllupper, begravelser. Og så er det det.”

Tone er døbt som lille, og blev konfirmeret, selvom hun ikke havde lyst, men hun følte en forpligtelse over for sin farmor. Den forpligtelse har hun lagt fra sig nu, og selvom hendes farmor syntes det var synd for Theodor, at han ikke skulle døbes, så holder Tone på sit.

Tone og Tom er stadig medlemmer af folkekirken, for de vil gerne have, at der er styr på det, når de engang dør og at de kan få en ordentlig begravelse. Men hvad tænker de om barnet og dets egen adgang til kirkens ydelser? De vælger fra for barnet, men bibeholder deres eget medlemskab. Samtidig har Tone gået til babysalmesang, fordi det var dér, hun kunne møde andre lokale mødre på barsel.

Det lokale tilhørsforhold afgør ikke, om forældre vælger dåb

At være vokset op lokalt gør en forskel for, om du føler, at du hører til et sted. De sociale netværk, du er del af, er større, mere uformelle, og rækker selvfølgelig meget længere tilbage i tid. Men det lokale tilhørsforhold er ikke afgørende for, om forældre vælger at få deres barn døbt eller vælger en

barnedåb fra. Som oftest er der mange forskellige perspektiver, som har indflydelse på beslutningen, og vejen til dåb eller ej er kompleks for rigtig mange forældre.

Familietradition, navngivning og danskhed?

Forskningsspørgsmål 10 spørger til, om barnedåb er en familietradition, et ritual for navngivning og knyttet til det at være dansk, og det stammer fra YouGov 2014. Spørgsmålet om familietradition blev behandlet i det tidligere afsnit, der hedder *Mening med traditionen*.

Judith fortalte, hvordan dåben i Johns bedstemors øjne var det samme som navngivning.

Judith: De har det meget sådan, at det skal vi bestemme. Altså det, der har hans bedstemor for eksempel altid sagt, at barnet skal døbes. Barnet har ikke noget navn, før det er døbt.

I: Er det farmor eller mormor?

Judith: Det er mormor. Så hun er meget imod, at de [John og hans søskende] ikke var blevet døbt dengang. Det var hun meget.

I: Har hun sagt noget til jer?

Judith: Jamen, hun har sagt, at det er bare så godt. Hun var nervøs for at de ikke skulle døbes, vores børn.

At se barnedåben som et ritual for navngivning blev nævnt af Danielle, som eksplicit brugte det som et eksempel på, at mange mennesker efter hendes mening ikke ved, hvad dåben betyder og handler om. Hun fortalte, hvor vred hun blev, når der ved barnedåb blev sagt "Tillykke med navnet" til dåbsbarnets forældre. For hende var det vigtigt at få skilt de ting ad.

Nynne og Nikolai knyttede ikke direkte navngivning og dåb sammen, men var glade for skikken med at knytte barnets navn til dåbskjolen, når man efterfølgende broderer barnets navn på kjolen.

Spørgsmålet om danskhed blev ikke bragt på bane af forældrene i interviews. Danskhed blev valgt som en faktor med indflydelse på valg af dåb i spørgeskemaundersøgelsen i 2015, men spillede altså ikke en rolle i interviewene.

Fravalg af dåb

Forskningsspørgsmål 11 tog udgangspunkt i svarene på de spørgsmål fra YouGov 2014 (*Dåb eller ej?*), som kun blev stillet til forældre, der havde valgt barnedåb fra for deres børn. Forældrene blev spurgt, hvilke faktorer, der havde vejet tungest for deres fravalg. De tre, som blev valgt af flest forældre var her, "at barnet skal vælge selv", "at forældrene ikke synes de kan sige ja til trosbekendelsen" og "at forældrene har en anden religion eller ikke

er religiøse". I spørgeskemaet indgik også muligheden for at skrive fri tekst. Og her viste det sig, at skemaet havde manglet en svarmulighed, nemlig at forældrene kunne svare, at de ikke var religiøse, og at den manglende religiøsitet havde haft indflydelse på fravalget af barnedåb.

I de nye interviews i forbindelse med *Dåb i dag*-projektet var spørgsmålet om fravalg selvfølgelig mest aktuelt for de forældre, som havde valgt dåb fra. I tre familier har de valgt barnedåb fra, og deres svar passer med de faktorer, som YouGov 2014 fangede ind som udslagsgivende.

Tone er citeret ovenfor, hvor hun beskrev processen frem mod fravalg af barnedåb, og forklarede: "Jamen, det har aldrig sagt mig noget. Det har det virkelig ikke." Tone er ikke religiøs, og traditionerne i familien omkring barnedåb, konfirmation og bryllup oplever hun som irrelevante. Hun er medlem af folkekirken, fordi hun gerne vil have adgang til begravelse, når den tid engang kommer.

Troels og hans kone blev i deres samtaler om barnedåb eller ej klar over, at ingen af dem tror på Gud mere. De oplevede derfor, at en barnedåb ikke længere var noget for dem; de syntes ikke, at de havde brug for religion til at sætte en ramme om deres barns fødsel, og arrangerede selv en navnefest. Også for dem er folkekirken tilbud om barnedåb blevet irrelevant. Troels fortalte, at de var meget optagede af, at man ikke påtvinger andre sin tro, og de bryder sig ikke om, at der findes mennesker, som vil påtvinge andre deres egen tro. Troels forbinder også religion med vold og krig. Det var tydeligt, at barnedåb for Troels blev forbundet med tro og religion, og at religion ikke var entydigt positivt.

Trille havde frikirkebaggrund, og hendes mand var vokset op i Jehovas vidner. De holdt stadig meget fast i en bibeltro fortolkning af kristendommen, og deres familie kan siges at tilhøre et radikalt andet kristent samfund end folkekirken.

I alle tre tilfælde fortalte forældrene, at barnet skal have lov til at vælge selv senere. Det sagde alle interviewede i øvrigt; deres børn skal selv have lov til at vælge konfirmation. Nogen understreger, at de da ville undre sig eller blive kede af det ved fravalg af konfirmation.

Forskel på forældre fra før og efter 1970

Forskningsspørgsmål 12: Er der forskel på forældre født før og efter 1970? Også dette forskningsspørgsmål var afledt fra YouGov 2014. I interviews blev forældrene ikke spurgt systematisk efter fødselsår, men langt de fleste af forældrene er født efter 1970. Da forældrene ikke er fordelt over flere generationer, men hovedsagelig tilhører 1970'erne og 1980'erne, kan denne undersøgelse ikke bidrage yderligere til dette forskningsspørgsmål.

Religiøs socialisering og betydning for valg af barnedåb

Forskningsspørgsmål 13: Gør religiøs socialisering (hjemmet, spejder, kirkekor etc.) en forskel for valget af fejring af barnets fødsel? Her tænkes på den religiøse socialisering, som forældrene har med fra deres opvækst.

Nedenstående tabel (Tabel 13) giver en oversigt over kontakt med folkekirken og religiøs socialisering gennem informanternes liv. Her oplistes, dels om forældrene selv er døbt, konfirmerede og viede i kirke, dels om forældrene som børn og unge har taget del i kirkelige aktiviteter for børn, gået til spejder eller været med i kirkekor. Desuden er tilføjet, hvorvidt forældrene er medlem af folkekirken og har valgt eller fravalgt barnedåb for deres barn/børn. Forældrene er registreret som individer, også der hvor interviewet er foregået med to forældre på én gang. Det gode spørgsmål er så: er der en sammenhæng mellem barnedåb og den religiøse socialisering af forældrene?

Forældregruppen i *Dåb i dag* er noget mere homogen end forældregruppen var det i undersøgelsen *Dåb eller ej?* (2015). Næsten alle havde valgt at få deres børn døbt, ligesom næsten alle var blevet døbt som små. Samtidig havde kun en lille del af forældrene (5) deltaget i kirkelige aktiviteter, gået til spejder eller sunget i kirkekor. Det er derfor ikke muligt at sige noget om sammenhængen ud fra de foreliggende interviews.

Et nyt tema dukkede frem under analysen af materialet, og det var spørgsmålet om, hvornår *beslutningen om, at man vil have sine børn døbt egentlig sker, sker den måske allerede, på et ubevidst plan, i ungdommen?* Ud over deltagelse i de aktiviteter, som blev oplistet i Tabel 13, viser det sig, at også de barnedåb og gudstjenester, som man har deltaget i gennem livet, har betydning. Tone kan f.eks. ikke se sig selv i den kombinerede bryllups- og dåbsgudstjeneste, som hun er med til. Det bliver triggeren for hendes fravalg af barnedåb (jf. Leth-Nissen 2016).

Tabel 13: Kontakt med folkekirken og religiøs socialisering gennem opvækst og voksenliv

Informant sted og nr.	Døbt som lille	Døbt før konfirmation	Døbt som voksen	Kirkelige akt. for børn	Spejder	Kirkekor	Konfirmeret	Viet i kirke	Medlem af folkekirken	Børn døbt
Dalum 1 Danielle	x						x	x	x	x
Dalum 2 Ditte	x						x	x	x	x
Dalum 3 David	x			x			x	x	x	x
Dalum 4 Diana	x			x			x	x	x	x
Dalum 5 Dan	x			x			x	x	x	x
Jerslev 1 Jane	x			x	x	x	x		x	x
Jerslev 2 Julie	x						x	x	x	x
Jerslev 3 Jesper	x						x	x	x	x
Jerslev 4 Jeanette	x			x			x		x	x
Jerslev 5 Judith	x						x		x	x
Jerslev 6 John										x
Nykøbing F 1 Nanna	x						x	x	x	x
Nykøbing F 2 Niels	x							x		x
Nykøbing F 3 Nynne	x						x	x	x	x
Nykøbing F 4 Nikolai	x						x	x	x	x
Oppe Sundby 1 Olivia		x						x	x	x
Oppe Sundby 2 Ole	x						x	x	x	x
Oppe Sundby 3 Oda	x						x		x	x
Oppe Sundby 4 Olga			x						x	x
Them 1 Tine	x						x		x	x
Them 2 Thomas	x						x		x	x
Them 3 Tone	x						x		x	
Them 4 Tanja	x						x		x	x
Them 5 Tobias	x						x		x	x
Them 6 Trille										
Them 7 Troels	x						x	x		
Them 8 Thea	x						x		x	x

Kontakt til folkekirken og den lokale sognepræst

Forskningsspørgsmål 14 lød ”Gør nutidskontakt til kirken en forskel for valget af fejring af barnets fødsel?” og forskningsspørgsmål 15 lød ”Har relationen til den lokale præst eller andre tilknyttet den lokale sognekirke en betydning for valget af fejring?”

Begge bagvedliggende teser blev bekræftet af to forældre, som begge har oplevet at stå i udkanten af folkekirken, og at blive mødt af præsten. Samtidig

blev mødet med præsten også en adgang til et lokalt netværk og en følelse af at høre til. For to af forældrene i undersøgelsen blev det afgørende, at de havde mulighed for at tale med den lokale præst om deres manglende tro og tvivl på alt det med Gud. Jeanette fortalte i interviewet, hvordan snakken med præsten opstod spontant i forbindelse med en gudstjeneste juleaften. Jeanette husker tilbage:

Jeanette: Præsten sagde på et eller andet tidspunkt, hvor jeg var deroppe, at kirken også var et sted man kunne komme, hvis ikke man troede. For ellers fandt man ikke ud af, hvad det var man ikke troede på. Der tænkte jeg bare, at det var fantastisk. Det var første gang, jeg har været i en kirke hvor det er ok... at jeg ikke behøver tage stilling til, om jeg tror på det. Det gjorde faktisk, at jeg havde lyst til at komme der.

Jeanette er tilflytter, og har egentlig ikke rigtig haft behov for at høre til lokalt, før hun fik barn. Da hun blev mor til Jes, vidste hun med sig selv, at hun gerne ville have ham døbt. Hun overvejede først at holde barnedåben i den kirke, hun selv er døbt i, dér hvor hun voksede op, og hvor hendes forældre stadig bor. Men så fik hun en masse overvejelser omkring det at høre til, der hvor man bor. Jes kommer til at vokse op dér, hvor de nu bor, og for Jeanette endte det med, at hans barnedåb blev en understregning af, at hun og Jes hører til dér. Hun fortæller at hun tænkte:

Jeanette: Jamen, han kan jo ikke blive meldt ind i en fodboldklub nu, men jeg kan døbe ham, og så hører han til et eller andet sted.

Gjorde barnedåben i den lokale kirke så en forskel?

Interviewer: Og så kom han til at høre til?

Jeanette: Ja, det gjorde han.

Interviewer: Kom du så også til at høre til?

Jeanette: Det tror jeg. Det er jo sådan ret komplekst, fordi i virkeligheden tror jeg ikke rigtig på Gud, men jeg kan ret godt lide det heroppe.

Siden dåben er de begyndt at deltage i arrangementer for børn i kirken, og Jeanette føler, at hun også godt må være med. At hun og Jes hører til, om det så kun er i kirken. Så kan det lokale tilhørsforhold vokse derfra, som Jes bliver større.

Også for Olivia blev det mødet med en lokal præst, der gjorde en forskel for hendes forhold til folkekirken. I dag er Ole og Olivia flyttet uden for København til et mindre samfund, hvor de børnearrangementer, som kirken står for, er blevet indgangen til et nyt lokalt fællesskab for hele familien.

For tilflyttere kan folkekirken således være startskuddet til et nyt lokalt fællesskab. For de fleste af forældrene i vores interviews gælder det dog, at de danner nye sociale netværk med de forældre, de møder i mødregruppen, børnehaven og særligt skolen.

Eget medlemskab og valg eller fravalg af barnedåb

Forskningsspørgsmål 16 gik på, om forældres eget medlemskab er afgørende for valget af fejring af barnets fødsel. De fleste forældre var døbt som små, men da næsten alle har valgt barnedåb, kan det ikke slås fast, om der er en klar sammenhæng mellem forældrenes egen dåb, konfirmation og medlemskab af folkekirken. Til gengæld var der en sammenhæng mellem aktivt tilvalg af egen dåb og de refleksioner, forældrene bevægede sig ud i omkring deres eget barns fødsel. Olivia valgte selv at blive døbt som stort barn, droppede konfirmationen, men har så valgt relationen til folkekirken til igen som voksen. Olga blev døbt som voksen. De er begge eksempler på forældre, som i interviews reflekterede meget over deres eget forhold til tro og folkekirke. De har begge valgt at få deres børn døbt, og netop fordi deres eget medlemskab var resultatet af en lang, reflekteret og meningsskabende proces, er det også vigtigt for dem, at deres egne børn bliver døbt, endda på trods af at det i deres vennekredse er mest almindeligt at vælge barnedåben fra.

Når det drejede sig om fravalg af barnedåb, fandtes der i materialet både forældre, som lod fravalg af barnedåb have konsekvens for deres eget medlemskab, og det modsatte. Troels og hans kone valgte barnedåb fra, og meldte sig derefter ud af folkekirken. Deres beslutning kom efter en lang periode med refleksioner over folkekirken og deres egen tro, og deres fravalg af barnedåb hang således sammen med at de ikke længere troede på Gud. Så blev en udmeldelse af folkekirken for deres egne vedkommende også en naturlig konsekvens.

Tone har derimod bevaret sit eget medlemskab, selvom hendes børn ikke skulle døbes. Hun vil være sikker på, at der er styr på hendes begravelse, når hun kommer dertil, og derfor bevarer hun medlemskabet.

Nye temaer uden for forskningsspørgsmålene

Kirkebygningen som markør

Alle de forældre, som valgte barnedåb, var i overvejelser om, hvilken kirke de skulle vælge. For de fleste stod valget mellem den lokale sognekirke, og en kirke, som de var knyttet til gennem familiebegivenheder.

At forpligte sig på det lokale

For flere af forældrene er tilvalget af den lokale kirkebygning samtidig et udtryk for, at de forpligter sig til og forbinder sig med lokalområdet. De viser både sig selv, deres familie og venner og lokalområdet, at her bliver de boende, og her vil de være del af de lokale fællesskaber.

Jane bor sammen med sin kæreste i én af landsbyerne omkring Jerslev, og holdt på at det lokale var vigtigere end anden tilknytning. Hun fortalte: "[...]

det skulle være den, vi boede lige ved siden af. Fordi det var nærliggende, når det var der, vi havde tilknytning til.” For Jane er det sådan man gør, når bor et sted. Man bruger det lokale.

For Danielle har forbindelsen til det lokale været en længere proces, også mod lokalt kirkeligt tilhørsforhold:

Danielle: Jeg vil faktisk sige, vores ældste søn er ikke døbt her. Fordi da han skulle døbes, havde jeg ikke rigtig noget forhold til den [Dalum kirke], ud over at jeg havde været her til en hel del bisættelser, så havde jeg ligesom den med, og syntes ikke at det var et sted jeg kom eller havde det særlig godt med, ud over det med alle de døde mennesker [griner]. Så han er så døbt inde i domkirken. Og så da vi fik nummer to, så havde jeg jo været til salmesang [babysalmesang] her, og været til et par andre arrangementer, og så tænkte jeg, jamen, det er jo vores kirke. Og det er her vi bor. Og det er her, vi skal fortsætte med at bo. Og så syntes jeg at det skulle være en af Dalum kirkes præster, der døbte hende.

Danielles forældre og hendes søster bor i samme kvarter, som hun og hendes mand nu har bosat sig i. Danielle er vokset op med folkekirken som et mentalt bagtæppe, og er optaget af at bære traditionerne, både de familiemæssige og de kirkelige, videre. Hun sagde senere i interviewet: *”[...] mine børn er så døbt i to forskellige kirker, men nu må vi se at prøve at få en fast kirke.”* Danielle ønsker for fremtiden, at to af hendes vigtigste betydningshorisonter (Taylor 2007 i Iversen 2012, s. 37), nemlig familien og troen, skal krydses og mødes i både tid og sted i én konkret kirkebygning, nemlig Dalum kirke.

Nogle af forældrene, f.eks. Thea og Oda, bor det samme sted som de voksede op, og det familiemæssige og kirkelige er for dem allerede smeltet sammen, så valget af kirkebygning er taget på forhånd.

Ole og Olivia har egentlig størst tilknytning til den kirke, som de blev viet i, da de boede på Vesterbro. De er forholdsvis nye i landsbyen, og valgte det lokale til, nemlig den kirkebygning, de kan se fra huset, og som har været udgangspunkt for det nye netværk de er ved at bygge op.

Olivia: Jeg går meget op i det lokale og at vi skal være med og jeg har også... hver gang de laver noget... Jeg synes det er fine arrangementer de laver i præstegården, så det støtter vi op om alt det vi kan. Jeg gør det også meget, fordi det er lokalt. Det sociale og fællesskaberne herude er vigtige. Nu kommer der høstgudstjeneste. Jeg er blevet lokket ind i den kirke ret meget.

Interviewer: Hvor sjovt.

Olivia: Fordi... pga. børn. Jeg kan jo godt lide... Ja, lad os endelig lave noget uden for kirken. Høstgudstjeneste, fantastisk. Så det støtter jeg op om. Jeg går ikke op i kirken hver søndag, det gør jeg ikke, fordi jeg synes det er kedeligt. Det tiltaler mig ikke, men hver gang der er noget særligt og [præsten] laver æble-meditationer, hvor man skal sidde og meditere over livet, cyklussen og opstandelsen og sådan noget. Yes, jeg er med. Jeg keder mig, hvis jeg skal være ærlig, med den helt klassiske gudstjeneste.

Tilvalget af den lokale kirkebygning bekræfter de relationer, de har bygget op, og bekræfter dem selv i, at de hører til på deres nye sted. De har allerede vævet sig ind i det lokale, mens andre forældre mere håber på, at det kan ske over tid. For Jeanette var tilvalg af den lokale kirke også en måde at komme til at høre til på, som beskrevet i afsnittet *At høre til*. Hun forpligter sig på det lokale, og håber nok på, at det lokale med tiden også vil forpligte sig på hende og hendes søn.

At forpligte sig på familien, også de døde

Jesper og Julie har nær familie begravet på den samme kirkegård i nærheden af hvor de bor, i nabosognet. Jesper argumenterede mod barnedåb, men det helt afgørende argument for accept af en barnedåb var, at de dermed kunne være fysisk tæt på deres savnede familiemedlemmer. Hans behov for at føle sig forbundet med familien vandt over hans behov for at lade barnet vælge selv, og dermed give barnet den valgfrihed, han ikke selv havde oplevet at have.

At et gravsted kan fungere som aktivt forbindelsesled mellem de levende og døde har også teologen Anne Kjærsgaard påvist i sin forskning i kirkegårde som ramme om relationer (Kjærsgaard 2017, s. 150).

Tanjas familie har altid brugt kirken i den by, hvor hun voksede op. Hun og Tobias har bosat sig i Gjessø, som kirkemæssigt hører til Brande kirke, som af historiske årsager ligger helt for sig selv 3 km uden for Gjessø, og er en rødstenskirke fra år 1900. Tanja og Tobias fortalte om valget af kirke til barnedåb:

Tanja: Det er dér, jeg er døbt og konfirmeret, og den by, mine forældre stadig bor i, og min mormor og morfar er også derfra. [...] Den [kirken] ligger sådan højt oppe, når man kommer ind i byen. Så det har jeg altid været sådan lidt... Den har altid betydet meget for mig.

Tobias: Her i byen [Gjessø], der hører vi jo til Brande Kirke, der ligger lidt uden for, og den har vi ingen forhold til, fordi den ligger, hvor den ligger.

Tanja: Det gør faktisk noget, at kirken ligger uden for byen. Du kan se, jeg arbejder i den anden retning og Tobias kører i den tredje retning. Så vi møder jo ikke den kirke. Så på samme måde som [barndomsbyens] kirke, hvor jeg har lige så meget et forhold til bygningen. Det er her, vi har været til alle de her ting. Sådan har man det slet ikke herude i Gjessø.

De var derfor ikke i tvivl om, at også deres børn skulle døbes i Tanjas barndomskirke. De valgte altså det familiemæssige tilhørsforhold frem for at knytte sig til noget, som de oplever er postuleret lokalt. Havde Brande kirke været en smuk middelalderkirke, og ligget midt i Gjessø by, havde det måske været anderledes.

Vores egen kirke

En ny tradition skabtes hos John og Judith, som valgte at få deres første barn døbt i den kirke, de boede tættest ved. De flyttede, før deres andet barn blev født og skulle døbes, men holdt fast i kirken, som de nu synes er deres kirke. Sådan var det også hos Nanna og Niels, som holder fast ved den kirke, de boede ved, da det første barn skulle døbes.

Nynne og Nikolai valgte til gengæld den kirke, som de sammen kører forbi på vej til arbejde. Kirken ligger smukt og er en klassisk hvid middelalderkirke, men de havde aldrig været i den, før den kom på tale. De deltog i en gospelkoncert i kirken, før de endeligt besluttede sig for den. Teolog Jørgen I. Jensen beskrev i "Den fjerne kirke - mellem kultur og religiøsitet" (1995), hvordan kirkebygningen i landskabet over tid er blevet til et symbol på den kirke, som man ikke bruger i hverdagen, men som står klar, når man har brug for den. Nynne og Nikolais fortælling er et eksempel på, hvordan kirkebygningen som symbol på alt det, de forbinder med kirken, har haft betydning for deres valg af kirkebygning til barnedåben.

Dåbskjolens betydning for sammenhængskraften i familierne

Dåbskjolen havde, som også beskrevet oven for, betydning som markør i forhold til familietradition, relationer og endda også som afgrænsning fra andre grene af familien.

Brug af familiedåbskjole markerede for en del af forældrene et tilhørsforhold til familietraditionen.

Tine og Thomas forklarede, hvorfor de valgte kjolen fra Tines side:

Tine: Og vi har jo også den kjole der, som Tulle havde på, det er en som vi har i min familie, hvor jeg står [på], min bror står og mine kusiner. Så det er sådan en, der er gået i arv, og så har de broderet [navn] i. Og det betyder også enormt meget for mig, at hun fik den på. Så der er mange traditioner forbundet med det her med en dåb. Det er ikke bare det kirkelige, man har mange familietraditioner, som er blevet vævet ind i de kirkelige handlinger.

Thomas: Og det var jo også, vi har også en kjole, der er gået igen, men det betyder mere for Tine det her, og så har jeg det sådan, at så er det sådan, vi gør det.

Det blev kjolen fra Tines side, for det betød mest for hende. At det blev kjolen fra moderens side, går igen i flere familier. Julie og Jespers børn er døbt i den dåbskjole, som næsten hele Julies familie er blevet døbt i, ligesom også Nynne og Nikolais datter blev døbt i Nynnes families dåbskjole, og det samme med Odas datter.

Jeanette skulle vælge mellem sin mosters og sin fasters dåbskjole, og mosteren pressede meget på for, at Jeanette skulle vælge hendes. Men Jeanette syntes fasterens hæklede var den flotteste, og valgte den, selvom den var rigtig tung, og gjorde hendes søn tung at bære på dåbsdagen.

At dåbskjolen også kan markere, hvem man ikke hører sammen med, blev tydeligt i en konflikt, der opstod, da Ditte og Davids ældste datter skulle døbes. I Dittes familie opstod der nemlig en langvarig konflikt mellem Dittes mor og hendes søster, da Ditte spurgte om hun kunne låne familiedåbskjolen, som hun selv og hendes søskende var døbt i. Det viste sig, at Dittes mormor mere eller mindre havde givet dåbskjolen til Dittes mosters gren af familien, og nu var de ikke sikre på, om de syntes, at Dittes børn skulle bruge den. Dittes mor vidste ikke, at dåbskjolen var givet væk til hendes søster, og konflikten fik dermed gamle temaer til at blusse op, med afbrudt kontakt mellem søstre til følge. Ditte og David meldte sig ud af konflikten, og valgte en anden løsning, nemlig at få Dittes gamle konfirmationskjole syet om til dåbskjole. Sådan kan man skabe en ny tradition. Således fik også Nanna sin gamle konfirmationskjole syet om til dåbskjole, og nu er alle hendes og Niels' tre børn døbt i den. Olga var indlagt under en del af sin graviditet, og da hun som voksendøbt i forvejen var ved at lave nye traditioner, så brugte hun en del af sin tid på hospitalet til at hækle en dåbskjole til sin ufødte datter.

Selv Troels, hvis børn ikke er døbt, havde begge børnene i familiedåbskjolen til navnefesterne, og deres navne blev også broderet på kjolen bagefter. Således markerede Troels og hans kone, at de ikke brød helt med familietraditionerne, kun med det religiøse og med folkekirken.

Kapitel 4. Teoretisk diskussion af undersøgelsens resultater

Hvordan kan man forstå, hvad der er på spil hos de 27 forældre i undersøgelsen? I det følgende fortolkes interviewmaterialet ved at relatere det til *individualiseringsteorierne* bag *Dåb eller ej?* (Leth-Nissen og Trolle 2015), som dannede baggrund for undersøgelsen i *Dåb i dag* (2018). Resultater og fund fra de to interviewundersøgelser sammenholdes og diskuteres, resultater fra den kvantitative survey YouGov 2014 sammenlignes med de to interviewundersøgelser, og de sidste fund fra undersøgelsen fremlægges i systematiseret form.

Herefter følger en teoretisk diskussion med yderligere drøftelse af *traditionsbegrebet*, inden kapitlet afsluttes med en perspektivering af undersøgelsens resultater.

Sammenligning mellem Dåb i dag (2018) og interviews i Dåb eller ej? (2015)

Som tidligere nævnt, består interviewmaterialet i *Dåb eller ej?* (2015) af interviews med 25 forældre, alle bosat med mindre børn i Sydhavn sogn i København.⁴⁸ Oversigten her (Tabel 14) sammenligner de to undersøgelsers deltagere på grundlæggende demografiske parametre.

Tabel 14: Demografisk sammenligning af interviewdeltagerne i *Dåb i dag* (2018) og *Dåb eller ej?* (2015).

Interviews	<i>Dåb i dag</i> 2018	<i>Dåb eller ej?</i> 2015
Antal forældre i interviews	27	25
Forældrenes kønsfordeling på kvinder (K) og mænd (M)	17K 10M	17K 8M
Alder	25-45	20-50
Mellem- og højtuddannede (professionsbachelor, kandidat mm.)	16	15
Bosat i byområde over 1000 indbyggere (urbaniseringsgrad)	12	25
Opvokset i bopælssogn eller i nærheden (inden for 20 km)	13	2

⁴⁸ Se *Dåb eller ej?* (2015) s. 48-49 og 64 for beskrivelse af de deltagende forældre i 2015-undersøgelsen.

De to undersøgelsers grupper af interviewede forældre er nogenlunde lige store (27 mod 25 forældre), og har stort set samme kønsfordeling og aldersspredning. I de nye *Dåb i dag*-interviews havde forældrene i gennemsnit samme uddannelsesniveau som forældrene i Sydhavn sogn, fra *Dåb eller ej?* (2015).

Forældregruppen i *Dåb i dag* (2018) var rekrutteret, så gruppen repræsenterede forældre, som er bosat i købstæder, forstadssogne, og store og små landsogne, alle uden for hovedstadsområdet. Der var således langt færre forældre (12) fra *Dåb i dag* (2018) end forældre (26) i *Dåb eller ej?* (2015), som var bosat i et egentligt byområde (by over 1000 indbyggere). Der var også stor forskel på hvor stor en del af gruppen, som havde haft deres opvækst i nærheden af deres nuværende bopælsogn. 13 forældre i *Dåb i dag* (2018) var opvokset i bopæls sognet eller i nærheden (indenfor 20 km), mens det samme kun gjorde sig gældende for 2 forældre i *Dåb eller ej?* (2015).

De demografiske ligheder mellem de to deltagergrupper gør det forsvarligt at betragte dem samlet under ét, som materiale, der til sammen viser tendenser på nationalt niveau, dog med det forbehold at begge grupper har et højere uddannelsesniveau end tilsvarende for aldersgruppen 25-49-årige i den danske befolkning.⁴⁹

I de kommende afsnit sammenlignes de to undersøgelser ved at gennemgå resultaterne for hvert enkelt forskningsspørgsmål (se Tabel 12 for oversigt over alle forskningsspørgsmål).

Individualiserede småbørnsforældre

Seks forskningsspørgsmål (nr. 1-6) bag *Dåb i dag* (2018) er bygget op omkring indikatorer på den samfundsmæssige forandringsproces, som kaldes *individualisering*. I *Dåb eller ej?*-rapporten forklarede Leth-Nissen og Trolle (2015), hvordan individualiseringsprocessen gennem det 20. århundrede skubber os mod en subjektorientering (Taylor 2008 [2002]), som lægger et større ansvar for eget liv på det enkelte menneske.

Iversen har fortolket filosofen Charles Taylors tanker ind i en nordisk kontekst. Han argumenterer med Taylor for, at individer som del af individualiseringsprocessen lever under et eksistentielt *krydspres*. *Krydspreset* hænger sammen med det, som Taylor navngav *the subjective turn*, og som beskriver det skifte, som sammenkoblingen af den moderne individorientering og et voksende behov for autenticitet har medført (Iversen 2012, s. 34-37). Iversen konkretiserer, hvordan det giver sig udtryk i Norden:

⁴⁹ Beregning af data fra Danmarks Statistik viser, at andelen af mellem- og højtuddannede i den samlede danske befolkning er 27 %, mens den i aldersgruppen 25-49-årige er 38 %. I begge de to grupper deltagere fra *Dåb i dag* (2018) og *Dåb eller ej?* (2015) er andelen af mellem- og højtuddannede på 60 %.

Når vi i Norden i flere årtier har hævdet, at vi hver især er 'kristne på min egen måde' (Hamberg 1989), skyldes det hverken akut selviscenesættelse eller knæfald for markedet, hvor enhver jo køber sit – om end fra de samme hylder. Det skyldes, at vi kun kan orientere os ud fra det, som vi tror er særligt for os som enkeltindivider, allerhelst knyttet til en personlig erfaring, som hin enkelte iblandt os har haft. Erfaring må der til, for kun 'min erfaring' kan jeg regne som helt min egen. Det kan godt ske, at enhver ikke bliver salig i sin tro, men man bliver i hvert fald ikke salig i andres tro. Kun den tro kan virke, som er ens egen (Iversen 2012, s. 38).

Det medfører, at vi i stigende grad anerkender den enkeltes erfaringer og holdninger som gyldige i forhold til, hvilke værdier vedkommende vælger at leve sit liv efter. Samtidig forventer vi ikke, at man lever sit liv efter samme værdier og religion, som f.eks. ens forældre havde. Individualiseringen har således bidraget til, at religion i højere grad er blevet et individuelt anliggende, som man kan vælge til og fra, som det giver mening i ens liv. Det kan vise sig ved at den enkelte sammensætter sin ”egen, religiøse pakke” (*religiøs patchwork* eller *bricolage*) eller anvender andre eksistentielle, meningsskabende overlevelsestrategier.⁵⁰ Sideløbende har *sekulariseringen* opløst den stærke binding, som folkekirken tidligere havde til samfundsinstitutioner som f.eks. folkeskolen, og sammen med individualiseringen bidraget til en frisættelse af det enkelte menneske i forhold til religion.⁵¹

Vi forventes således ikke længere at overtage vores forældres og bedsteforældres værdier, og vi socialiseres heller ikke, som tidligere generationer, gennem skolen og andre institutioner til at overtage den majoritetsreligion, som den evangelisk-lutherske kristendom gennem folkekirken stadig er i Danmark.

I *Dåb eller ej?* (2015) operationaliserede Leth-Nissen og Trolle (2015, s. 54-55) *individualisering* som:

- *Autoritetskritik*
- *Forhandling internt blandt forældrene*
- *Det forhold, at man sammensætter sin egen religiøse pakke (patchwork-religiøsitet).*

For at kunne sammenligne, hvorvidt og hvordan de to gruppers forældre fremstår som individualiserede, opsummeres her forældrenes svar og

⁵⁰ Leth-Nissen og Trolle 2015, s. 54-55.94-95. Undersøgelsens begreb om individualisering byggede på sociologerne Karel Dobbelare (2002), Charles Taylor (2002), Paul Heelas og Linda Woodhead (2005) og Anthony Giddens (1991).

⁵¹ Leth-Nissen og Trolle 2015, s. 54-55.94-95.

overvejelser inden for de seks forskningsspørgsmål, som var rettet mod afdækning af individualisering.

Tabel 15: Sammenligning af resultater Dåb i dag (2018) (forskningsspørgsmål 1-6) og Dåb eller ej? (2015).

Teoretiske forsknings-spørgsmål	Dalum, Jerslev-Hellum-Mylund, Nykøbing Falster, Oppe Sundby-Snostrup og Them 2018	Sydhavn sogn 2015⁵²
1. Forhandling og meningsskaben i eget liv overfor tradition, egen dåb og medlemskab?	Fælles refleksionsrum mere end forhandling. Det at give traditionen videre blev en del af meningen med barnedåben.	Forhandling var tydeligt til stede. Meningsskaben i eget liv vigtigere end tradition, egen dåb og medlemskab.
2. Ses venners og families valg som inspiration, mens valget i sidste ende er forældrenes eget?	Ja, venners og families valg sås som inspiration, mens valget i sidste ende er forældrenes eget. Afvigelse fra familietraditionen kunne dog skabe konflikter.	Ja, valget var i sidste ende forældrenes eget.
3. Ses dåben som foreløbig, mens barnet selv skal vælge religiøst tilhørsforhold i konfirmationsalderen?	Ja, barnedåben sås som foreløbig og det endelige valg tages af barnet selv i konfirmationsalderen.	Ja, barnedåben ses som foreløbig og det endelige valg tages af barnet selv i konfirmationsalderen.
4. Gør babysalmesang en forskel for valget af dåb?	Forældrene forbandt babysalmesangen med folkekirkens rummelighed, dåbsoplæring, adgang til et fællesskab på et kristent grundlag, og så det som adgang til et lokalt netværk.	Forældrene så babysalmesang som et kulturtilbud på linje med andre. Det var som regel ikke forbundet med barnedåben.
5. Kan religion vælges til og fra som det giver mening?	Meget få af forældrene valgte religion til og fra, som det gav mening i deres eget liv.	Forældrene valgte religion til og fra, som det gav mening i deres eget liv.
6. Er forældrene generelt positive over for folkekirken?	Forældrene var generelt positive over for folkekirken, som har fungeret som mentalt bagtæppe i de fleste forældres opvækst.	Forældrene var generelt positive over for folkekirken, som har været en tilbagevendende del af de fleste forældres opvækst.

⁵² Teksten i tabelkolonnen for Sydhavn sogn stammer (hvis ikke andet er angivet) fra Leth-Nissen og Trolle 2015, s. 71-75, i form af enten citat eller omskrivning af teksten.

Leth-Nissen og Trolle (2015, s. 54-55.94-95) fandt, at forældregruppen fremviste alle tre træk, og konkluderede at forældrene fra Sydhavn sogn fremstod meget individualiserede i deres forhold til og valg af barnedåb, religion og tro. Anvendes de samme tre indikatorer for individualisering i de nye *Dåb i dag* (2018)-interviews, er graden af individualisering mindre tydelig. Forældrene i *Dåb i dag* (2018) fremviste således ikke megen *autoritetskritik* (spørgsmål 6), når de forholdt sig til kristendom og folkekirken.

Forhandlingen mellem forældrene (spørgsmål 1) fremstod også anderledes end i *Dåb eller ej?* (2015). I *Dåb eller ej?* (2015) var der en tydelig tendens til, at forældrene forhandlede om valg eller fravalg af barnedåb, og at den forælder, som havde de stærkeste følelser forbundet med dåb eller ej, vandt forhandlingen. I analysen af de nye interviews i *Dåb i dag* (2018)-undersøgelsen viste det sig, at meget få af forældreparrene (2-3 familier) havde en egentlig forhandling i gang om barnedåben. Flere par havde dog haft en forhandling tidligere, da de ville giftes. Spørgsmålet er, om begrebet *forhandling* egentlig er det mest dækkende i forhold til at forstå, hvad der er på spil blandt forældrene i de nye interviews? I stedet for *forhandling* foreslås det at tale om, at der opstår et *fælles refleksionsrum* hos forældrene (Giddens 2004 [1994]). Med *fælles refleksionsrum* menes det forhold, at processen omkring valg eller fravalg af barnedåb bliver en anledning for forældrene til at reflektere sammen over liv og tro og religiøst tilhørsforhold. Barnets fødsel åbner således for et refleksionsrum, som for de fleste forældres vedkommende har været lukket ned siden konfirmationsalderen.

Der var i de nye interviews stor forskel på, hvor intense refleksioner, der fandt sted i familierne, og hvor længe vinduet til refleksionsrummet var åbent. De fleste forældre var ret enige om hvad de skulle vælge, men de havde brug for sammen at finde ud af, hvordan de havde det med barnedåb eller ej, hvad det betød for dem, hvorfor valget overhovedet var vigtigt og hvad det havde med tro og tradition at gøre for dem. De kunne sagtens diskutere barnedåb, tro og folkekirke ud fra enighed og et fælles standpunkt. Derfor var der heller ikke tale om, at følelser ”kunne vinde”. Der var ofte følelser forbundet med de emner, forældrene sammen reflekterede over, men følelserne var sjældent forbundet med konflikt, nærmere med den alvor som forældrene gik til emnet med.

Egen religiøs pakke, det man også kalder *patchwork-religiøsitet* (spørgsmål 5), var tilsyneladende helt fraværende i materialet. Troels og hans kone komponerede selv et ritual til navnefest for deres børn, men her var der

snarere tale om et udtryk for ikke-tro, men dog et behov for en rituel markering. Snarere var religion for de fleste af forældrene det samme som kristendom, og fungerede som del af det mentale bagtæppe (Gundelach et al. 2008, s. 242).

Som ovenfor nævnt lignede forældregrupperne i de to undersøgelser hinanden, hvad angår fordeling på uddannelsesniveau, køn og alder. Der var forskel på urbaniseringsgraden af deres bopæl, og på hvor mange, der var flyttet væk fra det sted, hvor de voksede op. Forældregruppen i *Dåb i dag* (2018) adskiller sig også på de parametre, der drejer sig om tilknytning til folkekirken. Langt flere af deltagerne i de nye *Dåb i dag* (2018)-interviews havde således valgt barnedåb (24 mod 12) (Tabel 16). Forskellene i valg af barnedåb og i forhold til medlemskab af folkekirken kunne støtte en konklusion om, at forældrene uden for Hovedstaden (*Dåb i dag* (2018)) ikke er så individualiserede som de forældre, der var bosat i Sydhavn sogn (*Dåb eller ej?* (2015)), idet de tilsyneladende har taget de samme valg som deres forældre om valg af barnedåb for deres børn.

Tabel 16: Tilknytning til folkekirken. Sammenligning af interviewdeltagerne i *Dåb i dag* (2018) og *Dåb eller ej?* (2015).

Interviews	<i>Dåb i dag</i> 2018	<i>Dåb eller ej?</i> 2015
Har valgt barnedåb for barn/børn	24	12
Selv medlem af folkekirken	23	15

Ser man derimod ned under de tre indikatorer, på de bevægelser og tendenser, som de er udtryk for, bliver billedet et andet. Interviewene viser, at den religiøse diversitet og den subjektivisme, som individualiseringen har medvirket til, i *Dåb i dag* (2018) finder sit udtryk i form af eksistentielle, meningsskabende overlevelsestrategier og i et øget ansvar for eget liv. Forældrene forsøger at komme overens med deres liv ud fra de muligheder, de nu engang har til rådighed. Livet er ikke lagt til rette for dem, de skal selv finde vej i det.

Forældrene i *Dåb i dag* (2018) er alle bosat uden for Region Hovedstaden, og derfor sandsynligvis mindre eksponeret for alternative fejring af en barnefødsel end man er som bosat i Storkøbenhavn.

Der er med andre ord næsten lige så mange overvejelser over valget af barnedåb blandt forældrene i *Dåb i dag* (2018) som blandt forældrene i *Dåb eller ej?* (2015); de har bare færre alternativer at vælge mellem. Alle kender barnedåben, men de færreste har været til navnefest. Et par af fædrene bekender sig til asatro, men har f.eks. ikke deltaget i knæsætning, som er asatroens alternativ til barnedåb.

Generelt er forældrene i *Dåb i dag* (2018) mere kollektivt orienterede end forældrene i Sydhavn sogn i *Dåb eller ej?* (2015) var. Gundelach, Iversen og Warburg (2008) argumenterede for en særlig dansk individualisme, nemlig den *kollektivt orienterede individualisme*, som passer på forældrene fra *Dåb i dag* (2018). Gundelach et al. forklarede hvordan ”*man lægger vægt på personlig uafhængighed, men også på at man er en del af et kollektiv, det være sig familie, arbejdsplads, skole eller samfundet/staten*” (Gundelach et al. 2008, s. 195).

Forældrene oplever ikke det store pres fra hverken institutioner eller det omgivende samfund, og føler sig frisatte i forhold til religion, og det er i højere grad forpligtelsen over for familien, særligt barnets oldeforældre og til en vis grad bedsteforældre, som fylder. I flere familier foregår forhandlingen med bedste- og oldeforældrene, endda med søskende, i åben dialog, i andre fungerer familien mere som et baggrundstæppe for forældrenes refleksionsrum omkring valget af dåb eller ej. Forældrene oplever, at valget er deres, at de har ansvaret, og i en anerkendelse af, at deres egne erfaringer og holdninger skal guide dem, giver de sig tid til sammen at finde det valg, som giver mening for dem.

Sammenligning med YouGov 2014-undersøgelsen

Den landsdækkende YouGov 2014-undersøgelse fra *Dåb eller ej?*-projektet (2015) viste meget tydeligt, hvordan faldet i antal barnedåb hænger sammen med generelle samfundsmæssige tendenser i retning mod individualisering, sekularisering og religiøs diversitet. Leth-Nissen og Trolle (2015) forklarede:

Sammenfattende viser YouGov-undersøgelsens landsdækkende materiale, at de faldende dåbsprocenter er et resultat af flere samfundsmæssige bevægelser, hvoraf individualisering er den stærkeste. Dernæst afspejler forældrenes fravalg af dåb både en samfundsmæssig sekularisering, som på individniveau kommer til udtryk ved ikke-tro, og derudover også en større samfundsmæssig religiøs diversitet (Leth-Nissen og Trolle 2015, s. 32-33).

De vigtigste resultater fra YouGov 2014-undersøgelsens landsdækkende materiale blev direkte anvendt til formulering af seks forskningsspørgsmål (nr. 8, 10, 11, 12, 13 og 15) til interviewundersøgelsen *Dåb i dag* (2018) (se Tabel 17).

Tabel 17: Sammenligning af resultater Dåb i dag (2018) (forskningsspørgsmål 8 + 10-13 + 15) og Dåb eller ej? (2015) (Leth-Nissen og Trolle 2015, s. 71-75).

Teoretiske forskningsspørgsmål inspireret af YouGov 2014	Dalum, Jerslev-Hellum-Mylund, Nykøbing Falster, Oppe Sundby-Snostrup og Them 2018	Sydhavn sogn 2015
8. Hvad betyder uddannelse og arbejde for valg eller fravalg af barnedåb?	Lang uddannelse havde betydning for udviklingen af et fælles refleksionsrum mellem forældrene.	Til- og fravalg af dåb skete på tværs af uddannelsesniveau.
10. Er dåb en familietradition, et ritual for navngivning og knyttet til det at være dansk?	12 af 18 familier kobled valg af dåb til tradition. Navngivning blev nævnt i forbindelse med broderi på dåbskjole.	Familietradition blev ikke set som et autentisk argument for valg af barnedåb. Flere forældre forbandt dåb med kristent og nationalt værdigrundlag.
11. Handler fravalg af dåb om at barnet skal vælge selv, om at forældrene ikke kan sige ja til trosbekendelsen og om at forældrene har en anden religion eller ikke er religiøse?	Alle forældre fortalte, at barnet skal vælge selv, både de som valgte dåb til og de som valgte den fra. Fravalg pga. at forældrene ikke var religiøse el. havde en anden religion.	Alle forældre fortalte, at barnet skal vælge selv, både de, som valgte dåb og de, som valgte den fra. Fravalg handlede om, at forældrene ikke var religiøse.
12. Er der forskel på forældre født før og efter 1970?	Ikke muligt at bekræfte hypotesen fra YouGov 2014.	Ikke muligt at bekræfte hypotesen fra YouGov 2014.
13. Gør religiøs socialisering (hjemmet, spejder, kirkekor etc.) en forskel for valget af fejring af barnets fødsel?	Næsten alle forældre valgte at få deres børn døbt, men kun 5 forældre havde deltaget i kirkelige aktiviteter, spejder eller kirkekor. Ikke muligt at sige noget om sammenhængen ud fra de foreliggende interviews.	12 ud af 26 forældre havde deltaget i kirkelige aktiviteter, spejder eller kirkekor, særligt forældre opvokset uden for Hovedstaden. Ikke entydig sammenhæng ml. kontakten til folkekirken i opvæksten og valg eller fravalg af dåb.
15. Er forældres eget medlemskab af folkekirken afgørende for valget af fejring af barnets fødsel?	De fleste forældre var døbt som små. Da næsten alle havde valgt barnedåb, kan der ikke ses sammenhæng mellem valg af barnedåb og forældres egen dåb og medlemskab af folkekirken.	Der var ikke altid sammenhæng. Forældre, der ikke var medlem (både døbte og ikke-døbte), talte oftest for at fravælge barnedåb.

Resultaterne fra YouGov 2014 pegede på en sammenhæng mellem lang uddannelse og fravalg af barnedåb (spørgsmål 8). Religionssociolog Peter Lüchau fandt gennem statistiske analyser en sammenhæng mellem urbaniseringsgrad og fravalg af dåb (Lüchau 2014), som ikke kan bekræftes entydigt i materialet fra *Dåb i dag*. Uddannelse havde ikke den store betydning for valg af barnedåb i hverken *Dåb i dag* (2018) eller *Dåb eller ej?* (2015).

I YouGov 2014 blev *tradition* koblet til valg af dåb (spørgsmål 10), men netop fordi *tradition* er så åbent et begreb, risikerer man at overse, at *tradition* også kan kobles sammen med individualisering, når udgangspunktet for de eksistentielle beslutninger ligger hos individet selv (se kommende afsnit for uddybning omkring *tradition*).

I begge interviewundersøgelser handler fravalg af barnedåb (spørgsmål 11) om, at barnet selv skal vælge religiøst tilhørsforhold; i sidste ende gælder det for stort set alle forældre, både de som vælger barnedåben fra, og de som vælger den til. Barnedåben ses nemlig som foreløbig, indtil konfirmationsalderen, hvor barnet selv skal tage det endelige valg.

Da materialet ikke er repræsentativt på aldersspredningen, kan det ikke afgøres, om der er forskel på, om forældrene er født før eller efter 1970, sådan som det blev indikeret i YouGov 2014 (spørgsmål 12). Der er heller ikke nogen éntydige tendenser, når man ser på betydningen af deltagelsen i kirkelige aktiviteter, spejder og kirkekor i løbet af forældrenes opvækst, hverken i *Dåb eller ej?* (2015) eller i *Dåb i dag* (2018) (spørgsmål 13). Snarere peger interviewmaterialet i retning af, at opvækst tæt på bopæl, samt bosætning i landområde ser ud til at have større betydning for valg af barnedåb end uddannelse og religiøs socialisering i opvæksten.

I YouGov-undersøgelsen fra 2014 var det 9 procent af de forældre, som fravalgte barnedåb, der selv var medlem af folkekirken (spørgsmål 15). 37 procent af de forældre, som ikke var medlem af folkekirken, fik deres børn døbt. Det er således forholdsvis udbredt, at der ikke er sammenhæng mellem ens eget medlemskab og barnets medlemskab. Der var eksempler på det samme både i *Dåb eller ej?* (2015) og i *Dåb i dag* (2018).

YouGov-undersøgelsen (YouGov 2014) og de to interviewundersøgelser bidrager med forskellige perspektiver på udviklingen inden for forældres holdninger til barnedåb eller ej. Kvantitative undersøgelser (som YouGov-undersøgelsen (2014)) finder resultater, som gælder for den brede befolkning (Bryman 2012, s. 408). I tilfældet med YouGov (2014) bestod respondenterne af forældre med hjemmeboende børn under 18, og resultaterne er derfor repræsentative for denne gruppe af befolkningen. Kvalitative undersøgelser

(som de to interviewundersøgelser) bidrager med ny viden om adfærd, værdier, holdninger og dermed med kontekst for forståelsen af det felt, som undersøges (Bryman 2012, s. 408). Det er derfor ikke overraskende, at man ikke direkte kan bekræfte fundene fra YouGov-spørgeskemaundersøgelsen (2014) i de to interviewundersøgelser. Alle tre undersøgelser er vigtige for forståelsen af det samlede billede af forandringerne, da YouGov (2014) bidrager med klare, overordnede tendenser over flere aldersgrupper af forældre, mens *Dåb eller ej?* (2015) og *Dåb i dag* (2018) fortæller os, hvordan vi skal forstå forandringerne, og hvilken kontekst disse forandringer sker i.

Andre faktorer bag valg eller fravalg af dåb?

De teoretiske forskningsspørgsmål blev formuleret før rekrutteringsprocessen gik i gang. Den kunne derfor ikke tage højde for, at gruppen af interviewpersonerne i *Dåb i dag* (2018) kom til at bestå af færre forældre, som havde fravalgt dåb, end gruppen af interviewpersoner i *Dåb eller ej?* (2015). Spørgsmål 7, 9 og 14 (Tabel 18), som alle undersøger en forskel på forældre, der har valgt til eller fra, kan dermed kun besvares indirekte. Her skal dog redegøres for baggrunden for spørgsmål alligevel.

Religionssociolog Pernille Friis Jensen gennemførte i 2015 et antal pilot-interviews for Center for Kirkeforskning, på basis af undersøgelsesdesignet fra *Dåb eller ej?* (2015). Det har desværre ikke været muligt at bearbejde materialet grundigt endnu, men de foreløbige fund pegede på, at flytning væk fra opvækstområdet havde indflydelse på til- eller fravalg af barnedåb, og dannede dermed baggrunden for forskningsspørgsmål 7 bag interviewguiden. Spørgsmål 7 spørger til, om flytning væk fra opvækstområdet har indflydelse på valget, og det kan interviewmaterialet fra *Dåb i dag* (2018) ikke alene give svar på.

Ligheden i de to deltagergrupper gør det som oven for nævnt forsvarligt at betragte dem samlet under ét, som materiale, der til sammen viser tendenser på nationalt niveau. Ser man derfor forældrene i de samlede interviews fra *Dåb eller ej?* (2015) og *Dåb i dag* (2018) under ét, er der en tydelig tendens til at forældre, som har bosat sig mindre end 20 km fra deres opvækststed, i højere grad tilvælger dåb.

Bergs observationer fra udviklingsopgaver i Kirkefunds-regi, hvor hypotesen var, at engagement i lokale foreninger og sociale netværk har betydning for tilvalg af dåb, inspirerede til forskningsspørgsmål 9. De sociale netværk og lokale foreninger havde dog tilsyneladende ingen indflydelse på tilvalg af dåb.

Tabel 18: Sammenligning af resultater Dåb i dag (2018) (forskningsspørgsmål 7 + 9 + 14 + nye temaer) og Dåb eller ej? (2015).

Teoretiske forskningsspørgsmål	Dalum, Jerslev-Hellum-Myllund, Nykøbing Falster, Oppe Sundby-Snostrup og Them 2018	Sydhavn sogn 2015 ⁵³
7. Giver flytning væk fra opvækstområdet mindre tilbøjelighed til at vælge dåb?	Kun tre familier af 18 har valgt barnedåb fra. Materialet siger kan derfor ikke noget om sammenhæng mellem fraflytning fra opvækststed og valg af dåb.	Kun to af forældrene havde bosat sig under 20 km fra opvækstsovn. Materialet siger derfor ikke noget om sammenhæng ml. fraflytning fra opvækststed og valg af dåb.
9. Spiller lokal tilknytning ind, gennem sociale netværk, foreningsliv, andet?	Det lokale tilhørsforhold er ikke afgørende for, om forældre vælger at få deres barn døbt eller vælger barnedåben fra. Til gengæld kan en barnedåb være en måde at komme til at høre til på, ved at knytte sig til kirkebygningen, præsten og stedet.	Det lokale tilhørsforhold er ikke afgørende for, om forældre vælger at få deres barn døbt eller vælger en barnedåb fra. Til gengæld kan en barnedåb være en måde at komme til at høre til på, ved at knytte sig til kirkebygningen, præsten og stedet.
14. Gør nutidskontakt til kirken en forskel for valget af fejring af barnets fødsel?	For to forældre blev mødet med præsten afgørende for hhv. barnedåb og vielse i kirken, siden barnedåb. Mødet med præsten blev også en adgang til et lokalt netværk og en følelse af at høre til.	For to forældre blev mødet med en præst afgørende for valg af kirkebygning for dåben. Børnene var nok blevet døbt alligevel, men uden stærk relation til præst og dermed bygning.

Teolog, ph.d., Kirsten Donskov Felter gennemførte sammen med religionspædagog Ruth Bjerrum i 2015 undersøgelsen *Hvad forventer folket af kirken*, som var en både kvalitativ og kvantitativ undersøgelse af forholdet mellem befolkning og folkekirke. Her fandt Felter og Bjerrum, at respondenterne i deres kvantitative undersøgelse (YouGov 2015 Kirkebrug og livsstil) lagde stor vægt på, at de mødte den lokale sognepræst, hvis de havde brug for bryllup, barnedåb og begravelse (Felter og Bjerrum 2015, s. 32). Heraf afledtes forskningsspørgsmål 14, der undersøger, om nutidskontakt til kirken gør en forskel for til- eller fravalg af barnedåb (se Tabel 18). Heller ikke

⁵³ Teksten i tabelkolonnen for Sydhavn sogn stammer (hvis ikke andet er angivet) fra Leth-Nissen og Trolle 2015, 71-75, i form af enten citat eller omskrivning af teksten.

spørgsmål 14 vedrørende nutidskontakt til kirken gav det store udslag i nogen af undersøgelseerne.

Således peger det samlede interviewmateriale på, at opvækst tæt på bopæl, samt bosætning i landområde har større betydning for valg af barnedåb end uddannelse og religiøs socialisering i opvæksten.

Tradition altid i transformation

De 27 forældre i *Dåb i dag* (2018) taler rigtig meget om *tradition*. Sammenholdt med de 25 forældre, som blev interviewet til *Dåb eller ej?* (2015), består interviewmaterialet af en righoldig kilde til dybere forståelse af hvad tradition i dag forbindes med. For hvad menes der egentlig med *tradition*? *Tradition* er et tvetydigt begreb (se også Leth-Nissen 2018b, s. 155), som ligesom andre vidt brugte begreber som f.eks. *kultur* er brugt i så mange forskellige kontekster og betydninger, at det som teoretisk begreb er blevet næsten umuligt at håndtere, definere og bruge konstruktivt.

Også i den YouGov 2014, som bidrog med viden om de faktorer, som har indflydelse på valg eller fravalg af barnedåb, blev begrebet *tradition* brugt i spørgsmålene. Spørgsmålet lød: ”Hvilke faktorer havde betydning for beslutningen om at døbe dit barn/dine børn?”, og herefter fulgte en række svarmuligheder, som svarerne i undersøgelsen kunne vælge fra. De havde mulighed for at vælge så mange faktorer, de ønskede. Her kom svarmuligheden ”Familietradition” ind som topscorer med 45 procent af svarerne, på linje med ”For at markere at barnet får navn”, som også blev valgt af 45 procent (Leth-Nissen og Trolle 2015, s. 17). Til trods for at tradition således fyldte rigtig meget i svarene, er det faktisk ikke muligt at definere, hvad *tradition* betyder for svarerne.

I et forsøg på at afgrænse begrebet, og gøre det muligt at tolke på forskningsresultaterne, hvor *tradition* som begreb hyppigt dukker op, vil tradition i det følgende blive betragtet som to ting: et indhold og en proces. Inspirationen hertil hentes dels fra etymologien, ordets oprindelse, og dels fra den systematiske teologi, som også arbejder med et todelt begreb om *tradition*.

Først etymologien: Selve ordet *tradition* kommer af det latinske *traditio*, som betyder overgivelse, overlevering, f.eks. af en fortælling eller som undervisning (Jensen og Goldschmidt 1986 [1886]).

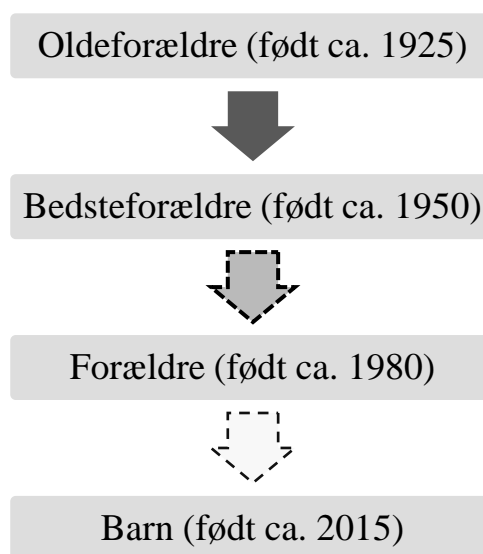
I en systematisk-teologisk sammenhæng er *traditio* blevet defineret som selve processen, nemlig måden, hvorpå *tradita*, indholdet af traditionen, læres eller gives videre (Percy 2005).⁵⁴ Her tales om den kristne og kirkelige

⁵⁴ Percy refererer desuden til Lindbeck 1984 og Schreiter (1972) for brugen af begreberne *traditio* og *tradita*: ”Theologically, and following scholars such as Lindbeck (1984) and Schreiter (1985), we might say that it is useful to distinguish between

tradition. Processen skal forstås således, at for hver videregivelse vil *tradita* blive nyfortolket af den, som giver *tradita* videre, og dermed er *tradita* (indholdet af traditionen) altid under transformation. Indholdet af traditionen er dermed under evig forandring; en formulering, som passer godt til det empiriske materiale fra de mange interviews med småbørnsforældre.

Med Percy kan man forestille sig en situation, hvor et subjekt besidder eller har del i en tradition, og videregiver indholdet af den tradition, nemlig *tradita*, til andre, som således er modtagere eller objekter for traditio-processen.

Indholdet af den tradition, som de mange forældre i interviewene taler om, har berøring med det kristne og kirkelige at gøre, da det alt sammen drejer sig om, hvordan de som individer og familier forholder sig til folkekirken og den kristendom, som den står for. Ærindet i dette afsnit er ikke at afdække indholdet af traditionen, men i stedet at ridse en model for processen op (se Figur 15), som kan bruges til at diskutere, hvordan traditionsprocessen foregår i dag.

Figur 15: Model for traditio-proces (eksempel-familie). Pilene symboliserer overleveringsprocessen fra generation til generation.

traditio (that is, what is taught) and tradita (that is, how things are taught). Lindbeck, G. (1984), *The Nature of Doctrine: Religion and Theology in a PostLiberal Age*, Philadelphia: Westminster. Schreier, R. (1985), *Constructing Local Theologies*, Maryknoll: Orbis. Seymour, J. and Miller, D. (eds) (1972), *Contemporary Approaches to Christian Education*, Nashville, TN: Abingdon Press.

I det følgende skal en sådan *traditio*-proces omkring forholdet til folkekirken (i meget forenklet form) tænkes ind i materialet fra de to interviewundersøgelser, med et tænkt eksempel, som består af fire generationer: Oldeforældre (født ca. 1925), bedsteforældre (født ca. 1950), forældre (født ca. 1980) og barn (født ca. 2015) (se Figur 15).

Oversat til de *traditio*-processer, som finder sted omkring fra- eller tilvalg af en barnedåb, kan man se relationen mellem bedsteforældre og barnets forældre som en *traditio*-proces, ligesom relationen mellem barnets forældre og barnet selv kan ses som en *traditio*-proces.

Oldeforældrene (født ca. 1925) gik i sin tid aktivt ind og sørgede for, at bedsteforældrene (født ca. 1950) blev døbt, konfirmeret, og at tip-oldeforældrene kom godt i jorden på den lokale kirkegård. Og da bedsteforældrene voksede til, omkring 1975, sørgede oldeforældrene også for, at de blev gift, i hvert fald inden det første barn blev født; og for at det barn blev døbt (jf. Salomonsen 1971).

Bedsteforældrene (født ca. 1950) har været aktive eller i hvert fald samtykket i *traditio*-processen, da de fik forældrene (født ca. 1980) døbt. Men da forældrene (født ca. 1980) blev teenagere, blev de mere eller mindre postuleret stillet over for valget om konfirmation eller ej. Og her indledte bedsteforældrene (født ca. 1950) en tilbagetrækning fra *traditio*-processen, som de ikke er kommet tilbage til.

Derfor: I de situationer, som forældrene beskriver i interviewene i både *Dåb eller ej?* (2015) og *Dåb i dag* (2018), er der sket et brud, og noget nyt er på spil. Bedsteforældrene (født ca. 1950) er som ovenfor beskrevet trådt i baggrunden, og afventer, hvorledes forældrene (født ca. 1980) til det potentielle dåbsbarn vil gribe situationen an. Idet bedsteforældrene ikke kan eller vil overlevere *tradita* til den næste generation, opstår et vakuum, hvor barnets forældre i stedet må påtage sig den aktive rolle. Det gjorde de allerede omkring valg eller fravalg af konfirmation, og nu skal de gøre det igen, helt i tråd med teorien om subjektorienteringen (Taylor), hvor ansvaret for eget liv hviler på individet selv.

Traditio-processen forandres således fra at være et kontinuerligt subjekt-objekt-forhold fra generation til generation, til at være en proces, hvor barnets forældre selv må tage rollen som de aktive parter på sig, før de eventuelt kan indtræde i en *traditio*-proces i relationen til deres eget barn. Forældrene fungerer ikke længere som modtagere af *tradita* (traditionens indhold), men er trådt ind i en aktiv rolle, hvor de selv må udvælge, hvilken del af *tradita*, de kan og vil aktivere og siden give videre til deres barn.

Konsekvenserne er flere: *Traditio*-processen bliver dermed, som påvist i *Dåb eller ej?* (2015) enten helt afkoblet fra bedsteforældregenerationen, eller

den bliver, som det er tydeligere i *Dåb i dag* (2018) forandret til en forhandling mellem generationerne; en forhandling om hvilke dele af *tradita*, der skal bringes med videre. Forældrenes *traditio*-proces, som først kickstartes omkring deres bryllup eller fødslen af det første barn, kan dermed (med et let omskrevet udtryk) beskrives således: Forældrene sammensætter deres egen *tradita*-pakke.

Den her skitserede proces omkring videregivelse af traditionen er selvfølgelig udtryk for en generalisering. Når det handler om *traditio* og *tradita* i forhold til brug af folkekirken, er også andre parter stemmer aktive eller klingende med i baggrunden: resten af familien, venner og netværk, institutioner, skoler, medier mm. Der er således endnu en konsekvens af, at bedsteforældrene trækker sig ud af *traditio*-processen: nemlig den, at disse mange stemmer kommer til at fylde mere i forældrenes egen proces med at forholde sig til *tradita* og den *traditio*-proces, de kan vælge at gå ind i som forældre til et nyfødt barn. Her skrives med vilje ”kan vælge”, idet barnets forældre nemlig på samme måde som bedsteforældrene i nogle tilfælde fravælger rollen som aktive parter i den *traditio*-proces, som kunne finde sted mellem forældre og barn. Det ses tydeligst, når forældre argumenterer med, at forholdet til religion skal være barnets eget valg, f.eks. når de forklarer deres fravalg af barnedåb, men også når de understreger, at konfirmation eller ej til den tid bliver barnets eget valg, uanset om barnet er blevet døbt eller ej som lille.

Når *traditio*-processen er præget af afkobling eller forhandling mellem generationerne, er man nødt til at fortolke interviewpersonernes brug af ordet *tradition* i det nye lys. Forældrene i interviewene fra *Dåb i dag* (2018) bruger ordet *tradition* mere end forældrene i interviewene fra *Dåb eller ej?* (2015). Det kunne lede til en forståelse af, at forældrene i Sydhavn sogn i København er langt mere individualiserede end forældrene i resten af Danmark. Den forståelse ville dog være forkert. Argumentationen her er, at når overleveringen af traditionen er afbrudt eller under forhandling, og indholdet af traditionen kan vælges til og fra (forældrene sammensætter deres egen *traditionspakke*), så er forældrene uden for København lige så individualiserede som forældrene fra Sydhavn sogn. De vælger oftere end forældre i København at få deres barn døbt, men det er et aktivt tilvalg af de dele af traditionen, som de ønsker at have med i deres eget liv. Og de vælger kun for sig selv; barnet må senere selv foretage et tilsvarende valg, først i konfirmationsalderen, og senere, med en medforælder, et valg om en fælles *traditionspakke*.

Forældrene i *Dåb i dag* (2018) kan således på den ene side siges at være værdimæssigt forholdsvist kollektivt orienterede mod det fællesskab, de har med deres familier på begge sider. På den anden side er de dog individualiserede, idet de alle tilkendegiver, at *traditionen* kan vælges til eller fra. De fleste forældre, i talen om *tradition*, vælger netop også elementer ud fra barnets to familiegrene (når der er to), og viderefører de elementer, som de tillægger mening, i det liv, som de lever sammen med barnet.

Analysearbejdet genererede to nye temaer, som begge er eksempler på, hvordan forældrene tilvalgte elementer af den tradition, som stod til rådighed. Det drejede sig om valget af hvilken kirkebygning, barkedåben skulle finde sted i, og om hvilken dåbskjole, barnet skulle iklædes under barne-dåben (Tabel 19).

Tabel 19: Nye temaer genereret fra interviewene i *Dåb i dag* (2018).

Nye temaer	Dalum, Jerslev-Hellum-Myllund, Nykøbing Falster, Oppe Sundby-Snostrup og Them 2018	Sydhavn sogn 2015 ⁵⁵
Kirkebygningen som markør af lokalt tilhørsforhold – kirkegården/stedet	Ønsket om at høre til lokalt førte i to tilfælde til tilvalg af den lokale kirke. Et familiegravsted afgjorde barkedåb og bryllup i samme kirke, da de afdøde på den måde blev del af ritualerne.	Kirkebygningen som ramme om dåb eller vielse blev identitetsmarkør for forældre, der valgte citykirker til frem for den lokale kirke.
Dåbskjolen som markør af familiært tilhørsforhold	Dåbskjolen havde betydning som markør i forhold til familietradition, relationer og endda også som afgrænsning til bestemte grene af familien.	Dåbskjolen havde betydning som markør i nogle tilfælde, hvor den pegede på etablering eller fortsættelse af familietradition.

Her er der særligt for kirkebygningen tale om, at forældrene skal foretage et valg, for der er oftest ikke nogen fast kirke, som deres familier hører til. Som tidligere nævnt svarede forældrenes billede til det, som Jensen beskrev med sit begreb om ”den fjerne kirke” (Jensen 1995), og som også etnolog Inge-Marie Børghesen dokumenterede i sin afhandling *Folk og folkekirke* (1991). Vi har fra Nynne Helges afhandling om *Familien Jensen og Vorherre* (1996) eksempler på, hvordan tilflyttere til København omkring 1900 vælger mellem de lokale kirker efter personlig tilknytning, og ikke holder sig til sognegrænserne. Flytningen fra opvækstsognet til storbyen har gjort, at man ikke

⁵⁵ Teksten i tabelkolonnen for Sydhavn sogn bygger på nogle af de analyser af interviewmaterialet, som ikke blev medtaget i Leth-Nissen og Trolle 2015.

længere er bundet til sognekirken, men friset til at træffe et personligt valg (Helge 1996, s. 48). Det nye er dog, at fænomenet nu ses også uden for Stor-københavn, og endda blandt personer, som er opvokset lokalt, som f.eks. John og Judith (Jerslev nr. 5 og 6).

Hvad ligger der i ordet tradition?

Zoomer man ind på, hvad *tradition* handler om, når forældrene bruger ordet i interviewene, handler *tradition* for forældrene mere om, hvad man gør, end om traditionens indhold. *Tradition* bruges af forældrene om forholdet til folkekirken, og for at kunne gribe fat i, hvad der egentlig er på spil i forholdet mellem individ og religion, skal Warburgs teori om tilhørsforhold, *belonging*, i det følgende anvendes som analytisk værktøj.⁵⁶ Warburg har defineret *belonging* som *medlemskab*; at man er med i en gruppe. Warburg understreger, at hendes fortolkning af *belonging* stemmer overens med, hvordan religionssociolog Grace Davie bruger begrebet *belonging*, særligt i Davies begreb om *believing without belonging* (1994, s. 93-116 i Warburg 2006, s. 332). Begrebet *medlemskab* omfatter således både det registrerede, formelle medlemskab og den identitet, som et individ finder i at identificere og forpligte sig på en bestemt kultur (Warburg 2006, s. 332).⁵⁷

Til analyse af, hvad der er på spil i *belonging*, anvender Warburg begreberne *knowing*, *doing*, og *being* til beskrivelse af forholdet mellem individ og religion.⁵⁸ Warburg definerer *knowing* som det aspekt af *belonging*, som handler om at holde sig til et bestemt verdenssyn, som kan hjælpe individet med at besvare livets store spørgsmål og samtidig fungere som en guide til evige sandheder (Warburg 2006, s. 333). *Doing* defineres som den del af *belonging*, som handler om at udføre, eller ikke udføre, bestemte handlinger, som har til formål at præsentere, bekræfte og fremhæve kollektive identiteter (Warburg 2006, s. 334). *Being* relaterer sig til gengæld til den del af *belonging*, som handler om at føle, at man hører sammen med

⁵⁶ Det følgende afsnit bygger på Leth-Nissen 2018b, s. 38-39.

⁵⁷ Warburgs begreber er udviklet til beskrivelsen af forholdet mellem individ og religion i en minoritetskontekst, mens Leth-Nissen har testet brugen af begreberne i en majoritetskontekst, nemlig til analyse af folkekirken (Leth-Nissen 2018b, s. 38-39.200-203).

⁵⁸ Warburgs begreber er overført fra sociolingvistikken, hvor Joshua A. Fishman (1980 in Warburg 2006, s. 333) brugte kategorierne *knowing*, *doing*, og *being*. Fishman brugte begreberne i sine studier af etnicitet, mens Warburg altså overfører de tre kategorier til religionssociologien.

andre, f.eks. familiemedlemmer. *Being* handler også om at vide med sig selv, at man har denne identitet (Warburg 2006, s. 334).

Går vi nu tilbage til, hvordan forældrene i interviewene i *Dåb i dag* (2018) bruger ordet *tradition* i forhold til folkekirken, og hvilke eksplicite eller implicite betydninger, de lægger i det, handler tradition mere om *doing* og *being*, end om *knowing*. De knytter tradition til det at udføre en bestemt handling, nemlig barnedåben (*doing*), og en del af forældrene holder fast på, at barnedåben også er en måde at vise, man hører sammen (*being*). *Knowing*-aspektet handler for forældrene sjældent om at vide, hvad kristendommen indeholder, eller om kende dens svar på livets store spørgsmål, men mere om, hvordan de kristne værdier kan være en guide, ikke til universelle sandheder, men som guide i hverdagslivet.

I enkelte interviews bruger forældrene *being*-aspektet af forholdet til folkekirken til at afgrænse sig over for andre. Et forældrepar, Nynne og Nikolai, fortæller f.eks. om, at de ikke vil deltage i en non-firmation i familien, fordi de synes det er forkert at støtte op om det, som de anser for at være et alternativ til folkekirkens ritualer. De vil hellere sætte forholdet til familien over styr, end de vil slække på deres identitet (*being*) som individer, som hører til folkekirken. De ser en eventuel deltagelse i en non-firmation (*doing*) som en bekræftelse på, at de har et tilhørsforhold til andre religiøse (i dette tilfælde ikke-religiøse) grupper, og det vil de ikke have siddende på sig.

Når forholdet mellem individ og folkekirke som her bruges til at afgrænse sig over for andre individer og grupper, ser vi en begyndende polarisering i det danske samfund, hvor tilhørsforholdet til folkekirken også kan være noget, som polariserer og splitter mennesker ad.

Opsummering og konklusion

Forældrene i Dalum, Jerslev-Hellum-Mylund, Nykøbing Falster, Oppe Sundby-Snostrup og Them kan anses for at være individualiserede i deres tilgang til valg eller fravalg af barnedåb for deres børn. Sammenlignet med forældrene fra Sydhavn sogn i *Dåb eller ej?* (2015) er de dog mere kollektivt orienterede i deres individualisme og opmærksomme på, at både de selv og barnet nok er personligt uafhængige, men samtidig del af fællesskaber, særligt familien i flere generationer.

Foranlediget af barnets fødsel og det dermed følgende spørgsmål om fejring og eventuel barnedåb, åbner der sig et *refleksionsrum* for forældrene, hvor de oplever, at til- eller fravalg af dåb er deres ansvar. I en anerkendelse af deres egne erfaringer og holdninger giver de sig tid til sammen at finde det valg, som giver mening for dem.

Medlemskab af folkekirken ses som tro og som en identitetsmarkør i forhold til andre, både positivt og negativt. Således kan fravalg af barnedåb også (imod hensigten) fortolkes som fravalg af familiens værdier. Samtidig ses f.eks. dåbskjole og gravsteder som stærke symboler på familieværdier og sammenhold.

Her skal nu oplistes de vigtigste resultater af det samlede interviewmateriale fra *Dåb i dag* (2018) og *Dåb eller ej?* (2015). Materialet dækker småbørnsforældre fordelt over hele Danmark, fordelt på forskellige geografiske typer (fra landsogne med små landsbyer til den ældre forstad, købstaden og storbyen), ligesom forældrene repræsenterer forskellige familietyper, aldersgrupper og bredde i uddannelsesniveau. Der er dog en overvægt af mellem- og højtuddannede forældre.

- Forældre bosat uden for København sammensætter selv deres egen pakke af traditioner. Traditionsbegrebet er således under opløsning. Tradition er noget, man vælger til og fra, ud fra de traditioner, som ens familie og netværk lever efter, men også andres traditioner er mulige at vælge til.
- Dåben ses som foreløbig, og forældrenes holdning er, at barnet selv skal vælge konfirmation til og fra. Forældrene indtager her samme position som deres egne forældre, og vil stille sig passive, når det drejer sig om at give en bestemt tradition videre.
- Forældre bosat uden for København fremstår dermed lige så individualiserede som forældre bosat i København. Forskellen i de valg, som forældrene tager, handler om, at det er en anden vifte af traditioner, man har adgang til og vælger ud fra, når man bor i København, hvor det multikulturelle samfund i højere grad end uden for København er slået igennem.
- De forældrepar, der er bosat uden for København, deler i højere grad værdier og religiøs baggrund (religiøs socialisering) end forældreparene bosat i København. Det gør, at forældrepar bosat uden for København i højere grad reflekterer fælles over valg af dåb eller ej, og i mindre grad forhandler, end de forældre, som er bosat i København.

Perspektiver og nye tendenser

Peger resultaterne på nye tendenser, og hvad byder fremtiden på? Ud fra materialet fremlægges her nogle mulige veje for den kommende udvikling.

Statistisk "normalitet"

Teologen Hans Raun Iversen, medlem af styregruppen, har fremlagt en tese i sit "Notat om begrebet statistisk normalitet i kirkelig praksis" (se Bilag 9). Iversen inddrager kirkestatistiske analyser af indmeldelser og udmeldelser af folkekirken, fordelt på folkekirkens 10 stifter, foretaget af religionssociolog Christina Øager Nielsen, og fortolker dem således, at så længe der er en ubrudt norm om f.eks. dåb i familien og vennekredsen, så vælger forældrene dåb for deres børn.

Iversen argumenterer herfra, at valget af dåb ikke er automatisk længere, og ligesom med konfirmationen ved forældrene i stigende grad, at der er findes alternativer til festen ved barnedåben, og konkluderer:

"Hovedreglen synes altså at være, at mange ikke-medlemmer fører til uforholdsmæssigt flere ikke-medlemmer. Er skredet først sket, så det efterhånden indtræder en negativ statistisk normalitet, er det svært – og ofte umuligt – at vende udviklingen igen. Vi skal selv vælge og stå inde for vore valg, men vi vil – hvor det er muligt – gerne gøre som de andre, hvis der ikke er alt for meget, der taler imod. Det er den tendens jeg kalder "statistisk normalitet"." (Iversen notat 2018. Bilag 9).

Iversen forudser dermed, at dåbstallene i takt med en stigende pluralitet i det danske samfund, vil føre til drastiske fald i tilslutningen til folkekirken og de kirkelige ritualer.

Churching alone – at kirke alene som bredere tendens

Leth-Nissens ph.d.-afhandling *Churching Alone* undersøgte, hvordan brugen af folkekirken forandrer sig sideløbende med forandringer i folkekirkens organisation.⁵⁹ Til at gribe det skift, som finder sted på både individ- og organisationsniveau, formuleredes begrebet *churching alone* (at kirke alene).

De livshistoriske interviews fra *Dåb eller ej?* (2015) blev anvendt som undersøgelsescases, og analysen påviste, at der over tid finder et skifte sted i brugen af folkekirken; et skifte som kan beskrives med religionssociologen Grace Davies slagord om "et skift fra forpligtelse til valg".⁶⁰ *Forpligtelse* forstås her som en forpligtelse mod den slægt, man kommer af, den familie man er en del af, og det samfund man er indfældet i; man *kirker sammen*. *Valg* skal til gengæld forstås som det valg, der giver mening for mig selv, og som passer ind i det liv, jeg lever eller gerne vil leve; at *kirke alene*. Skiftet væk fra at kirke sammen og til at kirke alene er et begyndende skifte; der er masser af mennesker, som fortsat *kirker sammen* og vælger de kirkelige handlinger ud af forpligtelse og bånd til slægten.

⁵⁹ Det følgende afsnit følger Leth-Nissen 2018a, s. 197-213. De teoretiske overvejelser, resultater og konklusioner bygger på Leth-Nissens ph.d.-afhandling "Churching Alone" (Leth-Nissen 2018b: 197-232).

⁶⁰ Davie 2013; 2006; 1994.

Skiftet fra forpligtelse til valg kan tænkes med i forståelsen af de nye interviews i *Dåb i dag* (2018). Interviewmaterialet bekræfter tilstedeværelsen af *churching alone*, en tendens til at forholdet til folkekirken i højere grad bestemmes af det, som giver mening for den enkelte, og som passer ind i den enkeltes historie og egen værdier. Samtidig er der ca. en tredjedel af forældrene, som er mere kollektivt orienterede (*churching together*), mens den sidste tredjedel præges af en kollektivt orienteret individualisme.

Triggers and drivers - Valg af barnedåb som en længerevarende proces

Valget af barnedåb eller ej for ens barn er en proces, som sandsynligvis er begyndt længe før, barnet overhovedet er undfanget. Barnedåb medfører medlemskab af folkekirken for barnet, og man kan altså forstå refleksionsprocessen omkring valg eller fravalg af dåb som en *indmeldelsesproces*. Et perspektiv på indmeldelsesprocessen kan måske hentes i den forskning, der finder sted omkring de processer, der fører til udmeldelse af folkekirken.

Petterssons model til beskrivelse af, hvordan mennesker indgår i en livs-lang relation til den Svenske Kirke (Pettersson 2009) blev anvendt i gennemførelsen af de livshistoriske interviews (se Figur 1). Modellen er udviklet til at indhente empirisk materiale i arbejdet med Petterssons hovedhypotese, som netop er, at det ikke er det enkelte møde, som afgør det fremtidige tilhørsforhold, men summen af alle møder (Pettersson 2000).

Leth-Nissens interviewstudie af personer, udmeldt af folkekirken, anvendte Petterssons model, og formulerede en teori om såkaldte *drivers* and *triggers* i processen mod udmeldelse af folkekirken (Leth-Nissen 2016). Leth-Nissen forklarer begreberne således: *Drivers* kan beskrives som begivenheder, overvejelser og motiver, som leder en person frem mod en konkret udmeldelse. *Triggeren* er den katalysator, som får selve udmeldelsen til at ske. Da en *trigger* således er den dråbe, som får bægeret til at flyde over, kan den i princippet være hvad som helst, mens det er *driverne* som er de egentlige årsager til den endelige udmeldelse, og som kan lede til en forståelse af, hvad der ligger bag udmeldelser af folkekirken. Gennem en analyse af interviewene med de udmeldte personer, pegede Leth-Nissen på, at det netop ikke var de enkelte faktorer som f.eks. økonomi eller indførelsen af vielser af personer af samme køn som lå bag en udmeldelse. Udmeldelsesprocessen strakte sig over lang tid, ofte mange år, hvor tanken om udmeldelse, under påvirkning fra flere og flere *drivere*, byggede op til

den endelige udmeldelse. Medlemskabet af folkekirken forekom interview-personerne mere og mere irrelevant, som tiden gik, indtil udmeldelsen endelig blev gjort (Leth-Nissen 2016, s. 141.154-155).

Det er bemærkelsesværdigt i *Dåb eller ej?* (2015), at forældrene sjældent tager en konsekvens omkring deres eget medlemskab, når de fravælger dåb for barnet (Leth-Nissen og Trolle 2015, s. 64). I *Dåb i dag* (2018)-undersøgelsen ses begge dele. Troels og hans kone meldte sig ud, da de havde besluttet at holde navnefest for deres førstefødte. Tone, til gengæld, bliver i folkekirken, fordi hun vil være sikker på at få en ordentlig begravelse.

Med perspektivet om, at en udmeldelses- og indmeldelsesproces kan vare mange år, kan man forstå valget af dåb eller ej som en del af processen hos forældrene. En proces, som måske om mange år fører til, at de lader sig henholdsvis melde ud eller ind i folkekirken.

Dermed er valget af barnedåb eller ej for ens barn en proces, som sandsynligvis er begyndt længe før barnet overhovedet er undfanget. Barnedåb medfører medlemskab af folkekirken for barnet, og man kan altså også forstå refleksionsprocessen omkring valg eller fravalg af dåb som en *indmeldelsesproces*, eller en *commitment-proces*.

Overvejelserne i refleksionsrummet omkring barnets eventuelle indmeldelse kan over tid have indflydelse på forældrenes egen relation til folkekirken, og fungere som en driver mod hhv. indmeldelse eller udmeldelse af folkekirken.

Polarisering som tendens

Undersøgelsen peger på en begyndende polarisering i forholdet til folkekirke og kristendom i Danmark. I undersøgelsen indgik forældre, som mente, at religion var et individuelt valg, som andre ikke kan eller skal blande sig i. På den anden side stod forældre, som så tilhørsforholdet til folkekirken (*being*) som en stærk identitetsmarkør. For en del af disse forældre, og deres familier blev et fravalg af folkekirken opfattet som et fravalg af det store fællesskab, både det familiære, men også det sociale.

Når således forholdet mellem individ og folkekirke, som her, bruges som afgrænsning i forhold til andre individer og grupper, kan det ses som et ed i en begyndende polarisering af det danske samfund, hvor tilhørsforholdet til folkekirken kan skabe afstand mellem individer og hele grupper.

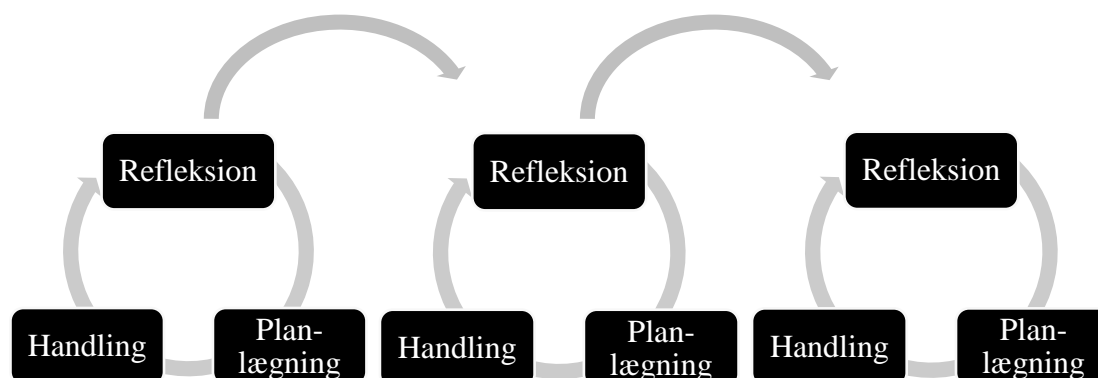
Kapitel 5. Aktionsforskning og udviklingsaktiviteterne i sognene.

Af Berit Weigand Berg

Aktionsforskningen som akademisk disciplin

Hvad er aktionsforskning? Udviklingskonsulent i Kirkefondet og ph.d.-studerende ved Det Teologiske Fakultet, KU, Dorte Kappelgaard gennemgår i en oversigtsartikel de to traditioner inden for dansk aktionsforskning, og diskuterer hvordan de hver især kan bidrage som grundlag for dansk teologisk aktionsforskning.⁶¹

Indledende får Kappelgaard slået fast, at aktionsforskning er en forskningstilgang snarere end en metode, og at udgangspunktet er, at aktionsforskeren har en eksplicit intention om at skabe forandring. Forandringen skabes sammen med de mennesker, som er involverede i forskningens genstand, og gruppen af involverede gøres til medundersøgere eller medforskere. Baggrunden herfor er tanken om, at de praktikere og brugere, som allerede er i feltet, qua deres erfaringer repræsenterer andre perspektiver end aktionsforskerens, og dermed kan bidrage til at varig forandring kan skabes.

Figur 16. Procesdiagram for en mulig aktionsforskningsproces.

Forløbet af et aktionsforskningsprojekt kan beskrives som en spiralformet proces, idet den består af flere på hinanden følgende cirkulære processer (såkaldte loops, se Figur 16), der hver især rummer refleksion, planlægning og

⁶¹ Kappelgaard, Dorte. 2019. "Aktionsforskning og teologi". I *Den praktiske teologi i Danmark 1973-2018*, 253–68. København: Eksistensen.

handling. Efter endt handling reflekterer forsker og medforsker over den forudgående proces og den læring, som processen har kastet af sig, og går herefter ind i næste loop. I løbet af aktionsforskningsprojektet vil der ske læring på to niveauer, idet den involverede gruppe medundersøger sammen med aktionsforskeren dels lærer nyt om feltet (*læring i praksis*), dels lærer nyt og perspektiverer den nye viden til state-of-the-art på området (*læring på baggrund af praksis*).⁶²

Kappelgaard gennemgår de to danske traditioner for aktionsforskning, nemlig dialogtraditionen, som har rødder på Aalborg Universitet, og den kritisk-utopiske tradition, som udspringer fra Roskilde Universitet.⁶³ Kappelgaard definerer dialogtraditionens hovedfokus således:

*I dialogtraditionen er det aktionsforskerens rolle at skabe den gode proces, hvor den enkeltes stemme kommer til udtryk i et samspil mellem forskellige aktører i den givne kontekst, herunder ledende kræfter. Formålet er, at praktikere får anledning til at reflektere på en måde, hvor de selv kan opnå ny erkendelse, og hvor deres perspektiver bliver hørt og inddraget i processen.*⁶⁴

Her over for står den kritisk-utopiske tradition, i Kappelgaards fremstilling:

*I den kritisk-utopiske tradition er målet at udfordre herskende magtstrukturer på et givet område ved at give de udsatte eller mindre magtfulde frirum til at udforske og eksperimentere med alternative måder at handle og tænke på, eksempelvis i de såkaldte fremtidsværksteder.*⁶⁵

Kappelgaard opsummerer de grundlæggende forskelle på de to traditioner som forskellen på, om man med aktionsforskningen vil ændre strukturelle forhold eller hjælpe individet til udfoldelse og trivsel.

Aktionsforskning som teologisk disciplin

Aktionsforskning som praktisk-teologisk disciplin har stået stærkest i Storbritannien gennem det seneste tiår, spredt på forskellige perspektiver og tilgange.⁶⁶ Over de seneste år er også en dansk, teologisk funderet, aktionsforskning vokset frem. Kappelgaards erhvervsph.d.-projekt om at skabe

⁶² Kappelgaard 2019, s. 255-56.

⁶³ Kappelgaard 2019, s. 258.

⁶⁴ Kappelgaard 2019, s. 259. Kappelgaard refererer i sin tekst her til Billund, Lise og Dahl, Poul Nørgaard. 2017. "Aktionsforskning i en anerkendelsesoptik: inspireret af 3. generations kritisk teori og dialektisk relationsteori". I *Dialogisk aktionsforskning: - i et praksisnært perspektiv*. Aalborg Universitetsforlag. Interpersonel Kommunikation i Organisationer, Bind 12, 25 - 64.

⁶⁵ Kappelgaard 2019, s. 258. Kappelgaard refererer i sin tekst her til Husted, Mia og Ditte Maria Børghlum Tofteng. 2012. "Arbejdsliv og aktionsforskning." I *Aktionsforskning*. Samfundslitteratur, 61-79.

⁶⁶ Se Kappelgaards gennemgang i 2019, s. 260-62. Se desuden særligt følgende publikationer: Bradbury, Hilary, og Peter Reason. 2014. *The Sage Handbook of Action Research: Participative Inquiry and Practice*. Cameron, Helen. 2010. *Talking about*

eksistentielle møderum gennem udviklingsprocesser i lokale kirker er ét eksempel, ligesom sognepræst Karin Braüner Mikkelsens ph.d.-projekt om inklusion i folkekirkens relationelle liv har aktionsforskning som del-metode.⁶⁷ Et dansk netværk for teologisk aktionsforskning er vokset frem, med Kappelgaard og vidensmedarbejder, ph.d., Kirsten Felter fra Folkekirkens Videnscenter samt Berg som hoveddrivkræfter og arrangører af seminarer herom.⁶⁸ Det første i rækken var betitlet ”Aktionsforskning som krydsfelt mellem teologisk forskning og kirkeudvikling” og fandt sted på Det Teologiske Fakultet, KU, 30. november og 1. december 2017.⁶⁹ Forsker ved Svenska Kyrkans forskningsenhet, samt docent ved Uppsala Universitet, ph.d., Jonas Ideström, holdt på seminaret et oplæg om Aktionsforskning som praktisk ekklesiologi.⁷⁰

Ideström redegjorde her for de teologiske perspektiver, som er afgørende i hans egen aktionsforskning:

God in Practice: Theological Action, Research and Practical Theology. London: SCM Press. Graham, Elaine. 2013. “Is Practical Theology a form of ‘Action Research’?” *International Journal of practical Theology* 17 (1). For bidrag I en dansk kontekst, se Felter, Kirsten Donskov. 2018. “Office and/or Calling?” I *What really matters: Scandinavian perspectives on ecclesiology and ethnography*, 109–23. Church of Sweden Research Series 17. Eugene, ON: Pickwick Publications. Buch-Hansen, Gitte, Kirsten Donskov Felter, og Marlene Ringgaard Lorensen. 2015. “Ethnographic Ecclesiology and the Challenges of Scholarly Situatedness”. *Open Theology* 1 (1).

⁶⁷For detaljer om Kappelgaards projekt, se Kappelgaard 2019 samt <https://teol.ku.dk/ast/ansatte/?pure=da/persons/205332> Tilgået 6. februar 2020. For detaljer om Mikkelsens projekt, se

[https://teol.ku.dk/ast/ansatte/?pure=da%2Fpersons%2Fkarin-brauner-vium-mikkelsen\(8aae5fe2-30d1-410a-9490-409eb62b1a36\).html](https://teol.ku.dk/ast/ansatte/?pure=da%2Fpersons%2Fkarin-brauner-vium-mikkelsen(8aae5fe2-30d1-410a-9490-409eb62b1a36).html) Tilgået 5. december 2019.

⁶⁸ Felter er medforfatter på Buch-Hansen Gitte, Felter Kirsten Donskov, og Lorensen Marlene Ringgaard. 2015. “Ethnographic Ecclesiology and the Challenges of Scholarly Situatedness”. *Open Theology* 1 (1). <https://doi.org/10.1515/opth-2015-0009>. Artiklen diskuterer bl.a. problemstillinger om forskerrollen, som relaterer til aktionsforskning og teologi som felt.

⁶⁹ Oplægsholderne var ekstern lektor ved Aalborg Universitet, ph.d. Gitte Duus, lektor ved Aalborg Universitet, ph.d. Søren Frimann, og forsker ved Svenska Kyrkans forskningsenhet, ph.d., Jonas Ideström. Netværket har siden hen været samlet i august 2019, hvor vi dog ikke deltog med projektet *Dåb i dag*.

⁷⁰ Relevante publikationer af Ideström: Ideström, Jonas. 2009. *Lokal kyrklig identitet – en studie av implicit ekklesiologi med exemplet Svenska Kyrkan i Flemingsberg*. Bibliotheca Theologiae Practicae 85 Artos. Ideström Jonas. 2015. *Spåren i snön. Att vare Kyrka i norrländska glesbygder*. Artos.

- Teologi sigter mod transformation.
- Teologi – et deltagende sprog.
- En relationel ontologi.
- Gud samvirker med sin skabelse.
- Teologisk forskning – en samtale med forskellige stemmer.
- Forskning – ekklesial praktik.
- Expressiv ekklesiologi.⁷¹

Ideström forsøger således at sætte teologien praktisk i spil i samarbejde med de medundersøgere, han har haft i sine projekter, senest i et sogn i Nord-sverige, som havde huset flygtninge i menighedshuset under flygtningekrisen 2015 og frem.

Tilgangen med at inddrage de mennesker, som en forandring gennem aktionsforskning vil påvirke, kan ses som en styrkelse af det almene præstedømme i en luthersk kontekst. Aktionsforskningstilgangen synes derfor at være interessant og relevant at gøre brug af inden for folkekirken. Ved projektets begyndelse var de danske erfaringer med aktionsforskning inden for det folkekirkelige område dog meget begrænsede, og ingen var publicerede. De erfaringer, vi kunne bygge på, var derfor de danske – men ikke-kirkelige – erfaringer som bl.a. findes beskrevet i ”Aktionsforskning – en grundbog” (Duus et al. 2014). Erfaringer med aktionsforskning inden for det kirkelige område fandt vi bl.a. i den britiske tradition (Cameron et al. 2016).

Ideström arbejder inden for et paradigme, som kaldes *Theological Action Research* (TAR), teologisk aktionsforskning. Han foreslår, på baggrund af mangfoldigheden i den eksisterende teologiske aktionsforskning, at man som teologisk aktionsforsker må befinde sig et sted på tre kontinuummer, her gengivet efter Kappelgaard (2019, s. 263).

Intention om forandring af praksis \leftrightarrow Intention om forandring af tænkning

Den kristne tradition bringes i spil \leftrightarrow Den kristne tradition bringes ikke i spil

Lav grad af involvering af deltagere \leftrightarrow Høj grad af involvering af deltagere

Ideströms model er egnet til at beskrive hvorledes projekt *Dåb i dag* kan betragtes som teologisk aktionsforskning.

⁷¹ Jonas Ideström, citeret efter Powerpoint slides fra Seminar: Aktionsforskning som krydsfelt mellem teologisk forskning og kirkeudvikling. 30. nov. 2017 Det Teologiske Fakultet, KU. Oversat fra svensk af KMLN.

Teologisk aktionsforskning i projekt Dåb i dag

Projekt *Dåb i dag* må siges at ligge i forlængelse af dialogtraditionen, da projektet arbejdede inden for folkekirkenes givne struktur, og fokuserede på at fremme ”den gode proces, hvor den enkeltes stemme kommer til udtryk i et samspil mellem forskellige aktører i den givne kontekst, herunder ledende kræfter” (Kappelgaard 2019, s. 259), ligesom formålet var at give ”praktikere [] anledning til at reflektere på en måde, hvor de selv kan opnå ny erkendelse, og hvor deres perspektiver bliver hørt og inddraget i processen” (Kappelgaard 2019, s. 259).

Som nævnt oven for, vil der i løbet af et aktionsforskningsprojekt ske læring på to niveauer; dels *læring i praksis*, dvs. den læring der foregår mens aktionen forløber, og dels *læring på baggrund af praksis*, altså den læring der opstår i den efterfølgende refleksion. I aktionsforskning deltager både aktionsforsker og medforskere på begge niveauer, da forskeren også tager del i læring i praksis, mens praktikerne via deres rolle som medforskere også tager del i læring på baggrund af praksis (Kappelgaard 2019, s. 255-56). Teologen Henk de Roest beskriver processen som følger⁷²:

There is an imperative in action research for two interlinked cycles: a problem-solving cycle, which includes problemsolving strategy, and a research cycle. These two cycles are not conducted independently of one another but are interlinked and somewhat contingent on one another (Roest 2020).

Dåb i dag og læring i praksis

Hvilken ny aktionsforskningsviden har projekt *Dåb i dag* genereret? Den læring, som projektets medundersøgere genererede i løbet af de fem processer i sognene (*læring i praksis*), er som før nævnt afrapporteret i både idékataloget og et særnummer af tidsskriftet *Kirken i dag*. Fokus i dette kapitel er i stedet den læring, som aktionsforskeren måtte have genereret og kan perspektivere til state-of-the-art på området (*læring på baggrund af praksis*).

Rent metodisk har projektet ikke stræbt efter at være en gennemført aktionsforskningstilgang, men (som også beskrevet i projektbeskrivelsen, Bilag 1) arbejdet har været inspireret af erfaringer fra aktionsforskning. Da der ikke findes en dansk fremstilling af de praktiske erfaringer og konkrete guidelines for teologisk aktionsforskning, har projekt *Dåb i dag* bygget bl.a.

⁷² Roest henviser her til McKay, Judy, og Peter Marshall. 2001. “The Dual Imperatives of Action Research”. *Information Technology & People* 14 (1): 46–59.
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.444.4042&rep=rep1&type=pdf> Tilgået 7. februar 2020.

på Bryman (2012 [2001]) og Duus' "Aktionsforskning – en grundbog" (2014), som medtager både dialogtraditionen og den utopisk-kritiske tradition.

Projektet havde en intention om, at lægfolk (tænkt som andre faggrupper end præsterne, samt de frivillige ved kirken) skulle inddrages, gerne sammen med mennesker, der ikke så sig selv som en del af "kirkens faste hold". Sognene fik frihed til selv at omsætte denne intention til praksis, ud fra de lokale erfaringer og ressourcer, hvilket resulterede i at lægfolkselementet og dermed styrkelsen af det almindelige præstedømme kom i spil på forskellig vis og i forskelligt omfang.

Dåb i dag og læring på baggrund af praksis

Projektets *læring på baggrund af praksis* fandt også sted i det refleksionsrum, som forsker og udviklingskonsulent etablerede i fællesskab i den mest intensive projektperiode fra rekruttering af sogne forår-sommer 2017 til afsluttende konference i november 2018. Refleksionerne fokuserede både på den enkelte sogneproces, og på projektets karakter af aktionsforskningsprojekt. Spørgsmålet om, hvor Projekt *Dåb i dag* placerer sig i forhold til teologisk aktionsforskning (TAR) kan besvares ved brug af Ideströms model med tre kontinuummer.

Ad 1) *Intention om forandring af praksis* \leftrightarrow *Intention om forandring af tænkning*.

Projekt *Dåb i dag* havde i udgangspunktet en klar intention om forandring af praksis, idet der fra begyndelsen blev sigtet mod udvikling af nye modeller for kontakt mellem folkekirke, sogn og småbørnsforældre. Projektets forskellige processer indebar dog både en forandring af praksis og tænkning, og i flere sogne blev forandringen af tænkningen det største udkomme.

Ad 2) *Den kristne tradition bringes i spil* \leftrightarrow *Den kristne tradition bringes ikke i spil*.

Projekt *Dåb i dag* havde ikke en intention om at forandre de deltagende sognes teologiske profil, men ønskede at give plads til sognets teologi(er). I praksis åbnede sogneprocesserne for samtalen om sammenhænge mellem teologi og sognets aktiviteter. Den kristne tradition, som overleveres i gudstjenesteliturgien, var på spil i de sogne, som valgte at arbejde med dåbsgudstjenester. Projekt *Dåb i dag* må derfor siges at placere sig midt i kontinuummet, da den kristne tradition klingede med i sogneprocesserne, når den blev inddraget af medundersøgerne i sognene og de aktiviteter, som sognene valgte at arbejde med.

Ad 3) *Lav grad af involvering af deltagere* \leftrightarrow *Høj grad af involvering af deltagere*.

Projekt *Dåb i dag* havde som præmis, at Berg som udviklingskonsulent ikke kunne fungere som ekstra arbejdskraft, ligesom der heller ikke fulgte økonomiske midler med til projektudvikling. Al økonomi og arbejdskraft skulle findes blandt ansatte og frivillige i sognet, og processerne i sognene var således baseret på en høj grad af involvering af deltagere.

Projektets praktiske gennemførelse

Projektets udviklingsdel indledtes med rekruttering og indledende kontakt til sognene i perioden april-august 2017. De indledende workshops samt idéudvikling fandt sted i september-december 2017, mens januar-april 2018 blev brugt til sparring om afprøvning af tiltag og projekter og til kontakt omkring evaluering. Den løbende kontakt omkring de fem sogneprocesser fortsatte herefter i flere tilfælde indtil eller endda også efter, at konferencen i november 2018 var afviklet. I praksis fulgtes de fem sogne ikke ad og dermed bestod de tre faser (rekruttering, idéudvikling og afprøvning) ikke af fem tidslige parallelforløb. Flere tiltag først blev også afviklet efter konferencen i november 2018.

Med tanke på aktionsforskningens metodisk cirkulære proces med loops, kan udviklingsdelen af projekt *Dåb i dag* kun beskrives som bestående af et enkelt loop. Her er altså ikke nok til at tale om aktionsforskning i ideel forstand, idet deltagere ikke får mulighed for at "genbesøge" og lave justeringer af deres oprindelige idé - eller helt nye tiltag - på baggrund af de erfaringer, de har gjort sig undervejs. Typisk arbejder man med mindst to og gerne tre loops.

På trods af, at projektet kun muliggjorde et enkelt loop i hver sogneproces, byggede sogneprocesserne på aktionsforskningens åbenhed over for deltagernes input, behov og ressourcer, ligesom konteksten i hvert tilfælde var afgørende for udvikling og udfald. Rekrutteringsfasen, hvor udviklingskonsulent Berit Weigand Berg kontaktede sogne, som havde de tidligere beskrevne demografiske karakteristika, strakte sig til efter sommeren 2017.⁷³ Det lykkedes dermed ikke at gennemføre det planlagte fælles opstartsmøde

⁷³ Det sidste sogn/pastorat, som involverede sig i projektet, var Jerslev-Hellum-Mylund sogne, hvor introworkshopen fandt sted 6. marts 2018. (Se Bilag 7). Sognet havde ved projektets start den højeste medlemsprocent blandt de 1-2 årige, og derfor lidt svært ved umiddelbart at identificere sig med talen om faldende dåbstal. Kontakten mellem Berg og sognet gik både gennem sognepræsten og den daværende præstesekretær, der bl.a. også var ansat som babysalmesangsunderviser og minikonfirmandlærer.

for alle sogne i juni 2017, da rekrutteringen ikke var langt nok fremme til at det gav mening med en fælles intro for alle. Det lykkedes derfor heller ikke at etablere den overordnede projektgruppe med deltagere fra alle sogne, som kunne have bidraget med fælles refleksioner på tværs af udviklingsarbejdet.

Hver sogneproces indledtes i stedet med en workshop, hvor Berg gav en forholdsvis ensartet introduktion til projektet, samt gennemgik en til projektet udarbejdet sogneprofil for sognet, som Kirkefondets analysekonsulent Sille Fusager havde udarbejdet.⁷⁴ For at sikre, at projektet fik fokus på dåb bredt forstået, og ikke kom til at skabe et ensidigt fokus på at øge dåbstallet, tog workshoppen udgangspunkt i workshopdeltagernes egen dåb, og betydningen af det at være døbt. Derfor blev alle opfordret til at introducere sig selv med navn samt dåbsdato og dåbssted. Herefter fulgte introduktion til projektet, en gennemgang af sognets tal for døbte, medlemskab og dåbs-handlinger, sammenlignet med landstallene. Derefter fik de en gennemgang af eksempler på tiltag og aktiviteter inden for kategorierne: dåbsinformation, dåbsafklaring, dåbsforberedelse, dåbshandling og dåbserindring. Afslutningsvis blev sognets nuværende tiltag og aktiviteter gennemgået ud fra de samme kategorier, hvilket bl.a. involverede et blik på de formuleringer om dåb, som fandtes på sognets hjemmeside.

Allerede under den indledende workshop blev sognene sat fri til selv at vælge fokusområde(r) og metode. Netop denne metodefrihed medførte, at Berg i nogle sogne kom til at spille en aktiv rolle i forløbet, mens der i andre sogne var brug for, at Berg tog en overvejende observerende rolle på sig. I nogle sogne stod det ret hurtigt klart, hvad deltagerne ville kaste sig over, mens et konkret tiltag i andre sogne først dukkede op efter nogen tid.

Bergs funktion som udviklingskonsulent blev efter de indledende workshops hovedsagelig defineret af sognenes behov og faldt dermed inden for følgende områder:

- Research og indsamling af den viden og de praksiserfaringer på feltet, som sognene efterspurgte, evt. ved inddragelse af Kirkefondets analysekonsulent eller projektets forsker.⁷⁵ Berg har desuden via sit arbejde i Kirkefondet oparbejdet vidensressourcer på feltet.
- Introduktion til relevante procesredskaber.

⁷⁴ Se beskrivelse her <http://www.kirkefondet.dk/sognestatistik/sognet-i-tal.html> Tilgået 5. december 2019.

⁷⁵ I ét pastorat, Oppe Sundby-Snostrup sogne, efterspurgtes f.eks. en analyse af forholdet mellem fødte børn og døbte børn, for at få en større forståelse for forskellen på de to tal. Her bidrog således også Leth-Nissen som forsker med at indsamle data sammen med kordegn, lave analyse og deltage i to projektmøder med fælles diskussion af analysens fund.

- Løbende kontakt og sparring via mail og/eller telefon undervejs i udviklings- og afprøvningsfasen.
- Opsamling af erfaring: Ved de fem introworkshops redegjorde de tilstedeværende for allerede afprøvede aktiviteter og den stedlige praksis omkring dåb og kontakt til børnefamilier.
- I fire af sognene var Berg desuden på besøg enten i form af et midtvejs- eller afrundingsmøde, alt efter sognets behov. I ét sogn var der behov for i alt tre besøg inklusive introworkshop.

De fleste sogne lavede konkrete tiltag, men satte derudover også gang i tiltag, der havde en længere løbetid, og der var derfor fortsat kontakt med disse sogne via telefon og mail også efter, at afrundingsmødet var afviklet i sognene (se Bilag 7 for oversigt over kontakt med sognene gennem de fem sogneprocesser).

Tiltag relateret til udviklingsprocesserne i sognene

Berg valgte til introworkshops at strukturere indsamlede erfaringer om sognearbejde relateret til dåb i fem kategorier (dåbsinformation, dåbsafklaring, dåbsforberedelse, dåbshandling og dåbserindring), som i det følgende bruges til at beskrive sognenes processer og tiltag på tværs af sognene. Tabel 20 giver et overblik over de tiltag, som sognene arbejdede med i forbindelse med projekt *Dåb i dag*, og skelner mellem de tiltag, som blev realiseret, og de tiltag, som blev på tegnebordet.

Tabel 20: Tiltag og overvejelser om tiltag i forbindelse med projekt Dåb i dag. Tiltag er markeret med et x, mens overvejelser om tiltag er markeret med (x).

Tiltag x Overvejelser tiltag (x)	Dalum	Jerslev- Hellum- Mylund	Nykøbing Falster	O. Sundby- Snostrup	Them
Børnegudstjeneste med dåb som tema		x			
Drop in-dåb	x		x		
Dåbsklude					x
Dåbsjubilæum					x
Dåbsmindegudstjeneste		x			
Dåbssamtale til eftersyn	x		x	x	(x)
Dåbstræ			x		
Fadderbreve					x

Forældrebreve					x
Højmesse og dåb				x	
Lokal dåbsstatistik			x	x	
Lytterunde dåbsforældre					(x)
Udendørs dåb				(x)	

Dåbsinformation, herunder dåbsafklaring

En del sogne gjorde sig overvejelser om at have en mere direkte kommunikation med forældre, der lige havde fået barn, og dermed var potentielle dåbsforældre. Them sogn arbejdede en del med ideen om forældrebreve, der kan sendes til nybagte forældre, hvor en eller begge er medlem af folkekirken, og Berg bidrog til processen, både med eksempler på forældrebreve fra andre sogne i folkekirken, og med input om den nye Persondataforordning, som blev gældende fra 25. maj 2018. Den nye lovgivning udløste også i Them sogn en del overvejelser om, hvordan en sognekirke må kommunikere med sine medlemmer. Et ”tillykke med barnet”-brev til forældre, hvor mindst den ene er medlem, falder dog inden for rammerne af, hvad kirken må.

Dåbsforberedelse og dåbsoplæring

Da de fleste, som døbes i folkekirken, er spædbørn, finder en egentlig *dåbsoplæring* oftest sted i løbet af barnets opvækst. *Dåbsforberedelse* finder derimod typisk sted som en samtale mellem præst og dåbsfamilie eller dåbskandidat (oftest flere samtaler) inden selve dåben, og blev genstand for drøftelser i flere sogne.

I Them indgik der i projektgruppen en mor, som nogle år tidligere havde haft dåb i Them kirke, og hun delte sine erfaringer fra den dåbssamtale, som hun havde haft med den ene af sognets to præster. Den refleksion, som projektgruppen herefter havde, affødte i workshopen en aftale om, at præsterne skulle udveksle praksisorienterede erfaringer fra deres dåbssamtaler (hvilket har fundet sted), samt en interesse for at indkalde tidligere dåbsforældre til en *lytterunde* (hvilket forventes at løbe af stablen i vintersæsonen 2019-20).⁷⁶

⁷⁶ En lytterunde er et procesværktøj, som Kirkefondet har udviklet til brug i folkekirkelig sammenhæng. Det består i at menighedsråd eller præster inviterer konkrete personer bosat i sognet til en eftermiddag eller aften med samtale om relation til og brug af den lokale folkekirke. Samtalen tager udgangspunkt i de konkrete deltageres oplevelser, og har som formål at øge menighedsrådets/præsternes forståelse

Flere sogne gav udtryk for, at de med inspiration fra den indledende workshop ville arbejde med at skabe rammer for samtaler om dåb f.eks. i forbindelse med præstemøder, menighedsrådsmøde eller det årlige, lovbeftede menighedsrådsmøde. Tilbagemeldinger fra sognene senere i projektperioden lød dog på, at samtaler af denne karakter har det med at blive udskudt, når dagsordenen er for lang.

I Oppe Sundby-Snostrup afholdt den ene sognepræst en gruppesamtale om dåb i februar 2019, med fælles refleksion blandt deltagerne om betydningen af deres dåb. Samtalen foregik i kirkerummet.

Sammenhænge og forskelle mellem dåbsforberedelsen i dåbssamtalen og egentlig dåbsoplæring blev drøftet i flere sogne i løbet af projektperioden. I forbindelse med drop in-dåben (se om drop in-dåb nedenfor) i Dalum sogn måtte præsterne forholde sig til det formodede tab af dåbsforberedelse. Den ene af sognepræsterne bloggede efterfølgende på Præsteforeningens hjemmeside og forklarede her:

Man har i Kristeligt Dagblad som kritik af dåb uden for højmessens kunnet læse, at "dåben ikke er et hurtigt fix". Derudover har der været fremført betænkeligheder ved at døbe voksne uden forudgående dåbsoplæring. Til det første vil vi si-ge, at for samtlige døbt ved drop-in dåb i Dalum Kirke, var det ikke noget "hurtigt fix". De kom alle efter nøje (nogle efter flere års) overvejelse, og de kom med stor alvor og ydmyghed til dåben.

Hvad angår dåbsoplæringen, må vi – min kollega og jeg – indrømme, at vi ikke har voldsomme betænkeligheder. Hvad angår alle de småbørn, vi døber, er dåbsoplæringen ude af vore hænder. Her er det op til forældrene – og tilfældighederne måske – om der overhovedet bliver en dåbsoplæring. Men hvad angår de mennesker, som blev døbt ved drop-in dåb, gav flere af dem udtryk for at de jævnligt kom i Folkekirken, én sagde, at hendes børn var døbt, andre sagde, at "det var bare aldrig blevet til noget", og at de var kristne. Og når det er sagt, så er selve dåbshandlingen: At svare ja fem gange til trosbekendelsen, at bøje sig over døbefonten og blive velsignet af en præst i kirken – det er ikke noget man bare gør. Det kræver beslutning og mod. Kræver det tro? Formentlig. Vi døber ethvert menneske, som oprigtigt beder om den kristne dåb, vi døber på tro og tvivl, og så beder vi om vor Herres hjælp.⁷⁷

af hvordan sognets beboere oplever, tænker og relaterer sig til den lokale kirke. Se http://www.kirkefondet.dk/fileadmin/Filer/Kirkefondet/Lokal_Kirkeudvikling/evalueringsrapport_LKU_final.pdf for eksempler på konkret brug af lytterunder som procesværktøj. Tilgået 13. januar 2020.

⁷⁷ <https://praesteforening.dk/dorthe-tofte-hansen-blogger-om-erfaringerne-med-drop-in-daab/> Tilgået 7. februar 2020.

I Nykøbing Falster sogn valgte man at forene to projekter, idet et igangværende *katekumenatforløb* blev afsluttet med en drop in-dåb.⁷⁸ Deltagerne i katekumenatet (der alle var døbt på forhånd) var med i planlægning og afvikling af drop in-dåben.

Dåbshandling i højmessen

I Oppe Sundby-Snostrup bestod arbejdsgruppen hovedsagelig af præsterne, som ville arbejde med sognenes forholdsvis store forskel mellem antal barnedåb i de to sognekirker og antal indmeldte børn i sognene. På den baggrund ønskede de at arbejde med at integrere barnedåben bedre i søndagsgudstjenesten, og samtidig få mere indsigt i sognestatistikken omkring fødte og døbte børn, herunder specifikt om børnene var døbt i sognene, eller i kirker i andre sogne. Som svar på det sidste udarbejdede Leth-Nissen derfor et notat med en analyse af sognets dåbstal. Efter en fremlæggelse heraf, som både Leth-Nissen som forsker og Berg som udviklingskonsulent deltog i, planlagdes en lidt længere proces med deltagerobservationer omkring søndagens højmesse med dåb. Berg gennemførte som udviklingskonsulent deltagerobservation omkring en tidlig søndagsgudstjeneste (fromesse) med dåb, mens Leth-Nissen deltog i en højmesse, som samtidig fungerede som babysalmesanggudstjeneste (se Bilag 6 for detaljer om sidstnævnte). Hovedfokus i observationerne var at forstå, hvordan rum, præst, organist, kirkesanger og menighed interagerede. Deltagerobservationerne blev perspektiveret med forskningsindsigter (Enggaard 2016, Modeus 2011) i Bergs notat ”Søndagsdåbens udfordringer og muligheder”, som udviklingskonsulent og forsker fremlagde sammen for præsterne som del af sogneprocessen. Berg foreslog her at give menigheden en ny rolle i forbindelse med dåben. I mange kirker bliver dåbsfølget aktiveret i dåbsliturgien f.eks. med at hælde vand op i dåbsfadet, tørre hovedet på dåbsbarnet og bede bønner. Ved at bruge elementer fra den participatoriske tænkning, som den kendes fra de svenske biskopper Frederik Modéus (Modéus 2011) og Martin Modéus (Modéus 2007, 2015) kan man inddrage nogle af de gudstjenestedeltagere, som ikke er del af dåbsfølget, f.eks. som læsere af dåbens tekster. Målet med dette er at få integreret dåben i resten af højmessen og resten af højmessen i dåben, og undgå den segmentering, som præsterne havde oplevelsen af fandt sted.

⁷⁸ Et katekumenatforløb består af dåbsoplæring til voksne, både døbte og ikke-døbte. <https://www.lfstift.dk/nyheder-fra-stiftet/nyheder-2019/afstemning-om-kirkelig-innovationspris-2019-er-i-gang-1> Tilgået 17. januar 2020.

Dåbshandling som drop in-dåb

I to sogne (Dalum og Nykøbing Falster) gav man sig i kast med et på daværende tidspunkt i folkekirken helt nyt tiltag: Drop in-dåb. Begrebet drop in-dåb bruges om de åben kirke-arrangementer, hvor udøbte voksne kan gå ind fra gaden og blive døbt med det samme, uden forudgående aftale eller dåbsforberedelse.⁷⁹ Berg bidrog derfor til sogneprocesserne med erfaringer såvel fra Vesterbro og Rønnevang sogn, som fra Norge og Sverige, inden de to sogne udformede hver deres liturgi for drop in-dåb (Se Bilag 8 for liturgien fra Dalum sogn samt link i note 77 til beretning fra drop in-dåb). For flere erfaringer og overvejelser om drop in-dåb, se Berg 2019. I Dalum deltog lægfolk fra projektgruppen i drop in-dåben, og præsterne fornemmede, at de læge deltagere her fik en oplevelse at være en del af og ikke kun tilskuer til et vigtigt ritual.⁸⁰

Dåbshandling udendørs

Oppe Sundby-Snostrup sogne ønskede afklaring på muligheder for dåb i forbindelse med en udendørs gudstjeneste. Et andet af projektets sogne (Them sogn) havde ved den indledende workshop fortalt om en lokal tradition for udendørs gudstjeneste ved en lokal sø, hvor der med jævne mellemrum også var dåb i en medbragt døbefont. Berg bidrog til Oppe Sundby-Snostrups proces med Thems erfaring samt med udtalelser fra folkekirkens biskopper vedr. udendørsdåb efter bispemødet i april 2015, og argumentet om, at sognets gudstjeneste på den pågældende søndag fandt sted udendørs, til brug i en ansøgning herom til biskoppen.⁸¹ Sognet søgte og fik tilladelse, men dåben blev dog af familien flyttet til en anden dag og gennemført i kirkerummet.⁸²

⁷⁹ Se om drop in-dåb i Dalum sogn <https://www.fyensstift.dk/aktuelt/nyheder/drop-in-daab-i-dalum-kirke> Tilgået 17. januar 2020. Drop in-dåben i Dalum medførte desuden en del presse, idet den blev omtalt i såvel lokale som regionale og landsdækkende medier. Det være sig både i de verdslige såvel som i de kirkelige herunder et live-interview til Nyhederne på TV2 og blogindlæg på Præsteforeningens hjemmeside.

⁸⁰ Se <https://praesteforening.dk/dorthe-tofte-hansen-blogger-om-erfaringerne-med-drop-in-daab/> Tilgået 7. februar 2020.

⁸¹ Omtale af biskoppernes udtalelse i referat fra bispemøde april 2015.

<https://www.kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/biskopper-siger-nej-til-daab-i-det-fri> Tilgået 17. januar 2020.

⁸² Mail fra sognepræst 3. februar 2020.

Dåbserindring og dåbsminder

Dåbserindring, hvor man husker tilbage på dåbsdagen og fortæller om, hvordan den forløb, kan ses som en del af dåbsoplæringen. Et barn, som blev døbt som spæd, husker ikke noget fra dagen, men kan gennem familiens eller fadernes genfortælling af barnedåben få del i erindringen om dåben, og hvad den indeholdt, og måske også, hvad dåben betyder. Dåbserindring kan også hjælpes på vej af den lokale kirke. I Jerslev-Hellum-Mylund sogne satte man gang i et liturgisk eksperimenterende tiltag, som bestod i en dåbsmindegudstjeneste, som blev afholdt i Jerslev kirke. Med en liturgi, der kan forstås som en spejling af en Allehelgensgudstjeneste, blev alle familier med børn døbt inden for det seneste år inviteret til en gudstjeneste, hvor der blev tændt et lys for hvert barn.

Et dåbsjubilæum er en anden form for dåbserindring, som ikke behøver at inkludere en gudstjeneste. Her bliver forældre til børn, døbt i den lokale kirke, inviteret til en begivenhed i kirken. I Them sogn valgte arbejdsgruppen som en del af projektet at sætte gang i dåbsjubilæer, som de længe havde talt om. Her valgte de en form, hvor 5-års dåbsjubilæerne blev inviteret til en dåbslørdag i kirke og sognehus (se afsnit om Liturgisk improvisation for detaljer).

Dåbsminder hjælper også med at sætte dåbserindringen i gang, og kan hjælpe dåbsoplæringen på vej. Dåbsminder består af en fysisk genstand, som kan være et dåbslys eller en Bibel, som konkret kan bruges i dåbsoplæringen i hjemmet. Også *fadderbreve* kan fungere som et fysisk dåbsminde, som fadderne får med hjem fra dåben. Fadderbreve findes i mange udgaver, nogle med navn på barn, dåbsdato og navn på alle faddere. Fadderbreve uddeles ved dåbshandlingen, eller fremsendes efterfølgende, og kan gemmes og blive del af fadderens erindring om dagen. I Them arbejdede projektgruppen med at formulere sine egne fadderbreve, og disse er efterfølgende kommet i brug.

Dåbstræer, som ofte er en skulptur af form som et træ, kan bruges til ophængning af f.eks. æbler, engle og eller andre ornamenter – ét for hvert døbt barn, gerne med barnets navn og dåbsdato på. Hvordan og hvornår ophængningen foregår i forbindelse med dåben, varierer fra kirke til kirke.

I Nykøbing Falster sogn havde der allerede inden projekt *Dåb i dag* været tale om etablering af et dåbstræ i Klosterkirken, som er den af sognets tre kirker, der har flest dåb. Debatten var dog iflg. præsterne strandet på en diskussion om både udseende og økonomi. Berg bidrog med inspiration fra bl.a. Sverige, hvor der kan ses eksempler på dåbstræer, der består af egentlige, levende træer, og dermed ikke udgør en stor økonomisk belastning ved anskaffelse. Ved projektets afslutning havde sognet fået etableret dåbstræer i to af sognets kirker.

Vi har anskaffet to dåbstræer, et til Nordre Kirke og et til Klosterkirken. Nordre Kirke fik et træ af birk i et samlesæt fra et finsk firma. Der er nogle små fugle på i farver der passer til kirken. Æblerne er lavet af gipsler, de er hvide med lædersnor. Men vi arbejder på at få nogle andre i mørkt træ.

Klosterkirkens træ har nogle unge fra Vordingborg produktionsskole smedet. Det er lavet særligt til kirken og er ret stort. De samme hvide æbler har været brugt indtil vi fandt den rette løsning. Og det har vi nu. Det er røde glasæbler lavet af en lokal glasskulptør.⁸³

Flere sogne var allerede begyndt at anvende de såkaldte *dåbsklude*, som er et tiltag, hvor hjemmestrikkede dåbsklude erstatter de tidligere anvendte dåbsservietter.⁸⁴ Dåbskluden bruges til at tørre barnets hoved med efter overøsningen med vand, og har dermed en praktisk funktion i forhold til dåben. Dåbskludene er ofte strikket af lokale beboere, og i nogle tilfælde knytter præsten et par ord til dåbskluden i løbet af liturgien. I Them satte præst og frivillige i september 2017 gang i strikning og uddeling af disse dåbsklude, altså lige før det indledende projektmøde med *Dåb i dag*. Sammenfaldet i tid kan være tilfældigt; måske ville sognet under alle omstændigheder have sat gang i arbejdet med dåbsklude. På den anden side kan tilsagnet om deltagelsen i projekt *Dåb i dag* have været den *trigger*, som endeligt gjorde dåbsklude i Them sogn til virkelighed. Berg fulgte udviklingen omkring initiativet og gruppen af strikkende frivillige, som hurtigt oparbejdede et lager af dåbsklude. Overskuddet af dåbsklude gjorde, at man nu også strikker mange andre ting, som sælges til fordel for sognets menighedspleje. Praksis er blevet, at sognepræsten tager et udvalg af strikkede dåbsklude med til dåbssamtalen, hvor de indgår som noget konkret at tale ud fra i dåbssamtalen. Undervejs i samtalen får dåbsforældrene lov at vælge hvilken af dåbskludene, der skal bruges ved deres barns dåb.

Dåbsæbler, dåbsklude etc. er desuden noget, som dåbsbarnet kan få med hjem som konkrete ting, der kan aktivere mindet om barnets dåb og give anledning til at fortælle barnet om den dag, det blev døbt. Dåbsæbler udleveres i nogle sogne ved dåbsjubilæet som minde om dåbsdagen.⁸⁵

⁸³ Mail fra sognepræst 19. november 2019.

⁸⁴ Ideen om dåbsklude er udviklet af sognepræst Ann Maj Lorentzen. Siden 2017 har dåbsklude bredt sig til mange sogne. <https://daabskluden.dk/>. Tilgået 13. januar 2020.

⁸⁵ Vallensbæk sogn: "Hver gang der døbes et barn i kirken, bliver der hængt et lille rødt stofæble med dåbsbarnets navn og dåbsdato på dåbstræet, der står i Helligtrekongers Kirke. Senere inviteres alle dåbsfamilierne til "æblehøst", en gudstjeneste, hvor æblerne plukkes, så de kan gemmes til minde om dåbsdagen."

<https://www.xn--vallensbkkirke-7ib.dk/n%C3%A5r-du-skal-have-d%C3%A5b> Tilgået 31. januar 2020.

Dåbsbevidsthed

I kirker med mange dåb vil en del af søndagsmenigheden nok mene, at de konstant bliver mindet om dåben. Og det er for så vidt også rigtigt, når det kommer til dåbshandlingen. Men det er ikke nødvendigvis det samme som at være bevidst om dåbens livslange betydning. Her kan man i sogn og menighed arbejde med at oparbejde en fælles *dåbsbevidsthed*, omkring betydningen og konsekvensen af dåben, også uden for gudstjenesten. Dette kan f.eks. ske igennem samtaler, studiekredse eller ved indledningen til et menighedsrådsmøde. I Them gjorde man sig, som en del af dette, overvejelser om at afvikle en *lytterunde* for at blive klogere på forældrenes oplevelse af forløbet omkring dåben. Berg introducerede derfor best practise for lytterunden som værktøj.

Formidling af læring i praksis og læring på baggrund af praksis

Ovenstående beskrivelser af sognenes udviklingsprocesser og de tiltag, som gennemførtes, mundede som før nævnt ud i både et idékatalog og et særnummer af tidsskriftet *Kirken i dag*. Idekataloget blev udsendt til alle sogne i januar 2019 sammen med et særnummer af Kirkefondets magasin *Kirken i dag (Dåb i dag - Kirken i dag nr. 1/2019)*.

Ved konferencen ”Dåben under forandring”, som Kirkefondet afholdt som del af projekt *Dåb i dag* 10. november 2018, deltog også deltagere fra flere af sognene, ligesom sognepræst Dorte Tofte-Hansen fra Dalum sogn deltog med sine erfaringer med drop in-dåb som oplægsholder på konferencen.

Aktionsforskningselementer i projekt Dåb i dag

Ved siden af de refleksionsrum for *læring i praksis*, og for *læring på baggrund af praksis*, som etableredes omkring sogneprocesserne, dannedes også et refleksionsrum mellem Leth-Nissen som forsker og Berg som udviklingskonsulent, hvor udviklingsarbejdet løbende blev reflekteret som del af projektets statusmøder.

Gennem samarbejdet med styregruppen, netværket for nordisk teologisk aktionsforskning, et samarbejde med Danske Kirkers Råd, erfaringsindsamling og diskussion med projektmedarbejderne i projekter om dåb på statusseminaret, skabtes sideløbende med Leth-Nissens og Bergs refleksionsrum en række andre refleksionsrum, der alle viste sig at bidrage til og understøtte projektet (se Figur 17). Figuren viser, hvordan de mange refleksionsrum har været forbundet og gensidigt bidraget til refleksionerne.

Figur 17: Model af projektets mange refleksionsrum.

Præster som kontakt- og nøglepersoner

En af de forforståelser, der har præget de aktionsforsknings-inspirerede dele af projekt *Dåb i dag* er Kirkefondets praksisfunderede erfaring af, at sogneprojekter er bedst forankret, hvis de lokale præster selv vælger at gøre projektdeltagelsen til en del af deres arbejde.⁸⁶ Det var derfor en strategisk beslutning, at Berg valgte at indlede kontakten med sognene igennem præsterne og ikke henvendte sig direkte til f.eks. menighedsrådet. Oplægget i den indledende mail til de stedlige præster gjorde klart, at deltagelse krævede oprettelsen af en lokal projektgruppe, og signalerede, at det var forventningen, at projektet ville blive et sogneprojekt i en eller anden forstand og ikke et projekt for præsterne alene. I alle de deltagende sogne rådførte præsterne sig således med menighedsrådet, inden de gav endeligt tilsagn om at deltage. I alle sogne mødtes Berg ved det indledende projektmøde med en lokal gruppe, der bestod af såvel præst som andre fra sognet (ansatte, rådsmedlemmer og frivillige ved kirken i forskellige konstellationer fra sogn til sogn). Det vurderes, at denne tilgang til sognene via præsterne både var en styrke og en svaghed. Styrken lå i, at Berg i alle sogne fra begyndelsen var i dialog med de eller den, som har den største kontakt til de dåbsforældre, som projektet, med sit hovedfokus på dåb, indirekte sigtede på. Svagheden lå i at fremdriften i projektet dermed for en stor dels vedkommende kom til at indgå i præsternes daglige prioritering af deres arbejdstid.

⁸⁶ ”Mod til at lytte, reflektere og handle - en evalueringsundersøgelse af Lokal Kirkeudvikling” udarbejdet af Dorte Kappelgaard og udgivet af Kirkefondet i maj 2015.

Samarbejdet med de deltagende sogne byggede på frivillighed, både i forhold til sognenes tilsagn til og intention om at gennemføre projektet, og i forhold til de personer, både præster, medarbejdere, menighedsrådsmedlemmer og andre frivillige, som lagde kræfter i sogneprocesserne. Frivilligheden var et vilkår for projektet, og styrken var her, at de personer, som involverede sig, gjorde det, fordi de fandt projektets idé og fokus vigtigt i deres eget arbejde i sognet, så de selv var en form for ildsjæle i forhold til projektet. Svagheden var, at projektet kom til at hvile på nogle håndfulde ildsjæle, hvoraf flere lagde arbejdet i sogneprocesserne oven i de arbejdsmæssige forpligtelser, de allerede havde. Projektet fik her en sårbarhed, idet forhold som sygdom, stress og sociale begivenheder uden varsel kunne trække ildsjæle og dermed afgørende ressourcer ud af projektet, og lade et planlagt tiltag stå uafprøvet hen.

Den samme sårbarhed gjorde sig selvfølgelig gældende i forhold til projektets medarbejdere, idet projektets gennemførelse hovedsagelig hvilede på Leth-Nissen og Berg, som også havde andre projekter og arbejdsmæssige forpligtelser at varetage undervejs i projektperioden.

Grænser for forandring

Projektet havde således en indbygget sårbarhed, der lå i at bygge et projekt på lokale nøglepersoner og ildsjæle, og som var koblet med det forhold, at Berg ikke bragte hverken arbejdskraft eller økonomi med til de enkelte sogne. Samtidig er der juridiske grænser for, hvor langt et sogn kan gå med eksperimenter, særligt omkring dåbsritualet, som er det ene af folkekirkens to sakramenter (dåb og nadver) og dermed afgørende centralt i folkekirkens selvforståelse, både lokalt og nationalt. Der kan dermed ikke røres ved dåbsritualet, hvis det ikke sker i forståelse mellem præst og menighedsråd, som §38,3 i menighedsrådsloven fastslår: *"Præsten skal have menighedsrådets samtykke til, at der ved de faste gudstjenester eller kirkelige handlinger foretages mindre ændringer i liturgi og ritualer."*⁸⁷ Samtidig skal præst og menighedsråd have den stedlige biskops tilladelse (samme lov §38,3 stk. 2) eller gøre forsøg inden for de gældende rammer.

I ingen af sognene kom dette på tale. Der blev arbejdet med dåb for en ny målgruppe (drop in-dåb) eller dåb uden for kirkerummet i forbindelse med udendørs høstgudstjeneste, men der var ikke fokus på en ændring af selve liturgien. Det blev også arbejdet med liturgier med fokus på dåbserindring (dåbsjubilæum i forbindelse med lørdagsdåb, dåbsmindegudstjeneste og

⁸⁷ <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=152415#Kap3> Tilgået 18. januar 2020.

børnegudstjeneste (Rod i Kirken)), men her indgik der enten slet ingen dåbs-handling, eller også indgik der en dåb med det ritual, som kirken i forvejen anvendte ved lørdagsdåb.

Det var ikke Bergs oplevelse, at eksperimenter med f.eks. dåbsritualet blev valgt fra af teologiske grunde eller af bekymring for evt. problemer med provst eller biskop. Det kom bare ikke på tale, i hvert fald ikke når Berg var tilstede i sognet. På den anden side kunne Berg heller ikke møde op i sognet med et udsagn om, at sognet ville have udvidede liturgiske rammer under projektets forløb, og det forhold kan have indskrænket sognenes lyst til at eksperimentere på området. Det kan derfor være en anbefaling, at man ved lignende udviklingsprojekter overvejer hvordan man forholder sig til formalia og evt. inddrage den stedlige biskop i processen inden projektets start.

Liturgisk improvisation inden for rammerne

I to sogne (Dalum og Them) stødte Berg på erfaringen af, at udvikling og ny brug af ritualer og liturgi kræver en høj grad af liturgisk forståelse. I Them sogn blev dåbsjubilæumsbørnene inviteret til at deltage i en lørdagsdåb, men de var ikke fra begyndelsen tænkt ind i liturgien. Som gudstjenesten skrider frem, står det tydeligt for præsten, at det ikke fungerer. Hun indskyder derfor et ekstra led i liturgien ved at kalde alle dåbsjubilarer frem inden den aronitiske velsignelse. Her bliver de præsenteret, og det bliver forklaret, hvorfor de er der i dag. Børnenes deltagelse i lørdagsdåben blev dermed et aktivt led i skabelsen af deres egen dåbserindring.

I Dalum mødte der to personer op til drop in-dåb, som allerede var døbt. Da deres baggrund var forskellig, valgte præsterne efter lidt eftertanke at gribe sagen an på to forskellige måder:

*En enkelt mand kom fordi han ville være medlem af Folkekirken. Han var døbt hos Adventisterne som teenager, men de seneste 30 år havde han været kirkegænger i Folkekirken. Han blev velsignet foran alteret. En anden mand [...] fortalte at han var døbt, men ønskede en velsignelse. Her måtte vi improvisere – han blev velsignet med konfirmationsvelsignelsen!*⁸⁸

Den førstnævnte blev herefter registreret som medlem af folkekirken.⁸⁹ Hvad der kaldes på, må gives, og her knyttes de liturgiske overvejelser sammen med elementer af sjælesørgerisk karakter.

⁸⁸ Tofte-Hansen, Dorte. DROP IN-DÅB i Dalum Kirke – En beretning II. Blogindlæg af 26. oktober 2018 <https://praesteforening.dk/dorthe-tofte-hansen-blogger-om-erfaringerne-med-drop-in-daab/>

⁸⁹ Mail fra sognepræst 31. januar 2020.

Det demokratiske elements udfordringer

Aktionsforskning kan ses som en mulighed for at aktivere det almene præstedømme bl.a. igennem det demokratiske element. Berg forsøgte ved workshops og projektmøder at styrke elementet igennem inddragende gruppeøvelser, og ved at sikre at der kom spørgsmål til alle ved at påtage sig ordstyrerrollen. Berg forsøgte herved at udligne forskelle i viden, erfaring og oplevelser, og inddrage alles viden, erfaring og oplevelser som værdifulde ressourcer. Da arbejdsgrupperne arbejdede selvstændigt gennem det meste af sogneprocessen, kan det ikke siges, om denne bevidsthed var til stede igennem hele forløbet. Tre steder kan der dog ses tegn på, at lægfolket var inddraget i centrale beslutninger.

I Them var det projektgruppen, der sammen valgte mellem flere forskellige formuleringer til sognets fadderbrev, og i Nykøbing Falster var deltagerne i katekumenatet med til at planlægge og gennemføre drop in-dåben. Som sognepræsten skrev i en mail: *"Katekumenerne gjorde det til en fin oplevelse, de var med og havde ansvar. Katekumenatet forløb op til drop-ind dåben og gav også deltagerne en praktisk opgave at se frem til."*⁹⁰

I Dalum sogn stillede et menighedsrådsmedlem desuden op som muligt dåbsvidne for at kunne træde til i tilfælde af, at der kom en dåbskandidat uden følge.

Ved at bruge præsten som kontaktperson underlagde Berg sig præstens tolkning af holdninger og beslutninger. I og med at både Leth-Nissen og Berg begge tidligere har fungeret som sognepræster, gjorde det i nogle tilfælde både kommunikation og den interne refleksion nem, idet der i et vist omfang allerede var et fælles fagligt sprog. Denne tilgang gjorde dog projektet udsat overfor særligt to ting:

Det første var risikoen for, at Berg i kommunikationen kun fik indblik i dele af fortællingen. Det kunne f.eks. være, at en præst over for os gav udtryk for, at overvejelser og beslutninger i menighedsråd og blandt de ansatte i forbindelse med projektet var uproblematisk, selv om de var ikke var det.

Risikoen for, at indforståethed i formidling af forhold omkring processen, som muligvis dækkede over noget andet, end det Berg tolkede det som. Her kom samarbejdet og den fælles refleksion mellem forsker og konsulent til at spille en vigtig rolle, idet det blev muligt på skift at udfordre hinanden på, hvordan det tilsyneladende selvindlysende og indforståede skulle tolkes.

90 Mail fra sognepræst af 19. november 2019

Eksperiment og kontroltab

Alle sogne kom gennem projektprocesserne til at stå i en situation, som de ikke kunne kontrollere, uanset om de arbejdede med et tiltag, som var afprøvet i andre sogne, eller om de udviklede deres eget tiltag helt fra bunden. Alt skal nemlig tilpasses den lokale kontekst. Dåbsmindegudstjenesten i Jerslev kirke var helt nyudviklet. Drop in-dåb var på projekttidspunktet så nyt et tiltag i Danmark, at der var megen diskussion om form og relevans, både teologisk omkring kirkesyn og dåbssyn, samt hvorvidt drop in-dåb giver mening for sogne, der ligger uden for København. To sogne gennemførte drop in-dåb, og fik to vidt forskellige erfaringer ud af det. I det ene sogn deltog mange, både fra sognet og udefrakommende, mens de i det andet sogn ikke oplevede stor søgning.

Læringen er, at sognene skal klædes på til at håndtere både, når et tiltag tages godt imod, og når det opleves som om, det falder på gulvet. En dårlig oplevelse med det kontroltab, som uvægerligt vil opstå i forbindelse med udvikling og eksperimenter, kan skræmme sognet fra at prøve nyt en anden gang. Det kan der tages højde for ved at italesætte undervejs i en projektproces, at alle begyndelser er svære, og at man ikke nødvendigvis har fejlet, fordi der ikke var stor opslutning, eller der var andre forhold, som ikke blev, som man forventede.

Processen og læring

At arbejde med fem sogne samtidigt gav Berg og projektet et unikt indblik i, hvordan fem sogneprocesser kan udarte sig meget forskelligt på trods af en nærmest identisk opstart ved de indledende projektmøder. Det har ikke været inden for dette projekts ramme at lave en decideret komparative procesanalyse. En enkelt erfaring skal dog fremhæves.

Berg valgte at stå til rådighed for sognene som sparring m.m. i et nærmest ubegrænset omfang, og greb de bolde, som sognene kastede i projektets retning, så længe det faldt inden for rammerne af Bergs (og Leth-Nissens) rolle og projektets øvrige begrænsninger. Det førte med sig, at Berg gik på jagt bl.a. efter yderligere talmateriale, mulige forklaringer på større udsving f.eks. i dåbstal, og arbejdede med indsamling af erfaringer med drop in-dåb og eksempler på forældrebreve, når et sogn bad om dette. Det betød, at Berg ikke anvendte de samme tidsressourcer på alle sogne, da sognene selv, med deres kontakter og aktiviteter var med til at trække Bergs ressourcer ind i sognet.

Samtidig er der ikke en automatisk sammenhæng mellem projektets forbrug af timer på et enkelt sogn og dets udkomme i form af tiltag og akti-

viteter. Det kan tolkes således, at man under de ovenfor skitserede omstændigheder (sårbarhed gennem ildsjæle, præster som nøglepersoner) ikke kan detailstyre et udviklingsforløb og forvente et nogenlunde ensartet resultat over alt. Det lokale engagement er afgørende, og udvikler processen derhen, hvor det er lokalt muligt.

Perspektivering

Hvilke faktorer har haft afgørende betydning for, at projektet lykkedes?

Jorden var gødet

Flere af de sogne, som gav tilsagn om deltagelse, havde allerede en lokal debat om dåbstal og dåb i sognet i gang, inden Berg gennemførte introduktionsworkshop. Berg kunne derfor ved workshops tage udgangspunkt i de forskellige idéer, som man lokalt i sognene havde gjort sig overvejelser omkring, men ikke rigtigt var kommet videre med. Det gjaldt f.eks. dåbstræerne i Nykøbing Falster sogn og fadderbrevene i Them sogn.

Hvordan udvikling?

En analyse af, hvordan tiltag som babysalmesang, minikonfirmander og spaghettigudstjeneste er opstået gør det klart, at mange af de nye tiltag, som bliver vidt udbredt i folkekirken, begynder med, at ét eller nogle få sogne gør sig forsøg, som efterhånden viser sig at virke, og dermed bliver kendt og omsat til den lokale kontekst i andre sogne. Tænker man dermed i udvikling af folkekirken på landsplan, indikerer resultaterne fra projekt *Dåb i dag*, at det er afgørende at støtte begge typer sogne: både de sogne, hvor ideerne opstår, og de sogne, der forstår at omsætte dem til deres egen kontekst. I det lys giver det god mening, at Berg i sogneprocesserne støttede op omkring både de nye og uprøvede idéer, og arbejdet med at tilpasse velkendte tiltag til egen kontekst.

I nogle sogne fandtes der allerede en høj organisationsgrad og/eller udviklingserfaring, inden sognet involverede sig i *Dåb i dag*-projektet. Andre steder fandtes det ikke lokale grupper af frivillige, som allerede var aktivt involveret i udvikling af sognet. Det tyder dog ikke på, at forskellen her havde afgørende betydning for hverken sogneprocessen eller udkommet af projektet. Heller ikke antallet af præster og andre ansatte synes at være afgørende. I fire af sognene var præsten den primære kontakt- og nøgleperson, og den primære lokale drivkraft. I det femte sogn var kontakten både med præsten og præsteseekretæren.

Som ovenfor nævnt, så viser projekt *Dåb i dag*, at det ikke kan anbefales, med de ressourcer, som projektet havde til rådighed, kan køre fem parallelle aktionsforskningsforløb. Konklusionen er dog, at der fremadrettet vil være

meget at hente ved at bruge elementer fra aktionsforskningen. Samarbejdet med de lokale ildsjæle og præsterne som nøglepersoner gjorde, at sognene fik udviklet tiltag, der var tilpasset til den lokale kontekst, og dermed over tid har potentiale til at være sognemæssigt bæredygtige.

Havde man gennemført et projekt, hvor sognene fik tilført massive ressourcer udefra i en projektperiode, og dermed fik udviklet tiltag, som de selv efterfølgende skulle drive, kunne det ende med at belaste sognene uhensigtsmæssigt, og give dem en oplevelse af at fejle. Aktionsforskningstilgangen gør, at sognene udvikler de tiltag, som der er behov for lokalt, og som der er ressourcer til at sætte i gang og bære over tid. Til gengæld gør aktionsforskningstilgangen det også sværere til en indledning at forklare, hvad projektet går ud på, og lave en klassisk forventningsafstemning, da hverken udviklingskonsulent eller projektdeltagere kan vide, hvad det ender med, og hvad sognet kan forvente at få ud af at deltage i projektet.

Aktionsforskning i projekt Dåb i dag

De elementer fra aktionsforskning, som blev anvendt helt eller delvist i udviklingsdelen var således:

- Loops som procesmetode
- Medforskerperspektiv ift. projektdeltagerne
- Demokratiske elementer
- Inkludering af 1., 2. og 3. stemmes perspektiv
- Transparens i proces og rapportering

Hverken udviklingsdelen i sig selv eller hele projektet *Dåb i dag* har dog nok elementer fra aktionsforskningstilgangen til, at det kan betegnes som reel aktionsforskning. Der er gennemført analyse, planlægning, aktion og evaluering i fire ud af fem sogne, men i det omfang, hvor processen kan klassificeres som et genuint loop, så er der kun gennemført et.

Alligevel kan projekt *Dåb i dag* siges at ligge i forlængelse af dialogtraditionen, da projektet arbejdede inden for folkekirkens givne struktur, og fokuserede på at fremme ”den gode proces, hvor den enkeltes stemme kommer til udtryk i et samspil mellem forskellige aktører i den givne kontekst, herunder ledende kræfter” (Kappelgaard 2019, s. 259), ligesom det også i et vist omfang lykkedes at give ”praktikere [] anledning til at reflektere på en måde, hvor de selv kan opnå ny erkendelse, og hvor deres perspektiver bliver

hørt og inddraget i processen” (Kappelgaard 2019, s. 259). Projektet lykkedes også at indfri intentionen om, at lægfolk (tænkt som andre faggrupper end præsterne, samt de frivillige ved kirken) skulle inddrages, gerne sammen med mennesker, der ikke så sig selv som en del af ”kirkens faste hold”. Sognene fik frihed til selv omsætte denne intention til praksis, ud fra de lokale erfaringer og ressourcer, hvilket resulterede i at lægfolkselementet og dermed styrkelsen af det almindelige præstedømme kom i spil på forskellig vis og i forskelligt omfang.

Kapitel 6. Afrunding af hele projekt *Dåb i dag*

Projekt *Dåb i dag* har bestået af to forholdsvis separate projektdele, som hver især er blevet beriget af at være en del af det fælles projekt *Dåb i dag*.

Udviklingsdelen, som i denne rapport beskrives i kapitel 5, var organisatorisk forankret på Kirkefondet, hvor Berit Weigand Berg er ansat. Udviklingsdelen af projektet har gennemført fem sogneprocesser med fokus på udvikling af arbejdet med dåb i sognene. Metodikken i udviklingsdelen har været inspireret af aktionsforskningens tilgang, særligt den tilgang, som kaldes *dialogtraditionen* (for flere detaljer, se kapitel 5). I udviklingsdelen har Berg som udviklingskonsulent arbejdet selvstændigt omkring den del, der har beskæftiget sig med *læring i praksis*, mens Berg har inddraget Leth-Nissen som forsker i den del, som i kapitel 5 beskrives som *læring på baggrund af praksis*. Her er udviklingsdelen af projektet blevet stærkere af, at Berg som udviklingskonsulent har kunnet etablere et fælles refleksionsrum med Leth-Nissen som forsker. Også de parallelle refleksionsrum, som voksede frem omkring udviklingsdelen (se Figur 17), styrkede udviklingsdelen af det samlede projekt. Samarbejdet med Leth-Nissen gav også udviklingsdelen en meget direkte adgang til analyser af data, samt indsigt i forskningsresultaterne, efterhånden som de blev genereret i forskningsdelen af projektet.

Forskningsdelen, som i denne rapport er beskrevet i kapitel 3 og 4, var organisatorisk forankret på Center for Kirkeforskning under Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet, hvor Karen Marie Leth-Nissen var ansat som postdoc. Forskningsdelen af projektet har arbejdet med livshistoriske interviews i en klassisk kvalitativ interviewundersøgelse, som byggede videre på det fundament, som Leth-Nissen sammen med religionssociolog Astrid Krabbe Trolle havde lagt i projekt *Dåb eller ej?* (2015), og udbygget i sin ph.d.-afhandling (Leth-Nissen 2018b) (se afsnittet Teoretisk fundament i kapitel 1). Leth-Nissen har gennem samarbejdet med udviklingsdelen af projektet fået indsigt i både teori og praksis bag den teologiske aktionsforskning, både gennem deltagelsen i refleksionsrummet i udviklingsdelen, og gennem deltagelse i det nordiske seminar om teologisk aktionsforskning. Gennem de fælles refleksioner fik Leth-Nissen den fordel at få også indblik i den viden, som Berg som udviklingskonsulent besad, og ad den vej få andre perspektiver på sognene som en kilde til feltstudierne i forskningsdelen. Selve aktionsforskningen har ikke ændret på metodik eller analysearbejde i forskningsdelen, men har hjulpet Leth-Nissen som forsker med lettere at etablere lokalt netværk og rekruttere interviewpersoner i de sogne, hvor undersøgelsen foregik. Samarbejdet med udviklingsdelen betød også, at forskningsdelen havde let adgang til de data og den viden, som analysekonsulent

i Kirkefondet, Sille Fusager, besidder, og som var vigtige i arbejdet med de indledende sogneanalyser og diskussionerne omkring kirkestatistik og særligt dåbstal.

Samarbejdet mellem udviklingsdel og forskningsdel har særligt givet vanskeligheder, fordi der i projektbeskrivelsen forudsattes en vis samtidighed i tidsplanen for de to projektdele; en samtidighed, som ikke kunne overholdes, og dermed førte til arbejde med at tilpasse projektprocessen undervejs. Resultaterne fra forskningsdelen blev f.eks. ikke klar til at kunne inddrages i udviklingsdelen i det omfang, som projektbeskrivelsen forudsatte. Der var også problematikker omkring rekruttering af interviewpersoner gennem nøglepersoner i sognene, som betød, at anonymiseringen af interviewcitater og beskrivelser af deltagerne i rapporten måtte blive ekstra grundig, for netop at sikre anonymitet for deltagerne.

Alt i alt må det dog konkluderes, at både udviklingsdel og forskningsdel overordnet set har vundet gennem samarbejdet i projekt *Dåb i dag*, og at projektet dermed indgår i rækken af gode projekter, som er gennemført i samarbejde mellem Kirkefondet og Center for Kirkeforskning.

Litteraturliste

- Berg, Berit W. 2019. "Dåb i dag" – hvad overvejer forældrene? I Engholm, Birgitte og Høeg, René (red.) *Drop-in-dåb*. Frederiksberg: Eksistensen.
- Bryman, Alan. 2012. *Social Research Methods*. 4. ed. Oxford: Oxford University Press.
- Buch-Hansen, Gitte, Kirsten Donskov Felter, og Marlene Ringgaard Lorensen. 2015. "Ethnographic Ecclesiology and the Challenges of Scholarly Situatedness". *Open Theology* 1 (1).
- Inger-Marie, Børgesen. 1991. Folk og folkekirke: kirkens plads i menneskers hverdagsliv og tankeverden. Akademisk forlag.
- Davie, Grace. 1994. *Religion in Britain since 1945: Believing Without Belonging*. Wiley.
- . 2006. "Religion in Europe in the 21 Century: The Factors to Take into Account". *European Journal of Sociology* 47 (02): 271.
<https://doi.org/10.1017/S0003975606000099>.
- . 2013. *The Sociology of Religion: A Critical Agenda*. SAGE.
- Dobbelaere, Karel. 2002. *Secularization: An Analysis at Three Levels*. Peter Lang International Academic Publishers.
- Enggaard, Nete Helene. 2015. "Højmesse set fra kirkebænken: En sammenlignende undersøgelse af gudstjenestedeltagernes oplevelse af højmesse med dåb i fire kirker med forskellig liturgisk profil og praksis i Frederiksberg Provsti".
http://curis.ku.dk/ws/files/162200445/NeteHeleneEnggaard_Hoejmesse_og_daab.pdf.
- . 2016. "Højmesse og dåb". København: Center for Kirkeforskning, Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet.
- Felter, Kirsten Donskov. 2018. "Office and/or Calling?" I *What really matters: Scandinavian perspectives on ecclesiology and ethnography*, 109–23. Church of Sweden Research Series 17. Eugene, ON: Pickwick Publications.
- Felter, Kirsten Donskov, og Ruth Sønderskov Bjerrum. 2015. *Hvad forventer folket af kirken?* Publikationer fra Det Teologiske Fakultet. København: Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet.
- Giddens, Anthony. 1991. *Modernity and Self-Identity*. Cambridge: Polity Press.
- . 2014 [1994]. *Modernitetens konsekvenser*. Kbh.: Hans Reitzel.
- Goodson, Ivor F., and Scherto R. Gill. 2011. "The Narrative Turn in Social Research." *Counterpoints* 386:17–33.
- Graham, Elaine. 2013. "Is Practical Theology a Form of 'Action Research'?" *International Journal of Practical Theology; Berlin* 17 (1): 148–78.

- Heelas, Paul, og Linda Woodhead. 2005. *The Spiritual Revolution, Why Religion Is Giving Way to Spirituality. Religion and Spirituality in the Modern World*. Blackwell.
- Helge, Nynne. 1996. Familien Jensen og Vorherre: religionens plads i københavnske arbejderfamiliers kultur og livsform 1870 til 1950, med særlig vægt på perioden før 1920. København: Institut for Systematisk Teologi, Det Teologiske Fakultet, Københavns universitet.
- Iversen, Hans Raun. 2012. "Sekulariseringens betydning - og religionens beskaffenhed i Danmark i dag". *Religionsvidenskabeligt Tidsskrift*, nr. 58: 33–49.
- Jensen, Jørgen I. 1995. *Den fjerne kirke. Mellem kultur og religiøsitet*.
- Jensen, J. Th. og M. J. Goldschmidt. 1986 [1886]. *Latinsk-dansk ordbog*. Kbh.: Gyldendal.
- Kappelgaard, Dorte. 2018. "Aktionsforskning og teologi". I *Den praktiske teologi i Danmark 1973-2018*, 253–68. København: Eksistensen.
- Kjærsgaard, Anne. 2017. *Funerary culture and the limits of secularization in Denmark*. Wien: LIT Verlag.
- Leth-Nissen, Karen Marie. 2018a. 'Churching Alone : - folkekirken, de kirkelige handlinger og social kapital i kirkesociologisk perspektiv.' In *Tradition og fornyelse*, 197–213. København: Eksistensen.
- . 2018b. 'Churching Alone? A Study of the Danish Folk Church at Organisational, Individual, and Societal Levels'. Copenhagen: University of Copenhagen.
- . 2016. 'A Deliberate Action'. In *Church Reform and Leadership of Change*. Church of Sweden Research Series. Eugene: Pickwick.
- Leth-Nissen, Karen Marie, og Astrid Krabbe Trolle. 2015. *Dåb eller ej?, rapport om småbørnsforældres til- og fravalg af dåb*. Publikationer fra Det Teologiske Fakultet 59. Center for Kirkeforskning, Københavns Universitet.
- Lüchau, Peter. 2014. "Indmeldelse og dåb i Den danske Folkekirke". I *Tal om kirken. Undersøgelser af Folkekirkens aktivitets- og deltagerstatistik*, 151–78. Publikationer fra Det Teologiske Fakultet 57. København: Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet.
- Mortensen, Bjarke S. 2016. "Kirke på Vesterbro". København: Kirkefondet.
- Nielsen, Marie Vejrup, Helle Janderup, Christina Skovgaard Iversen, og Gitte Ranfelt. 2014. "Tager du barnet ved hånden, tager du moderen ved hjertet". Center for Samtidsreligion. <http://samtidsreligion.au.dk/oevrige-projekter/babysalmesang/>.
- Percy, Martyn. 2005. *Engaging with Contemporary Culture: Christianity, Theology and the Concrete Church*. Routledge.

- Pettersson, Per. 2000. *Kvalitet i livslånga tjänsterelationer: Svenska kyrkan ur tjänsteteoretiskt och religionssociologiskt perspektiv*. Verbum.
- . 2009. "Konfirmationens betydelse för den livslånga kyrkorelationen – ett religionssociologiskt perspektiv." *Kritisk forum för praktisk teologi*, nr. 115: 3–14.
- Rasmussen, Steen Marquard, med Thomsen, Marie H. 2016. 'Forskellige vilkår for folkekirken på landet.' Sabro: Landsforeningen af Menighedsråd.
- Roest, Henk de. 2020. Collaborative Practical Theology: Engaging Practitioners in Research on Christian Practices.
<https://brill.com/view/title/56046>.
- Salomonsen, Per. 1971. Religion i dag, et sociologisk metodestudium. Kbh: Gad.
- Scharling, Sven, og Sanne Andersen Hansen. 2016. "Folkekirken set udefra". Roskilde: Scharling Research.
- Spickard, J.V., 2007. Micro qualitative approaches to the sociology of religion: phenomenologies, interviews, narratives, and ethnographies. Sage Handbook of the Sociology of Religion
- Taylor, Charles. 2007. A Secular Age. Cambridge, Mass.: Belknap Press of Harvard University Press.
- . 2008 [2002]. Modernitetens ubehag - autenticitetens etik. Århus: Philosophia.
- Trolle, Astrid Krabbe. 2015. 'Blandt principielle sekularister og konkrete konservatorer. Danskernes holdninger til religion og folkekirke i fire YouGov-undersøgelser'. København: Center for Kirkeforskning, Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet.
- Warburg, Margit. 2006. Citizens of the World, a History and Sociology of the Baha'is from a Globalisation Perspective. Numen Book Series Studies in the History of Religions 106. Brill.
- Woodhead, Linda and Hans Raun Iversen (red.). Under udgivelse. *The Old National Churches of Northern Europe: The Persistence of Societal Religion*.

Bilag 1: Baggrund for projektet

Introduktion

Projekt 'Dåb i dag' baserer sig på den nyeste viden og erfaring, og eksperimenterer og udvikler nye modeller for kontakt mellem folkekirke, sogn og småbørnsforældre. Samtidig afdækker 'Dåb i dag' situationen for barnedåb i både land-, købstads- og forstadssogne og bidrager derfor med en viden, vi ikke har i dag. Er sekulariseringen og traditionstabet mon lige så stort på landet som i byen? Og hvad skal vi gøre ved det? Vores erfaringer med de forskellige modeller beskrives til slut i et modelkatalog. Tanken er, at det skal udsendes til alle sogne i Danmark, og kunne bruges som et praksisnært opslagsværk i sognearbejdet. Modellerne baseres på forskellige typer sogne, så aktiviteterne kan tilpasses helt lokalt. Den endelige rapport opsamler desuden al ny viden fra undersøgelser og eksperimenter.

Baggrund og nuværende viden

Folkekirken har fokus på de faldende dåbstal. I efteråret 2014 fremkom Landsforeningen af Menighedsråd med Steen Marquard Rasmussens analyse af de sidste 25 års udvikling i dåbstallene, og det blev tydeligt at faldet er accelereret de seneste 15 år. Fra Københavns Universitet (finansieret af Videnspuljen under FUV og med Kirkefondet som samarbejdspartner) kom i maj 2015 rapporten 'Dåb eller ej?' (Leth-Nissen og Trolle 2015), hvor faktorer bag forældres til- og fravalg blev kortlagt gennem en landsdækkende YouGov spørgeundersøgelse, samt en interviewundersøgelse i Sydhavn sogn, Københavns Stift.

Siden er en del initiativer sat i gang i folkekirken, hvoraf de mest synlige er nævnt her. Landsforeningen af Menighedsråd har under overskriften 'Landsforeningens dåbsinitiativ' arbejdet med de faldende dåbstal siden 2014. Århus Stift afholdt efteråret 2015 en stor temadag, som mundede ud i rapporten: 'Giver det mening?' (Ørgaard m.fl. 2016). Fra sommeren 2016 giver Københavns Domprovsti CD'en 'Et barn er født' som barsels gave til nybagte forældre, som er medlem af folkekirken. Gentofte provsti har udarbejdet en særlig dåbsfolder, som sendes til folkekirkemedlemmer, der får barn. I Sydhavn sogn har sognepræst Helene Ferslev udviklet konceptet Gravidsamtaler (sammen med Henrik Norholt), som siden har bredt sig til andre sogne. Sognepræst Therese Strand Nielsen (Store Brøndum-Siem-Torup pastorat) arbejder med udvikling af et tilbud om sjælesorg for gravide. I Valby-Vanløse provsti og Fredensborg provstier er der nedsat præstegrupper som arbejder med forskellige vinkler på de faldende dåbstal, herunder både dåbsteologi og kommunikationen omkring dåb. Dåbstallene var også emne for en af sessionerne på årets Folkekirkemøde i juni 2016. I Roskilde stift har man netop afholdt en storstilet dåbskonference september 2016, som mundede ud i et

kompendium med viden og ideer til arbejde i sognene. Også forlaget Eksistensen har arbejdet med dåb og udgivet 'Ingen kan bære sig selv' (Heilesen og Højlund 2016). Af tidligere indsatser bør også nævnes 'Folkekirkens Dåbsmanual' (Demant, Thyssen og Iversen 2008), som udsendtes til alle folkekirkens sogne.

Der er desuden udarbejdet flere empirisk baserede rapporter med dåb som deltema. 'Højmesse og dåb' (Enggaard 2016) bygger på undersøgelser fra Helsingør stift. 'Højmassen set fra kirkebænken' (Enggaard 2015) bygger på interviews af gudstjenestedeltagere på Frederiksberg. Herudover bidrager flere nye empiriske analyser og rapporter med baggrundsviden om forholdet til og brugen af folkekirken. 'Tager du barnet ved hånden, tager du moderen ved hjertet' (Vejrup et al. 2014) afdækker brugen af babysalmesang. Bredere tilgange til folkekirken gives i 'Hvad forventer folket af kirken?' (Felter og Bjerrum 2015), 'Blandt principielle sekularister og konkrete konservatorer. Danskernes holdninger til religion og folkekirke belyst gennem fire YouGov-undersøgelser' (Trolle 2015), samt 'Kirke på Vesterbro' (Mortensen 2016). Endelig kan nævnes 'Folkekirken set udefra' (Scharling og Hansen 2016).

Hvad er der så brug for nu? Næsten alle undersøgelser tager udgangspunkt i by- eller storby sogne, ligesom de fleste initiativer begrænser sig til et provsti eller et sogn. På baggrund af den indhentede viden vil projekt 'Dåb i dag' derfor søsætte et **landsdækkende udviklingsprojekt** i forskellige typer af sogne på landet og i forstæder. 'Dåb i dag' vil tilvejebringe **ny viden** gennem interviews og feltarbejde, men også samarbejde med de nyeste initiativer på område: Folkekirke og Religionsmøde har i september 2015 nedsat en 'Tænketaank om kirkelige handlinger i et samfund med forskellige religioner og livssyn'. Folkekirkens biskopper har netop (oktober 2016) nedsat et fagudvalg, som over to år skal arbejde med 'Dåb og nadver', særligt med de teologiske, kirkeretlige, liturgiske og samfundsmæssige perspektiver på dåb og nadver. Arbejdet i Landsforeningen af Menighedsråds udvalg om dåb har nu sat en proces i gang frem mod et egentligt folkekirkeligt dåbsinitiativ, som skal gå aktivt ind i problematikken omkring de faldende dåbstal. Samarbejde mellem alle tre initiativer og projekt 'Dåb i dag' er oplagt.

Udviklingsproces og metode

Undersøgelse og udvikling går hånd i hånd gennem hele projektforløbet på 'Dåb i dag'. Projektet bygger således på erfaringer fra aktionsforskningen (Bryman 2012 [2001]: 397). Til indledning identificeres de seks udviklingsogne, og sogneanalyser (herunder med et særligt fokus på fødselstal, dåb mv.) udarbejdes. Fra hvert sogn udpeges en præst og en lægmand, som deltager i projektgruppen sammen med projektledere og –medarbejdere og cen-

trale vidensfolk på området, i alt 16-18 personer. Gruppen samles til et indledende projektmøde, og herefter går arbejdet med udviklingsprocessen i gang. Udviklingsaktiviteterne tilpasses til sognets beboere, og de lokale og folkekirkelige traditioner. Samarbejdet med præster, menighedsråd og frivillige er omdrejningspunktet.

Aktiviteterne fordeler sig på tre hovedstrengte og retter sig mod forskellige målgrupper:

1) Dåbssamtalen og dåbsritualer (Fokus på forældre, der har valgt dåb)

Udviklingsmuligheder omkring ritual og forældreinddragelse. Der arbejdes ad fire forskellige veje: a. Højmessedåb, hvor ritualet følges. b. Lørdagsdåb, hvor familien inddrages. c. "Aktiv" dåb, hvor dåbsforløbet planlægges sammen med forældrene (efter modellen fra begravelser). d. Dåb i tværkulturelle familier (se Kritisk Forum for Praktisk Teologi 145/2016 og Folkekirke og Religionsmødes tænketank omkring tværkulturelle ritualer). Der arbejdes desuden med støtte til forældrene i form af f.eks. udlån af dåbskjole og fælles dåbsfest i kirken.

2) Forældrerettede aktiviteter (Fokus på alle småbørnsforældre)

Gravidsamtaler og Omsorg for svangre. Videreudvikling af Babysalmesang med fokus på barnedåb. Eksisterende lokale tilbud tænkes ind.

3) Kommunikationsaktiviteter (Fokus på en bredere dialog om det at være folkekirke)

Folkekirke 'på min egen måde'. Arbejde for at man både som ungt menneske – inden man stifter familie – og som forældre ser sig selv som del af en fluktuerende folkekirke, som man selv er med til at forme. At man ikke siger 'ja til hele pakken', men er med til at fortolke hvad folkekirken er. Fokus vil primært være på lokale aktiviteter (web, sociale medier, avis/magasin/kirkeblad, foredrag, studiekreds, skoletjeneste, konfirmandundervisningen) men der kan også peges på nationale tiltag.

Samtidig indledes feltarbejdet i de seks sogne, og der rekrutteres interviewpersoner. Her fokuseres både på forældre, der har døbt deres børn, og forældre, som har valgt dåben fra. Forældre, der har valgt dåb, interviewes om hele processen fra graviditet og fødsel til barnedåb, og tiden efter. Var dåben et udtalt eller underforstået valg for forældrene? Hvordan forstår forældrene 'valg' og 'tradition'? Hvordan var kontakten til kirken og præsten før, under og efter dåben? Hvordan oplevedes dåbssamtale, dåbshandling og gudstjenesten? Oplevede de sig som aktive deltagere i forløbet? Hvordan opfattes relationen til folkekirken nu, også i forhold til forældrenes eget medlemskab?

Hvordan har forældrene oplevet egen konfirmandforberedelse og konfirmation? Hvis forældrene er gift, hvordan har forældrene så oplevet deres eget bryllup (rådhus/kirke)?

Forældre, der har fravalgt dåb, interviewes på samme måde om processen fra graviditet og fødsel, og tiden herefter, herunder hvilke faktorer der har indvirket på fravalget. De interviewes desuden om egne erfaringer med folkekirken, herunder egen eventuel konfirmation, bryllup, etc.

Der interviewes seks forældre per sogn (i alt 36 interviews), både samlevede og enlige forældre, og gerne også 'regnbuefamilier'. Der søges en spredning på uddannelsesniveau, jobtype og alder, og til- eller fravalg af dåb. Religiøs baggrund og forholdet til folkekirken i opvæksten trækkes også ind. Forældrepar, som har forskellig religiøs baggrund eller består af en forælder som identificerer sig som religiøs, og én som ikke gør, inkluderes også.

Tidsplan

Dåb i dag	Undersøgelse (i alt 6 mdr. + sogneanalyser)	Udvikling (i alt 5 mdr.)
April 2017	Identifikation af 6 sogne	Identifikation af 6 sogne
Maj 2017	Udarbejdelse af sogneanalyser (herunder særligt fokus på dåb, fødsler mv.) Baggrundsanalyser	Forberedelse af udviklingsarbejde
Juni	Præsentation af projektet i sognene	Præsentation af projektet i sognene
August 2017	Interviewpersoner rekrutteres	
September-December 2017	Interview og feltarbejde gennemføres	Udviklingsproces i sognene
Januar-April 2018	Analyse og rapportskrivning	Udviklingsproces i sognene
Maj 2018	Konference og fremlæggelse af resultater til brug for resten af folkekirken	Evaluerings og udarbejdelse af modelkatalog Konference og fremlæggelse af resultater til brug for resten af folkekirken
Juni 2018	Rapporten færdiggøres	Endelig udarbejdelse af modelkatalog

Litteratur

Bryman, Alan. 2012. *Social Research Methods*. 4. ed. Oxford: Oxford University Press.

Demant, Jørgen, Birgitte Thyssen og Hans Raun Iversen. 2008. *Dåbsmanual, opskrifter til arbejdet med dåb og dåbsoplæring i folkekirken*. [1. oplag]. Løgumkloster: Folkekirkens Dåbshilsen.

- Enggaard, Nete Helene. 2015. 'Højmessen set fra kirkebænken'. København: Center for Kirkeforskning, Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet.
- . 2016. 'Højmesse og dåb'. København: Center for Kirkeforskning, Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet.
- Felter, Kirsten Donskov, og Ruth Sønderskov Bjerrum. 2015. *Hvad forventer folket af kirken?* Publikationer fra Det Teologiske Fakultet. København: Teologisk Fakultet, Københavns Universitet.
- Heilesen, Lars Nymark, og Louise Højlund. 2016. *Ingen kan bære sig selv. Tanker om dåb, tro og liv*. Frederiksberg: Eksistensen.
- 'Religionsteologi i praksis'. 2016. *Kritisk Forum for Praktisk Teologi*, nr. 145.
- Leth-Nissen, Karen Marie, og Astrid Krabbe Trolle. 2015. *Dåb eller ej?, rapport om småbørnsforældres til- og fravalg af dåb*. Publikationer fra Det Teologiske Fakultet 59. Center for Kirkeforskning, Københavns Universitet.
- Mortensen, Bjarke S. 2016. 'Kirke på Vesterbro'. København: Kirkefondet.
- Nielsen, Marie Vejrup, Helle Janderup, Christina Skovgaard Iversen, og Gitte Ranfelt. 2014. 'Tager du barnet ved hånden, tager du moderen ved hjertet'. Center for Samtidsreligion.
- Scharling, Sven, og Sanne Andersen Hansen. 2016. 'Folkekirken set udefra'. Roskilde: Scharling Research.
- Trolle, Astrid Krabbe. 2015. 'Blandt principielle sekularister og konkrete konservatorer. Danskernes holdninger til religion og folkekirke i fire YouGov-undersøgelser'. København: Center for Kirkeforskning, Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet.
- Ørgaard, Marie, Anja Stokholm, Karsten Høgild, Carsten Haugaard Nielsen, og Esben Thusgård. 2016. 'Giver det mening?' Århus: Dåbsudvalget, Århus Stift.

Bilag 2. Revideret tidsplan for projekt Døb i dag

Tid	Udviklingsdel Berit Weigand Berg	Forskningsdel Karen Marie Leth-Nissen
April 2017	Udarbejdelse af materiale til kontakt af sogne Rekruttering af sogne (Udarbejdelse af sogneanalyser v. Silke Fusager (herunder særligt fokus på dåb, fødsler mv.))	Identifikation af mulige sogne pba. nationale demografiske analyser Udarbejdelse af materiale til kontakt af sogne
Maj - november 2017	Rekruttering af sogne Forberedelse af udviklingsarbejde Præsentation af projektet i sognene Udviklingsproces i sognene	Baggrundsanalyser
December 2017	Medarrangør af seminar om teologisk aktionsforskning på TEO, KU (oplægsholdere fra DK og SE) Udviklingsproces i sognene	Deltager i seminar om teologisk aktionsforskning på TEO
Januar - februar 2018	Udviklingsproces i sognene	Interviewpersoner rekrutteres
Marts - juli 2018	Udviklingsproces i sognene	Interviews og feltarbejde Baggrundsanalyser Analyse og rapportskrivning
August 2018	Statusseminar om dåb på Center for Kirkeforskning, KU Udviklingsproces i sognene	Statusseminar om dåb på Center for Kirkeforskning, KU Interviews og feltarbejde Baggrundsanalyser Analyse og rapportskrivning
September - oktober 2018	Udviklingsproces i sognene	Analyse og rapportskrivning
November 2018	Evaluering og udarbejdelse af Idékatalog Konference og fremlæggelse af resultater til brug for resten af folkekirken	Konference og fremlæggelse af resultater til brug for resten af folkekirken
December 2018 - januar 2019	Redaktør og forfatter til særnummer af <i>Kirken i dag</i> om projekt <i>Døb i dag</i>	Artikel til særnummer <i>Kirken i dag</i>
Februar - marts 2019	Udsendelse af Idékatalog og særnummer af <i>Kirken i dag</i> til alle sogne i folkekirken	Analyse og rapportskrivning
April – nov. 2019	Analyse og rapportskrivning	Analyse og rapportskrivning
December 2019	Rapporten færdiggøres	Rapporten færdiggøres

Bilag 3. Hypoteser bag den kvalitative undersøgelse og interviewguide

Baggrundshypotese

Det centrale forskningsspørgsmål:

Er forældre i Danmark ligeså individualiserede i deres tilvalg/fravalg og brug af folkekirken som forældrene i Sydhavnsundersøgelsen?

Endelig interview guide

1. Barnet. Vil du/I fortælle om dit/jeres barn, hvordan har det været at få det, hvordan er den første tid gået, hvordan har I det?
2. Fejringen af fødslen. Vil du/I fortælle, om – og i så fald hvordan - I valgte at fejre jeres barns fødsel? Hvordan kom du/I frem til at det skulle foregå sådan? Hvad tænkte du/I om det, hvad var vigtigt for dig/er?
3. Andres fejring. Har du/I været med til andre fejring af børnefødsler, blandt venner og familiemedlemmer? Vil du/I fortælle, hvordan det foregik?
4. Har du/I gået til babysalmesang, og (i så fald) hvordan var det?
5. Forældres baggrund. Vil du/I fortælle om din/jeres baggrund? Hvor voksede du/I op – og alder? Arbejder du/I, eller andet? Er det her i nærheden? Hvor længe har du/I boet her?
6. Lokal tilknytning. Hvordan er det at bo her, for børn og voksne? (Det sociale)
7. Tilknytning til folkekirken. Hvilken kontakt har du/I haft til folkekirken og folkekirkelige organisationer i løbet af dit/jeres liv? Mest positive og mest negative oplevelser? (Her bruges Pettersson-skema). Og kontakten i dag? (også medlemskab og relation til lokal præst etc.)
8. Tænker du/I jer selv som troende?
9. Har du/I kontakt til andre kirkesamfund eller religiøse grupper?
10. Hvad tænker du/I om konfirmation for jeres barn?

Udvikling af interviewspørgsmål fra forskningsspørgsmål til endelig interviewguide

Teoretiske forskningsspørgsmål 1-6 er baseret på hypoteser fra interviews i Sydhavn (Leth-Nissen og Trolle 2015: 71-75). TRQ 7 er baseret på Ribe-interviews, udført af Pernille Friis Jensen, 2015. TRQ 8 udviklet til Døb i dag. TRQ 9-13 og 15 er baseret på hypoteser fra YouGov 2014, som gav resultater på nationalt niveau (Leth-Nissen og Trolle 2015: 71-75). TRQ 14 inspireret af Bjerrum og Felter (2015).

Sammenhæng mellem TRQ, IQ og den endelige interviewguide		
Teoretisk baserede forskningsspørgsmål (TRQ)	Interview spørgsmål (IQ)	Endelig interviewguide (her i anden rækkefølge)
		Barnet. Vil du/I fortælle om dit/jeres barn, hvordan har det været at få det, hvordan er den første tid gået, hvordan har I det?
1. Sker valget af dåb eller ikke-dåb i en	Hvordan valgte du/I at fejre jeres barns fødsel? Hvordan	Fejringen af fødslen. Vil du/I fortælle, om – og i så

forhandling mellem forældrene, hvor de stærkeste følelser vinder? Vejer meningsskaben i eget liv tungere end tradition, egen dåb og medlemskab?	kom du/I frem til at det skulle foregå sådan?	fald hvordan - I valgte at fejre jeres barns fødsel? Hvordan kom du/I frem til at det skulle foregå sådan? Hvad tænkte du/I om det, hvad var vigtigt for dig/jer?
2. Ses venners og families valg som inspiration, mens valget i sidste ende er forældrenes eget?	Hvordan har dine/jeres venner og familiemedlemmer valgt at fejre deres barns fødsler? Har du/I deltaget, og hvordan var det?	Andres fejring. Har du/I været med til andre fejring af børnefødsler, blandt venner og familiemedlemmer? Vil du/I fortælle, hvordan det foregik?
3. Ses dåben som foreløbig, mens barnet selv skal vælge religiøst tilhørsforhold i konfirmationsalderen?	Hvad tænker du/I om konfirmation for jeres barn?	Hvad tænker du/I om konfirmation for jeres barn?
4. Gør babysalmesang ingen forskel for valget af dåb?	Har du/I gået til babysalmesang, og (i så fald) hvordan var det?	Har du/I gået til babysalmesang, og (i så fald) hvordan var det?
5. Kan religion vælges til og fra som det giver mening?	Tænker du/I jer selv som troende?	Tro. Tænker du/I jer selv som troende?
	Tænker du/I jer som religiøse? I hvilke sammenhænge? Tro?	Tro. Har du/I kontakt til andre kirkesamfund eller religiøse grupper?
6. Er forældrene generelt positive over for folkekirken?	Som sp. 13-15	Som sp. 13-15
7. Giver flytning væk fra opvækstområdet mindre tilbøjelighed til at vælge dåb?	Hvor voksede du/I op? Hvor længe har du/I boet her? Arbejder du/I, eller laver I andet? Hvor ligger arbejdsplads/studie/andet?	Forældres baggrund. Vil du/I fortælle om din/jeres baggrund? Hvor voksede du/I op – og alder? Arbejder du/I, eller andet? Er det her i nærheden? Hvor længe har du/I boet her?
8. Hvad betyder uddannelse og arbejde?		
9. Spiller lokal tilknytning ind, gennem sociale netværk, foreningsliv, andet?	Hvem mødes du/I med som bor her i området – og hvad mødes I om?	Lokal tilknytning. Hvordan er det at bo her, for børn og voksne? (Det sociale).
10. Er dåb en familietradition, et ritual for navngivning og	Hvis barnedåb: hvorfor?	Som sp. 1

knyttet til det at være dansk?		
11. Handler fravalg af dåb om at barnet skal vælge selv, om at forældrene ikke kan sige ja til trosbekendelsen og om at forældrene har en anden religion eller ikke er religiøse?	Hvis fravalg af barnedåb: hvorfor?	Som sp. 1
12. Er der forskel på forældre født før og efter 1970?	Hvor gamle er du/I?	Som sp. 7
13. Gør religiøs socialisering (hjemmet, spejder, kirkekor etc.) en forskel for valget af fejring af barnets fødsel?	Hvilken kontakt har du/I haft til folkekirken og folkekirkelige organisationer i løbet af dit/jeres liv? Mest positive og mest negative oplevelser? (Her bruges Pettersson-skema). Og kontakten i dag?	Tilknytning til folkekirken. Hvilken kontakt har du/I haft til folkekirken og folkekirkelige organisationer i løbet af dit/jeres liv? Mest positive og mest negative oplevelser? (Her bruges Pettersson-skema). Og kontakten i dag? (også medlemskab og relation til lokal præst etc.)
14. Gør nutidskontakt til kirken en forskel for valget af fejring af barnets fødsel?		
15. Er forældres eget medlemskab afgørende for valget af fejring af barnets fødsel?		

Bilag 4. Statusseminar og oversigt over dåbsprojekter relateret til folkekirken 2015-2018.

Statusseminaret blev afholdt 21. august 2018 kl. 10-15 på Center for Kirkeforskning, Teologisk Fakultet. Deltagerne repræsenterede 12-13 forskellige projekter, herunder også *Dåb i dag*.

Deltagerliste:¹	Organisation/projekt
Ane Kirstine Brandt	Folkekirke og Religionsmødes Tænketaank omkring tværkulturelle ritualer (rapport 2017)
Sascha Kondrup, projektmedarbejder Per Damgaard Pedersen, formand for udvalget om dåb og dåbsoplæring, Landsforeningen af Menighedsråd	Landsforeningens Dåbsinitiativ
Christina Sønderkov Iversen	Børn i kirken (Københavns Stiftsudvalg)
Mette Dansøn, Vestervang kirke	Daaben.dk v/ Helsingør provsti
Mads Davidsen, lektor, FUV Birgitte Graakjær Hjort, afdelings- og centerleder, Videnscentret	FUV, projekt sammen med Grundtvigsk Forum samt ny bog om dåbstaler
Søren Johan, konsulent	Danmarks Kirkelige Mediecenter; ”Dåb er mere end et telefonnummer til folkekirken”
Ellen Aagaard Pedersen, Redaktør folkekirken.dk	folkekirken.dk. Dåbskampagne 2017
Stinna Ahrenst, religionspædagogisk konsulent i Roskilde stift	Dåbskonference i Roskilde Stift 2016 inkl. Helsingør stift
Marianne Fischer, religionspædagogisk konsulent i Helsingør stift	Arbejdsgrupper i Helsingør stift omkring baby-salmesang, samt projekt om markering af genindmeldelse i folkekirken
Ingrid Ank, leder af Grundtvig-Akademiet	Grundtvigsk Forum
Berit Weigand Berg Hans Raun Iversen Henrik Bundgaard Nielsen Karen Marie Leth-Nissen	Kirkefondet; Center for Kirkeforskning. Dåb i dag projektet
Tine Illum, aktiv i værkstedet GudstjenesteLIV, sognepræst og medlem af biskoppernes udvalg om gudstjenesten	Haderslev stift. Gudstjenesteliv – med dåben som prisme

¹ Herudover havde vi inviteret repræsentanter for biskoppernes udvalg for dåb og nadver; for projekt ”Skal Barnet døbes – tag stilling!” (Timotheuskirken); samt for Vor Frue-Vesterbro provsti (Kbh.) som eksperimenterer med hjemmebesøg hos nybagte forældre, som er medlemmer af folkekirken. Der var desværre ingen repræsentanter for disse tre projekter, som havde mulighed for at deltage.

Facebook-kampagne og trykt folder

Ellen Aagaard Petersen præsenterede projektet "Barnedåb. Skal – skal ikke?". To projekter blev samlet i eet, sammen med Landsforeningen af Menighedsråd, Grundtvigsk Forum og Eksistensen, og det blev til en fælles folder til sognene samt en digital kampagne Uge 3-5 2017. Kampagnen tog afsæt i rapporten "Dåb eller ej", og den udfordring, at mange tilsyneladende orienterer sig om barnedåb inde på folkekirken.dk, men der er ikke materiale til dem, der er i tvivl om, hvorvidt de vil have deres barn døbt. Kampagnen skulle derfor behandle dåb og tvivl meget systematisk, og fokuserede på at møde mennesker, hvor folkekirken.dk har erfaring for at de er, nemlig på Facebook. Målet med kampagnen var at give sprog til en dybere samtale om dåb mellem forældre og i samtalen med præsten. Kampagnen bestod af fire videoer (både almindelige forældre + præst), samt 10 artikler med kendte, eksperter og fagteologer. Der blev også lavet en quiz om dåb. 10.000 foldere blev sendt til sognene, og der blev produceret fotos og trykfil, som nu er tilgængelig på Grafisk Værktøjskasse på folkekirkens intranet, Digital Arbejdsplads (DAP). Rækkevidden på Facebook var hhv. Uge 3: 299.950; Uge 4: 332.640 og Uge 5: 202.605. Kampagnen genererede 30.204 hjemmesidebesøg i uge 3-5, og har samtidig løftet antal hjemmesidebesøg siden ('Long tail') med mere end 75.000 besøg (om ugen? Måned?). Sognene efterspørger fortsat folder eller producerer deres egen ud fra de producerede materialer på værktøjskassen.

Interaktivt samtaleoplæg

Ane Kirstine Brandt fra Folkekirke & Religionsmøde præsenterede et interaktivt samtaleoplæg til brug på computer, tablet og smartphone. Oplægget tager udgangspunkt i at der er behov for at diskutere kirkelige handlinger i et samfund med forskellige religioner og livstydninger.

Hjemmeside og bøger til kirkelige medarbejdere og børnefamilier

Christina Iversen, projektleder ved Børn i kirken præsenterede projektet, som er finansieret og ledet i samarbejde mellem Københavns Stift og Frederiksberg Provsti 2017-2019.

Tidligere sognepræst ved Lindevang Kirke, Lisbet Müller, følte at folkekirken havde forsømt at hjælpe forældrene med børnenes dåbsoplæring. Og samtidig er der faldende dåbstal. Lisbet præsenterede tankerne for Københavns Stiftsråd, der nedsatte et Stiftsudvalg, som i dag hedder "Børn i kirken". I 2017 besluttede Frederiksberg Provsti at finansiere projektet "Børn i kirken", der løber frem til 2019. Med projektet ønskede de at skabe en bedre faglighed omkring det at arbejde med børn og familier i folkekirken i København og Frederiksberg. Med fokus på høj faglighed, målgruppe og formidling af NT. Først ville de indhente mere viden om børnefamiliernes brug af folkekirken og deres forhold til kristendom, tro og dåb gennem en survey og interviews. De lavede derfor en undersøgelse af børnefamiliers forhold til og brug af folkekirken i Kbh/Frb. (Rapport "Børn i kirken" + YouGov survey). Herefter udarbejdede de en hjemmeside med redskaber til ansatte i folkekirken, der arbejder med børn og børnefamilier (nye bibelfortællinger, bønner, sange, pædagogiske redskaber, grafiske værktøjer osv.). Desuden har de afholdt workshops/kursusdage for ansatte i Kbh/Frb, der arbejder med børn og børnefamilier. I alt ca. 10 udgivelser: 1-2 papbøger (1-3år), 4 billedbøger (3-6 år) og 4 billedbøger (6-9 år).

Oplysningskampagne og bog om dåbsteologi

Ingrid Ank, leder af Grundtvig-Akademiet, Grundtvigsk Forum fremlagde Grundtvigsk Forums fokus på dåb:

1) 2016-17: Oplysningskampagne om dåb – henvendt til forældre (i samarbejde med folkekirken.dk, Landsforeningen af menighedsråd og forlaget Eksistensen (afrapporteret ovenfor).

2) 2018: Udfordring til skærpelse af nutidig dåbsteologi – henvendt til præster (i samarbejde med forlaget Eksistensen og FUV). Kirkepolitisk Udvalg, Grundtvigsk Forum havde et ønske om at flytte fokus fra dåbstal til dåbsteologi – fordi det ikke giver mening at tale for dåb, hvis ikke man kan (forsøge at) svare på ‘hvorfør dåb’. En række præster blev bedt om at skrive et essay, der afspejlede en dåbssamtale/kunne tale ind i en dåbs-samtalsituation og som svarede på følgende spørgsmål:

Hvad ‘sker’ der i dåben?

Hvordan argumentere for dåb?

Hvordan fortolke traditionens sprog – fx i ritual og bekendelse, særligt ‘synd-og-død-ordene’?

Hvad lærer du som præst af dåbsforældrene?

Et udvalg af disse essays blev viderebearbejdet til en bogudgivelse. Det var ikke tanken, at bidragene skulle demonstrere teologiske yderpunkter, snarere skulle de bidrage til at få skærpet formuleringerne hvad angår nuancerne. BENSÆND for forfatterne: Det var forbudt at citere! Hverken fra bibel, salmebog, teologi, litteratur eller andet. I forbindelse med udgivelsen blev der afholdt to seminarer for præster i hhv. Aarhus og Kbh i foråret 2018 i samarbejde med FUV, der også stod bag en udgivelse med dåbstalen som omdrejningspunkt. Bogen, *Dåben klæder dig* (red. af Ulla Morre Bidstrup, Morten Kvist og Ingrid Ank), udkom foråret 2018. Målgruppen er præster. Og afsendergruppen var halv- eller helgrundtvigske præster, jf. pointen om at det ikke var teologiske yderpunkter eller forskellene mellem de kirkelige retninger, der var i fokus, men de teologiske formuleringer i detaljen.

Netværk for babysalmesangsledere og workshop om dåbssamtalen

Marianne Fischer, rel.pæd.konsulent, Helsingør Stift har arbejdet med *Idéer til dåbssamtalen på stiftskonvent* og *Kvalitativ undersøgelse af genindmeldelser i Helsingør Stift*.

Netværk for babysalmesangsledere er startet med baggrund i at babysalmesang tilsyneladende ikke har betydning for dåbstallet. Formål med netværkets arbejde er at se på, om babysalmesang skal ”kirkeliggøres”. Netværket arbejder med idéudveksling, med fokus på bredden af salmesangstilbud i stiftet.

På Helsingør Stiftskonvent afholdt Marianne Fischer workshop om dåbssamtalen, som er et stort fokus for præster, der oplever at forældrenes agenda med dåbssamtalen ikke flugter med præstens. Hvordan undgår man at holde foredrag? Skal man undgå det? Udkomme: idékatalog over samtalen, dåbshandlingen og gaver.

Den kvalitative undersøgelse af genindmeldelser er et samarbejde mellem Helsingør Stift og Kirkefondet. Undersøgelsen har arbejdet med spørgsmålene: Hvorfor melder folk sig ind? Og Hvordan kan vi tage imod dem på en ordentlig måde? Der blev gennemført 12 kvalitative interviews af syv præster fra Helsingør Stift. Se rapporten og anbefalinger her: <https://www.xn--helsingrsthft-hnb.dk/udgivelser-og-serier/serier-og-portraetter/velkommen-i-folkekirken/den-gode-velkomst> (tilgået 7. februar 2020).

Bog ”Dåbstaler til trinitatis”

Præsenteret af Mads Davidsen, Studielektor på Pastoralseminariet i København, FUV. Bogen ”Dåbstaler til trinitatis” er en bog, der forsøger at samle op på den nyeste viden om dåben både homiletiske, liturgiske, dogmatisk og statistisk. Tendensen er, at dåben i mange sognekirker er rykket ud af gudstjenesten og dermed er blevet et kasualie og dermed har fået sin egen tale som begravelse, vielse og konfirmation. Vi ville skrive en bog

der forsøgte at dække dette nye talefelt og forsøgte derfor at samle en gruppe præster der skulle skrive og komme med ideer til dåbstaler, som kan holdes i forbindelse med lørdagsdåb. Da faren ved kasualietalen er, at prædikanten ofte benytter sig af et sparsomt tekstvalg forsøgte vi at lade præsterne skrive over teksterne til trinitatistiden - 2. tekst-række.

Bogen resulterede i en stor konference på Vartov i samarbejde med Grundtvigsk Forum, som i samme åndedræt udgav en bog om dåbssamtalen. Bogen har fået en fin anmeldelse i Kristeligt Dagblad og bliver brugt som brugsbog af præster, hvilket den også var tænkt som. Den har bidraget til en drøftelse af, hvor dåben står netop nu og ikke mindst været med til at bevidstgøre præsterne om den vanskelige opgave det er at skrive dåbstaler.

Folkekirkens Dåbsinitiativ

Per Damgaard Pedersen og Sacha Kondrup præsenterede projektet. Landsforeningen af Menighedsråd's Liv- og Vækstvalg besluttede at lave et projekt, der skulle adressere det faldende dåbstal. Finansieret af Omprioriteringspuljen, Fællesfonden.

Mål: At afdække dåbsrettede aktiviteter, der henvender sig til 0-12-årige (med fokus på 0-1-årige) og udvikle "Best practice"-beskrivelser. Dåbsinitiativet indhentede eksempler på aktiviteter via. telefoninterviews, spørgeskemaer, personlige henvendelser, mails, stand på årsmøde og observationer. Har bearbejdet og delt eksempler på www.daab-sideer.dk. 2-årigt projekt: Dec. 2016 – dec. 2018.

Styregruppen bestod af repræsentanter fra Landsforeningen af Menighedsråd, biskopperne, Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter og de Frie Folkekirkelige Organisationer. Herudover sidder en provst med i styregruppen. Projektleder: Catharina Ilene Damgaard. Projektmedarbejder var Sacha Kondrup. Næste skridt er oplæg og workshops lokalt i menighedsrådene. Der er indkommet for få eksempler til at lave egentlige "Best Practice"-beskrivelser. Der er udviklet journalistiske artikler til inspirationshjemmeside.

Kampagne: Dåben er mere end et telefonnummer til kirkekontoret

Søren Johan, Danmarks Kirkelige Mediecenter, præsenterede projekt *Dåben er mere end et telefonnummer til kirkekontoret*.

Idé og igangsættende årsag var inspiration fra "Liberoklubben", som henvender sig til nybagte forældre. Mange sognes hjemmesider har ikke relevant information til forældre om dåb, men kun et telefonnummer til booking af dåb. Formålet med projektet var at gøre det let for alle sogne at få gode historier og cases om dåb på deres hjemmeside – og gøre dem til deres egne, altså udvikling af værktøjer til sogne: artikler, videoer, billeder, tekster, guides. Indholdet i artikler mm. skal være fokuseret på: Spejling og inspiration til forældrene og sætte tanker og "forhandling" i gang hjemme hos de forældre, der er i tvivl om dåb. Handling: Så forældrene kan snakke og træffe beslutning på et ordentligt grundlag frem for automatreaktion, og inspireres til at få en snak med præsten.

Projektet lanceredes i august 2018 (se <https://www.dkm.dk/boern-familier-og-skoler/daaben-er-mere-end-et-telefonnummer-til-kirkekontoret/> Tilgået 7. februar 2020).

Dåbs- og dåbsoplærings-konference 2016

Stinna Ahrenst, religionspædagogisk konsulent og sognepræst, Roskilde og Helsingør stifter. Projekt finansieret af Udviklingsfonden. Baggrund for projektet var rapporten *Dåb eller ej* (2015). Projektet havde et dobbelt fokus, nemlig både nedgangen i medlemstallet og indhold til videre arbejde med dåb i sognene. Der blev arbejdet med inspiration inden for to områder:

1. Dåbsteologi: Hvordan tænker vi om dåb/ forklarer dåbens nødvendighed?

2. Praksis: Alle de gode eksempler på og ideer til samtaler, dåbshandlingen, dåbsoplæring i alle former.

Konferencen havde 200 deltagere: Menighedsråd, præster, kirke- og kulturmedarbejdere, kirkemusikere, stiftsrådsmedlemmer. Resultater: At dåb og dåbsoplæring blev sat på dagsordenen, samt at der blev givet inspiration til at tænke og gøre anderledes. (Se <https://roskildestift.dk/seneste-nyheder/laes-kompendiet-fra-daabskonferencen> Tilgået 7. februar 2020).

Hjemmesiden Dåben.dk

Sognepræst i Vestervang Kirke, Mette Høyer Dansøn, præsenterede hjemmesiden Dåben.dk. Projektet blev sat i gang af domprovst Steffen Ravn Jørgensen, Helsingør Domprovsti, som nedsatte en arbejdsgruppe om dåb. Arbejdsgruppen ønskede at give adgang til argumenter for dåb til unge forældre, og klæde præsterne på til en god dåbsamtale. Samtidig havde præsterne et ønske om at blive bedre til at undervise konfirmander om dåb. Dåbsarbejdsgruppen kom frem til at der skulle udfærdiges konfirmandundervisningsmateriale og et dåbsmagasin.

Mette Dansøn og Pernille Nærvig Petersen lavede et konfirmandmateriale, som blev uddelt til provstiets præster og lagt på Helsingør stifts hjemmeside (se <http://www.xn--helsingrstift-hnb.dk/til-praesterne/ideer/konfirmander/materialer> Tilgået 7. februar 2020). Der blev nedsat et dåbsmagasinudvalg med 3 præster, som endte med at producere en hjemmeside og et postkort (se <https://xn--dben-qoa.dk/> Tilgået 7. februar 2020).

Projekt Gudstjenesteliv - med dåben som prisme

Tine Illum, Værkstedet GudstjenesteLIV (VG) præsenterede projektet, som er et samarbejde mellem provstier i Haderslev og Århus stifter og Værkstedet GudstjenesteLIV. Forudsætning for deltagelse er, at både kirkemusiker(e) og præst(er) fra samme sogn er deltagere i det fireårige projekt. Der var et udbredt ønske om at tale om gudstjenesten med dåben som prisme og udgangspunkt. Hvad siger vi? Hvad synger vi? Hvad tænker vi selv? Hvordan arbejder vi med dåb, gudstjeneste, menighed etc. "Dåbsmenigheden" er ofte eksponent for, hvordan gudstjenesten opleves – og det ville vi fordybe os i. Provsterne og VG inviterede præster/organister og skrev til menighedsrådene. Tanken er at mødes fire dage hvert af de fire år. Her arbejder vi med f.eks. salmer (ikke kun dåbs-salmer), bønner, samarbejde, gudstjenesteplanlægning, egne oplevelser af dåb, dåbsfamiliers og gæsters oplevelse af dåb, teologi, liturgi. Hvordan formidler vi på alle niveauer? Hvad er "kvalitet" i gudstjenesten – og for hvem? Hvordan bliver det en god gudstjeneste for alle? Det er meningen at præst og organist skal kunne arbejde med det i forhold til menigheden. Desuden skal VG besøge hvert provsti til et møde for alle interesserede én gang i løbet af de fire år.

Bilag 5. Program for konferencen Dåben under forandring.

(Bilaget er tilpasset til rapportens layout fra en oprindelig pdf-fil).

”Dåben under forandring?”

Lørdag 10. november 2018 kl. 10-16 afholder Kirkefondet en konference med temaet ”Dåben under forandring?”

Konferencen markerer afslutningen på projektet ”Dåb i dag”, som er støttet af Den folkekirkelige Udviklingsfond.

Kirkefondet har sammen med Center for Kirkeforskning ved Københavns Universitet i forlængelse af Sydhavnsundersøgelsen ”Dåb eller ej?” sat fokus på dåben i folkekirken. I forskellige sogne, fordelt på købstæder, mindre byer og på landet i hele Danmark, er der blevet gennemført interviews med småbørnsforældre for at afdække hvilke faktorer, der påvirker til- eller fravalg af dåb for deres børn. Samtidig har der i disse sogne været en udviklingsproces for at skabe lokalt tilpassede eksperimenterende indsatser, der sætter dåben i fokus og får den til at fremstå som betydningsfuld og væsentlig. Resultatet af dette projekt fremlægges på konferencen, hvor der også præsenteres et idekatalog om dåb.

For at sætte projektet ind i en større kirkelig ramme har vi inviteret en række personer til at skitsere dåbens betydning og vilkår anno 2018. Der er tale om professor (MSO) Anders- Christian Jacobsen, Afdeling for Teologi, Århus Universitet, uddannelses- og afdelingsleder Ulla Morre Bistrup, FUV, formand for folketingets kirkeudvalg, Karen Klint og metodistpræst Jørgen Thaarup. Konferenceprogrammet vil også indeholde oplæg om de mange forskellige dåbsinitiativer og tiltag, der lige nu er i gang i Danmark – f.eks. Drop-in dåb, dåbsklude, Folkekirkens Dåbsinitiativ og Børn i kirken.

Program:

Kl. 10.00 - 10.15 Velkomst ved Henrik Bundgaard Nielsen, generalsekretær i Kirkefondet

Kl. 10.15 – 11.00 ”Dåbens udfordringer” ved Karen Klint, formand for folketingets kirkeudvalg.

Kl. 11.00 – 11.45 ”Dåben under forandring”, oplæg ved professor (MSO) Anders-Christian Jacobsen, Afdeling for Teologi, Århus Universitet, og medlem af biskoppernes liturgiarbejdsgruppe vedr. dåb og nadver

Kl. 11.45 – 12.30 ”Hvordan sætter vi ord på dåbens betydning?” ved Ulla Morre Bidstrup, uddannelses- og afdelingsleder ved FUV og medredaktør på bogen ”Dåben klæder dig”

Kl. 12.30 – 13.30 Frokost

Kl. 13.30 – 14.00 ”Dåb i dag” – præsentation af projektets resultater ved Karen Marie Leth-Nissen, forsker ved Center for Kirkeforskning, KU og Berit Weigand Berg, udviklingskonsulent i Kirkefondet

Kl. 14.00 – 14.15 ”Dåb uden for folkekirken” ved Jørgen Thaarup, præst ved metodistkirken i København

Kl. 14.15 – 14.30 ”Børn i kirken” - præsentation af dåbsprojekt fra Københavns Stift og Frederiksberg Provsti ved Christina Sønderskov Iversen, projektleder

Kl. 14.30 – 14.45 ”Dåbsinitiativet” – præsentation af Landsforeningen af Menighedsråds projekt ved Sascha Kondrup, projektkonsulent

Kl. 14.45 – 15.15 Kaffebordssamtaler

Kaffe indtages ved et valgfrit bord, hvor der vil være en ”vært”, der giver mulighed for at tale i et mindre fora om forskellige dåbsinitiativer og projekter. Værterne vil bl.a. præsentere:

- ”Dåbskludene som idé”
- projekt ”Dåb i dag”
- projekt ”Børn i kirken”
- projekt ”Dåbsinitiativet”

Kl. 15.15 – 15.45 ”Drop-in dåb - hvad taler for og hvad taler imod?” – En samtale mellem Dorthe Tofte-Hansen, sognepræst ved Dalum Kirke, og Hans Raun Iversen, lektor emeritus, Praktisk teologi, KU

Kl. 15.45 – 16.00 ”Efter denne konference – hva’ så? - Tanker om fremtiden” ved Henrik Bundgaard Nielsen, generalsekretær i Kirkefondet

Bilag 6. Babysalmesang og babysalmesangsgudstjenester i sognene.

Observationer og fotos fra feltbesøg ved Karen Marie Leth-Nissen.

Sogn og dato for observation	Leder og aktivitet	Deltagere udover Leth-Nissen	Samvær bagefter
Dalum. Baby-salmesang i Dalum kirke. 16. marts 2018	Konservatorie-uddannet musiker (Dina), spiller tværfløjte, triangel og xylofon undervejs.	8 mødre med babyer mellem 5½ og 10½ måned	5 mødre med børn gik med til kaffe bagefter. Flere havde deltaget også med deres første barn.
Jerslev. Babysalmesang i Jerslev kirke 15. juni 2018	Kirke- og kulturmedarbejder ved kirken (Jette). Sammensætter selv program, med skiftende sange og salmer. Opsøgte inspiration gennem deltagelse i babysalmesang i et nærliggende sogn.	Fire mødre med babyer 7-8 mdr., fra samme mødregruppe	Alle gik med til kaffe og boller i sognehuset ved siden af.
Nykøbing F. Babysalmesangsgudstjeneste i Lindeskovkirken 22. maj 2018	Sognemedhjælper Niels Frederik, organist Nis sammen med den ene sognepræst, Nikoline. Powerpoint med sangtekster på, Fadervor og velsignelsen.	Seks familier med 1, 2 eller 3 børn. Mor med børn, eller mor og far med barn/børn. Alder få mdr. til 15 år	Fællesspisning ved langbord, lavet af én fra menighedsrådet. Alle blev og spiste med.
Oppe Sundby og Snostrup. Babysalmesangsgudstjeneste ved højmesse i Snostrup kirke 10. juni 2018	Den ene sognepræst (Odette) ledte gudstjenesten, akkompagneret af organist ved kirken (Oline). Klaver og violin. 1 kirkesanger.	Fire mødre og én bedstemor med babyer ml. 2½ md. og 1 år, nogle større søskende, og to fra menighedsrådet	Kirkekaffe stående i kirkerummet bagefter.
Babysalmesang i Snostrup kirke 12. juni 2018	Organist Oline, klaver og violin.	Fem mødre og én bedstemor med babyer ml. 2½ md. og 1 år	Kaffe bagefter i kirkerummet.
Them. Babysalmesangsgudstjeneste i Them kirke. 20. marts 2018	Sognepræsten Thilda og organisten Thorkild med elklaver. To kirkesangere.	Ca. 35 personer, heraf 6-7 mødre med babyer fra babysalmesang, resten fædre, bedsteforældre, søskende.	Fælles-spisning med pizza bagefter (lille brugerbetaling). Ca. 40 deltog her.

Dalum sogn

Dina er konservatorieuddannet musiker og spiller tværfløjte, triangel og xylofon undervejs i babysalmesangen. Hun gennemførte et tæt program med mange skift og nye sange i Dalum kirkes middelalderlige kirkerum. 8 mødre med babyer mellem 5½ og 10½ måned deltog. Dina holdt tæt fokus på det enkelte barn til indledning, herefter var der en fælles del med sang og lidt dans på kirkegulvet. Forløbet forekom lidt kompliceret, fordi Dina introducerede nye vers til sangene, nye melodier og nye trin. Mødrene fulgte efter med deres baby på armen, selvom ikke alle havde lært sangene endnu og kunne synge med. Dina brugte mange rekvisitter, satte os meget i bevægelse, og lavede flere overraskelser for børnene.

Efter babysalmesangen fortalte Dina mig, at hun kører det samme forløb to gange om ugen i Dalum, og også i fem andre pastorater i området. Efter babysalmesangen blev vi indbudt til kaffe i sognegården ved siden af, som ca. fem af mødrene gik med til.

Jerslev sogn

I Jerslev kirke er babysalmesangen opstået efter ønske fra en lokal mor, som havde deltaget i det i et andet sogn. Det er kirke- og kulturmedarbejderen Jette, som også er kirkesanger, præsteseekretær og sidder på kirkegårdskontoret, der kører det. Hun underviser også minikonfirmander. I foråret 2018 var det en hel mødregruppe, som gik sammen, og den dag, Leth-Nissen deltog, var der fire mødre med babyer på 7-8 mdr. Babysalmesangen foregik i Jerslev kirke, som er en middelalderkirke. Vi sad på vattæpper foran knæfaldet, hvor vi sang salmer og sange fra et lamineret ark, med fagter og rekvisitter som tørklæder og rasleæg. Vi bevægede os også rundt i kirkerummet, mens vi sang, og opholdt os ved døbefonten. Efter babysalmesangen gik alle med til kaffe i sognehuset ved siden af, hvor Jette dækkede op med kaffe og boller, og babyerne fik medbragt skemad.

Nykøbing Falster sogn

I Nykøbing Falster sogn har man tre forskellige kirker, og Lindeskovskirken er den, man har valgt at holde babysalmesang og -gudstjenester i. Den er en moderne kirke i røde sten, med klinkegulv, løse bænke og store vinduesflader. Da Leth-Nissen var med til babysalmesangsgudstjenesten, deltog seks familier, mor og børn eller far, mor, og barn/børn. Vi sad på puder på gulvet i rundkreds vendt mod et powerpoint lærred ved siden af alteret. Gudstjenesten blev ledt af sognepræsten Nikoline og sognemedhjælperen Niels Frederik, og organisten Nis spillede flygel til. Vi begyndte før gudstjenesten egentlig gik i gang med en presentationsrunde med navn, og så slog Nikoline bedeslag på triangel, i stedet for klokker. Vi sang 'I Østen stiger solen op', og flere børnesange, som var både med kristent indhold og uden. Alle sange blev ledsaget af fagter eller lille dans. Nikoline og Niels Frederik brugte kun få rekvisitter, nemlig et tørklæde til en "titte-bøh" sang. Ved døbefonten fremsagde vi sammen et vers om at få vand i håret, og vi sagde Fadervor sammen, og sang 'Du som har tændt millioner af stjerner', mens de

voksne pustede sæbebobler som børnene kunne fange. Så sang vi 'Nu titte til hinanden', og til sidst 'Må din vej gå dig i møde'. Børnene var rolige, og alle gjorde indtryk af at have været med i kirken før. To par kendte hinanden fra kvindernes mødregruppe, og de sad sammen både i kirken og ved bordet. De havde også gået til babysalmesang ved præsten. Nogle af de andre familier kendte kirkens tilbud, fordi deres børn havde gået til "Sutter, salmer og sanser" med dagplejen. Én familie præsenterede sig som tilhørende menigheden, og fortalte at de var meget glade for det tætte fællesskab i menigheden.

Efter gudstjenesten inviterede sognemedhjælper Niels Frederik alle med ind ved siden af, og opfordrede os til at sidde ved det samme lange bord. Et medlem af menighedsrådet havde lavet aftensmad til os alle sammen.

Oppe Sundby og Snostrup sogne.

Foregår i Snostrup kirke, som er en middelalderkirke. Vi var fem mødre med babyer og større søskende, én bedstemor og to fra menighedsrådet samt undertegnede. Præsten Odette og organisten Oline havde for første gang forsøgt sig med at fusionere en babysalmesangsgudstjeneste med en almindelig højmesse søndag formiddag, og det var målet at det ikke skulle blive en ren børnegudstjeneste. Præsten var i præstekjole og holdt sig mest i koret, mens organisten i sin blomstrede kjole var ved el-klaveret ved døbefonten, hvor også mødre og babyer opholdt sig på tæpper.

Ritualet og tekster til sange og salmer blev uddelt på papir, og det blev en kombination af elementer fra højmassen og elementer fra babysalmesang. Indledningen kom fra babysalmesang, med hilsen til børnene. Der var tekstlæsninger fra NT, mens den planlagte GT-læsning blev skippet i situationen. Det gav god mening, for allerede under den indledende epistellæsning blev børnene urolige. Vi sang en børnesang med tilhørende dans, som vi dansede i midtergangen. Præstens korte prædiken blev læst højt fra manuskript, stående foran knæfaldet, og familierne med små børn var tænkt ind og blev henvist til. Under et musikstykke, som organisten spillede på violin, pustede mødrene sæbebobler for børnene. Der var altergang, som ca. halvdelen deltog i, og vi bad Fadervor sammen bagefter. Vi sluttede med afslutningssangen fra babysalmesang, hvor babyerne skal gynes.

Et par dage senere deltog Leth-Nissen i babysalmesangen en tirsdag formiddag, også i Snostrup kirke. Det var igen organisten Oline, som ledte babysalmesangen, og igen med violin og klaver. Fem mødre med babyer og en bedstemor med en pige på et år deltog, og programmet indeholdt alle de babysalmesangsprægede elementer fra søndagens gudstjeneste, samt flere danse og sange. Organisten har en særlig gyngesang, som hun digter vers til med hvert enkelt barns navn. Deltagelse er gratis, og organisten kører et hold 8-10 gange. Flere af mødrene havde deltaget på flere hold. Ved kaffen spurgte Oline, om der var nogle af børnene, som snart skulle døbes, for så ville hun gøre mere ud af dåbsalmerne de følgende gange.

Them sogn

I Them sogn holdt sognepræsten Thilda babysalmesangs-gudstjeneste i middelalderkirken Them kirke. Her deltog ca. 35 personer i gudstjenesten, som markerede afslutningen på forårets babysalmesangs-forløb. De mødre, som havde gået til babysalmesang, sad undervejs på tæpper ved knæfaldet, mens fædre, søskende, bedsteforældre og andre sad på kirkebænkene. Gudstjenesten forløb som en blanding af elementer fra babysalmesangen og en børnegudstjeneste. Under nogle af sangene var det mødrene og babyerne, som var aktive sammen med præsten, og gennemførte de danse og sange, de har lært foråret igennem. Andre salmer sang vi alle sammen, fra det udleverede salmeblad med salmetekster og ritualet beskrevet.

Efter gudstjenesten rejste menighedsrådsformanden sig og indbød os alle til fælles pizzaspisning i sognegården ved siden af. Næsten alle valgte at gå med til spisning, som kostede et mindre beløb pr. person.

Bilag 7. Oversigt over kontakten med sognene, samt tiltag og aktiviteter i sognene

Sogn	Dalum	Jerslev, Hellum og Mylund	Nykøbing F	Oppe Sundby-Snostrup	Them
Pastorat	Ét sogn, én kirke	Tre sogne, tre kirker	Ét sogn, tre kirker	To sogne, to kirker	Ét sogn, to kirker
Præstere-sourcer	To præster på 100%	Én 100 % præst til de tre sogne	Syv præster, ca. 5 på fuldtid	To præster 100%	To præster på i alt 150%
Andre res-sourcer inddraget		Præstese-kretær (ansvarlig for minikonf. og babysalmesang)		En organist og en kor-degn	
Indledende workshop	25. okt. 2017	6. marts 2018	24. okt. 2017	12. okt. 2017	4. okt. 2017
Andet møde	-	-	19. sept. 2018. Tre præster	12. april 2018. To præster. Gennemgang af sognets tal for fødte/døbte.	22. maj 2018. Introduktion til projektværktøjet "lytte-runder".
Afsluttende møde	20. juni 2018. Opsamling på drop ind-dåb	Telefon-møde 13. febr. 2019.	Mail-korrespon-dence af 19. nov. 2019	25. okt. 2018. Præs. af notat om søndagsdåb (Berg og Leth-Nissen).	Telefon-møde 7. febr. 2019. Mail af 9. okt. 2019
Kontakt med sog-nene ud over møderne	Interview i TV2 onsdag d. 21. febr. 2018 Indhentning af erfaringer om drop ind-dåb fra Danmark, Norge og Sverige.	En række mails i foråret 2018, hvor Berg og præstese-kretæren forsøgte at komme bag om nogle re-lativt store udsving for Jerslev sogn på fødsels-og dåbstal. Vi forsøgte	Gennemgang af medlemstal for at se på-virkningen fra indbyg-gere af anden etnisk herkomst end dansk. Ekstra tabel-ler fremsendt 13. febr. 2018.	Deltagerob-servation ved to guds-tjenester 13. maj 2018 (Berg) og 10. juni 2018 (Leth-Nissen). Vidensind-samling og -deling omkring udendørs dåb (mail	Vidensind-samling og -deling om-kring best practice vedr. fadder-breve og forældre-breve 12. april 2018.

		<p>bl.a. at gennemskue konsekvensen af en administrativ ændring indført af Kirkeministeriet pr. 1. oktober 2010, der betød at Mylund fik egen sognekode.</p>	<p>Gennemgang af dåbstal: har overgang til digital fødselsanmeldelse og faderskabserklæring indflydelse på dalende dåbstal?</p> <p>Svar mail af 11. marts 2018.</p> <p>Indhentning af erfaringer om drop indbål fra Danmark, Norge og Sverige.</p>	<p>12. juli 2018).</p>	
--	--	--	--	------------------------	--

Bilag 8. Liturgi fra drop-in dåb i Dalum sogn.

DROP-IN DÅB 27. januar 2018 kl. 15-17: PROGRAM:

15.00: Orgelmusik
Lovprisningsbøn af Simon Grotrian
s. 42,2-6
Solosang
Dåb iflg. Ritualet
Fællessalme

PAUSE- KAFFE- KAGE- VIN- UDDELING AF DÅBSGAVER-SAMTALER
MED PRÆST

15.45: Orgelmusik
Lovprisningsbøn af Simon Grotrian
s. 42,2-6
Solosang
Dåb iflg. Ritualet
Fællessalme

PAUSE- KAFFE- KAGE- VIN- UDDELING AF DÅBSGAVER-SAMTALER
MED PRÆST

16.30: Orgelmusik
Lovprisningsbøn af Simon Grotrian
s. 42,2-6
Solosang
Dåb iflg. Ritualet
Fællessalme

Bilag 9. Notat om begrebet *statistisk normalitet* i kirkelig praksis

Af Hans Raun Iversen

I foråret 2017 fejrede Helsingør Stift, at stiftet havde stiftsrekord mht. antallet af indmeldelser af voksne i folkekirken. Man overså imidlertid, at stiftets genindmeldelser lå under landsgennemsnittet af indmeldelser set i forhold til antallet af ikke-medlemmer i stiftet. Et samlet billede gives nedenfor i et uddrag af et notat, udarbejdet af Christina Øager Nielsen:

Antallet af danskere, der melder sig ud af folkekirken har over den sidste årrække været stigende, og udviklingen er blevet hyppigt undersøgt og beskrevet i medierne. Mindre udbredt er kendskabet til indmeldelserne i folkekirken, der ligeledes har været stigende (omend fluktuerende) blandt danskere over 18 år i de senere år. I perioden 2007 – 2016 har cirka 27.000 voksne danskere aktivt meldt sig ind i folkekirken. Sammenlignes antallet af indmeldte i 2007 med antallet i 2016 er der sket en stigning på 46 %. Udviklingen er interessant fordi den bryder med historien om, at danskerne ikke længere ønsker at være medlem af noget og leder til spørgsmålet om, hvad der får nogle danskere til at tage beslutningen om at indmelde eller genindmelde sig i folkekirken i deres voksenliv?

Tabel 1. Statistisk overblik over indmeldelser (+18-årige) i 2007 – 2016 (Statistikbanken)

	Indmeldte (2016)	Procentdel af indmeldelser på landsplan (2016)	Procentdel af ikke- medlemmer på landsplan (2016)	Indmeldte (2007-2016)
København	651	18 %	25 %	4.770
Helsingør	704	20 %	22 %	5.610
Roskilde	457	13 %	11 %	3.627
Lolland- Falster	81	2 %	2 %	617
Fyens	265	7 %	7 %	2.155
Aalborg	272	8 %	6 %	2.226
Viborg	203	6 %	4 %	1.521
Aarhus	475	13 %	13 %	3.578
Ribe	162	5 %	4 %	1.244
Haderslev	274	8 %	6 %	1.980
I alt:	3544	100 %	100 %	27.328

Tabel 1 dokumenterer, at de to stifter, der har de fleste ikke-medlemmer også er de stifter, der har de fleste indmeldelser. Tabellen peger her på, at Helsingør og især København ikke har en indmeldelsesandel, der svarer til rekrutteringsmulighederne

blandt ikke-medlemmer. I Aarhus, Fyns og Lolland-Falster stift svarer procentdelen af indmeldte til procentdelen af ikke-medlemmer, mens de fem resterende stifter har en større procentdel af indmeldte end af ikke-medlemmer.

Spørgsmålet er, hvilke motiver, der ligger bag indmeldelserne samt hvad der forårsager forskellene mellem stifterne? Statistikken peger på, at hvor traditionen for mange ikke-medlemmer er lang som især København, er folk mindre tilbøjelige til at melde sig ind i folkekirken. Mens tilbøjeligheden til at melde sig ind er højere, hvor der ikke er så stor tradition for at stå uden for folkekirken. Kan forskellen i antallet af indmeldelserne således forklares ud fra, hvorvidt det er en tradition eller ej at være medlem af folkekirken i stiftet, er det socioøkonomisk bestemt eller er der andre grunde der er mere afgørende? (Uddrag af "Pilotprojekt om genindmeldelser i folkekirken blandt voksne". Af Christina Øger, 14. august 2017).

En tendens, der svarer til tendensen omkring voksenindmeldelserne, finder vi omkring konfirmanddåb. Det er svært at samle kilder præcise kilder her, men tendensen er klar. Hvor konfirmanddåben lå højt i 1990'erne, kulminerende med omkring 4 procent af årgangen i 1994, var den i 2016 nede på 1 procent af årgangen. Der kan indgå mange baggrundsfaktorer her, men den andel, der blev samlet op ved konfirmanddåb i 1990'erne lå betydeligt over, hvad tilfældet er i dag. Igen ser det ud til, at opslutningen falder med rekrutteringsgruppens størrelse.

Skal vi forklare tendensen enkelt, er et godt eksempel følgende: I en 7. klasse i 1990'erne var der ofte fx 25 døbte og 4 udøbte. Den statistiske normalitet var altså, at man var døbt og som hovedregel derfor også ville konfirmeres. I det situation er det rimeligt, at resultatet blev, at 23-24 døbte og 2-3 hidtil udøbte gik til konfirmationsforberedelse. I dag kan man i en tilsvarende klasse let finde fx 15 døbte og 14 udøbte. Det er i dag kun lidt sandsynligt, at blot 1 eller 2 af de udøbte melder sig til konfirmationsforberedelse, for der er jo ikke noget unormalt i at være ikke-døbt, ligesom der i Københavns og Helsingør stifter ikke er noget unormalt i at være ikke-medlem af folkekirken.

Antageligt gælder det samme omkring dåb. Hvis flere unge par bor i samme nabolag og de tre har haft barnedåb, er det sandsynligt, at det peger i retning af, at også no. 4 par, der får barn, beslutter at barnet skal døbes. Kender man ingen andre, der har haft barnedåb, kan det derimod virke som en tilskyndelse til, at barnedåben er unødvendig.

Jeg mener, at vi i alle tre tilfælde (indmeldelser, konfirmanddåb og barnedåb) har at gøre med en afgørende faktor, der betyder, at der er en klar tendens til, at man retter ind efter den statistiske normalitet. Ikke fordi, der er noget stærkt social pres, som tilfældet var tidligere. Tværtimod føler de allerfleste mennesker i hele Danmark sig i dag som "moderne mennesker", der kan gøre hvad de selv vil. De går heller ikke særligt meget op i at være "normale", men det ligger alligevel lige for at gøre ligesom de andre, når de nu er glade for, hvad de har gjort.

Samlet set mener jeg, at "statistisk normalitet" er stærkere som forklaringsfaktor end fx urbaniseringsgrad, grad af rationalitet i hverdagslivet og grad af individualisering, som tidligere blev regnet som "sekulariseringsfaktorer". Overalt er forholdet ret enkelt: Alle

skal vælge, hvis de ellers husker det. Vælger de allerfleste folkekirken til, er det mere sandsynligt, at endnu flere gør det. Er det ved at være meget statistisk normalt, at man ikke er medlem, er det mere oplagt, at medlemskab er unødvendigt – det er jo nemlig helt ”normalt”.

Man kan muligvis finde nogle mætningspunkter for, hvor stor den statistiske normalitet skal være, før den bliver en afgørende faktor. Indtil videre er det kun muligt at pege på tendensen, fordi vi mangler studier af forløb omkring fx svindende dåbstal, som pludselig dykker hurtigere end tidligere, sådan som tilfældet har været i de senere år, jf. Steen M. Rasmussens belysning af det akkumulerende fald i dåbsandel.

Hovedreglen synes altså at være, at mange ikke-medlemmer fører til uforholdsmæssigt flere ikke-medlemmer. Er skredet først sket, så det efterhånden indtræder en negativ statistisk normalitet, er det svært – og ofte umuligt – at vende udviklingen igen. Vi skal selv vælge og stå inde for vore valg, men vi vil – hvor det er muligt – gerne gøre som de andre, hvis der ikke er alt for meget, der taler imod. Det er den tendens jeg kalder ”statistisk normalitet”.

Hans Raun Iversen
Hvalsø 15.9.2018